સચિત્ર

અમરકોશ

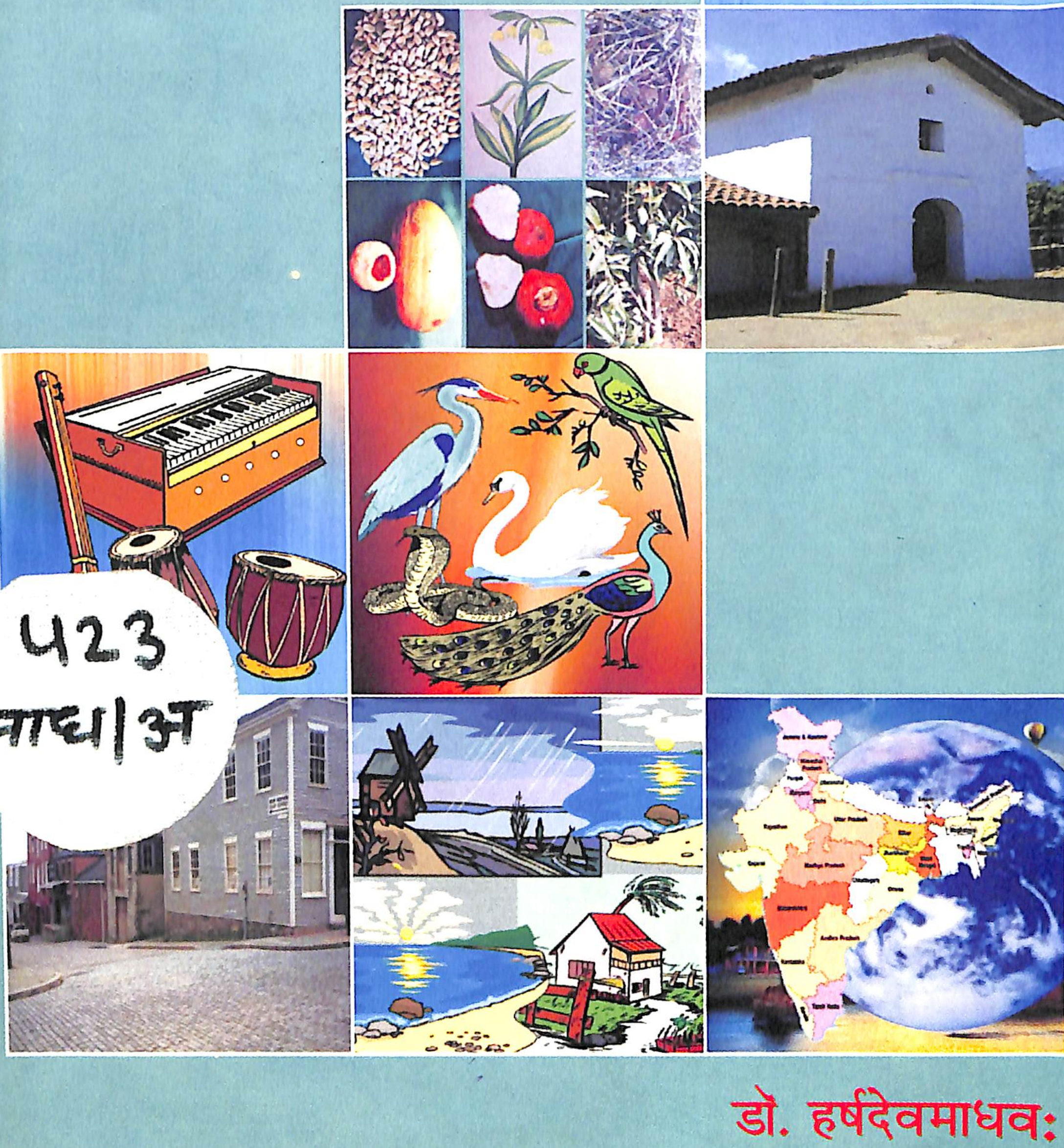
ગુજરાતી • હિન્દી • અંગ્રેજી • સંસ્કૃત

अमरकोशः

सचित्रः चतुर्भाषाशोभितः

(Multilingual ancient Sanskrit dictionary)

डो. हर्षदेवमाधवः

સચિત્ર

અમરકોશ

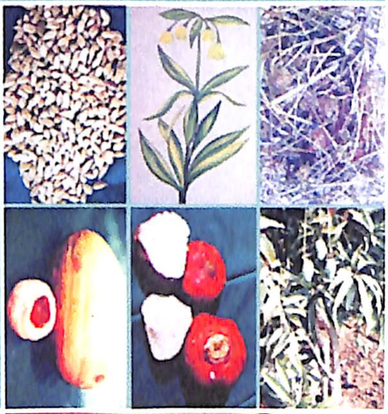
ગુજરાતી • હિન્દી • અંગ્રેજી • સંસ્કૃત

अमरकोशः

सचित्रः चतुर्भाषाशोभितः

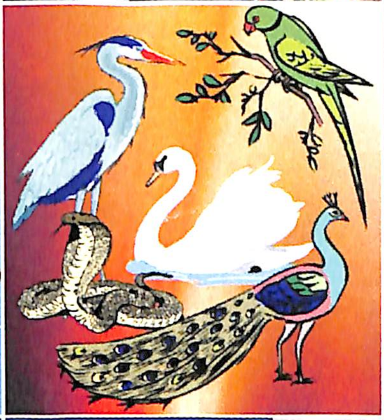
(Multilingual ancient Sanskrit dictionary)

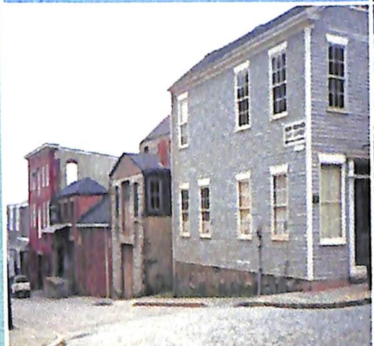

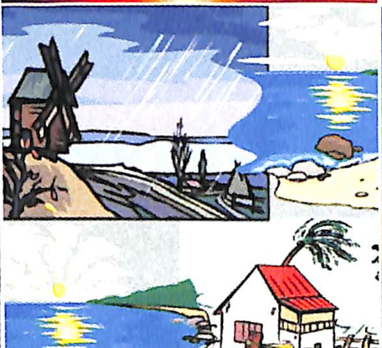

डो. हर्षदेवमाधवः

अमरकोशः

सचित्रः चतुर्भाषाशोभितः

(Multilingual ancient Sanskrit dictionary)

डॉ. हर्षदेवमाधवः

पार्श्व पब्लिकेशन : अहमदाबाद

Sacitraḥ caturbhāṣā Śubhitaḥ

Amarkośaḥ :

Ed. by Dr. Harshdev Madhav

वितरक

बाबुभाई एच. शाह

पार्श्व पब्लिकेशन

निशापोल, झवेरीवाड, रीलीफ रोड,

अहमदाबाद - ३८० ००१.

प्रथम आवृत्ति : २००९

प्रत : ५००

मूल्य : १७५-००

टाईपसेटींग

पोप्युलर प्रोसेस स्टुडीयो

पार्श्वनाथ कोम्पलेक्ष के पास, घीकांटा रोड,

अहमदाबाद - ३८० ००१.

मुद्रक

धर्मेश प्रिन्टर्स

नवी पोल, शाहपुर,

अहमदाबाद - ३८० ००१.

यह ग्रन्थ

परम श्रद्धेय संस्कृत जगत् के महर्षि
डॉ. रामकरण शर्मा,
डॉ. राधावल्लभ त्रिपाठी,
डॉ. वाचस्पति उपाध्याय एवं
डॉ. सत्यव्रत शास्त्रीजी को
सादर – सश्रद्ध प्रणाम के साथ समर्पित है।

A Few Words about this Publication

'Amarkośa' is one of the best dictionaries of classical Sanṣkrit. It is a treasure of ancient India Presenting synonyms of Sanṣkrit language. It is our Cultural heritage. This dictionary is presented here with its translation in Gujarati, Hindi and English. Today the world breathes in cyber age and new generation needs multi-lingual books to widen the horizons of knowledge. The Pictures with words will more useful for the concept of words. It will prove meaningful publication in India and abroad.

Your ṙeactions and reviews are awaited Words of appreciation will inspire us.

Parshva Publication has taken this responsibility; so I am grateful to the owner Babubhai Shah and All workers.

- Dr. Harshdev Madhav

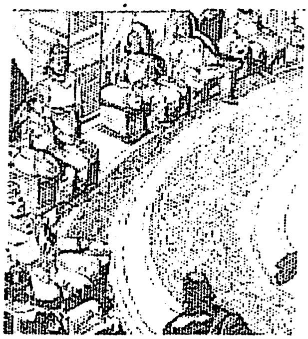
अनुक्रमः

■ प्रथम काण्ड

■ द्वितीय काण्ड

प्रथमकाण्ड

1.1. स्वर्गवर्गः

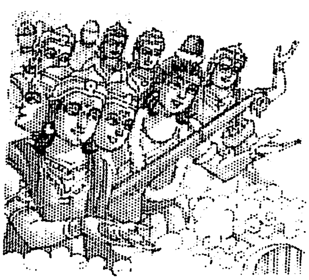
स्वर् (अव्यय), स्वर्गः (पुं.),
नाकः (पुं.), त्रिदिवः (पुं.), त्रिदशालयः (पुं.),
सुरलोकः (पुं.), द्यो (द्यौः), (स्त्री.), दिव् (स्त्री.),
त्रिविष्टम् (नपुं.)

સ્વર્ગ

Heaven

स्वर्ग

(अमरकोशः 1-1-6)

अमरः (पु.), निर्जरः (पुं.), देवः (पुं.),
त्रिदशः (पुं.), विबुधः (पुं.), सुरः (पुं.),
सुपर्वा (सुपर्वन्) (पुं.), सुमनाः (सुमनस्) (पुं.),
त्रिदिवेशः (पुं.), दिवौकाः (दिवौकस्) (पुं.),
आदितेयः (पुं.), दिविषद् (पुं.), लेख (पुं.),
अदितिनन्दनः (पुं.), आदित्यः (पुं.), ऋभुः (पुं.),
अस्वप्नः (पुं.), अमर्त्यः (पुं.),
अमृतान्धाः (अमृतान्धस्) (पुं.), बर्हिर्मुखः (पुं.),
क्रतुभुक् (पुं.), गीर्वाणः (पुं.), दानवारिः (पुं.),
वृन्दारकः (पुं.), दैवतम् (नपुं), दैवतः (पुं.),
देवता (स्त्री)

દેવ, અમર, સુર, દેવતા

God or deity

देव, देवता

(अमरकोशः 1-1-7,8,9)

देवों के प्रकार

Gods or deities

विद्याधरः (पुं.)

વિદ્યાધર

Vidyādhara

विद्याधर

अप्सराः

અપ્સરા

Nymph

अप्सरा

यक्षः

યક્ષ

Yaksa

यक्ष

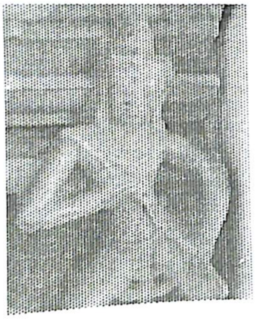

रक्षः (रक्षस्) (नपुं.)

રાક્ષસ

Raksasa

रक्षस

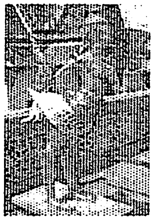

गन्धर्वः (पुं.)

ગન્ધર્વ

Gandharva

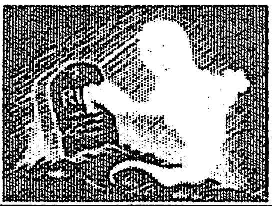
गन्धर्व

किन्नरः (पुं.)
કિન્નર
Kinnara
किन्नर

पिशाचः (पुं.)
પિશાચ
Piśāca
पिशाच

भूतः (पु.)
ભૂત
Bhūta, Evil, Spirit
भूत (अमरकोशः 1-1-11)

असुरः (पुं.) दैत्यः (पुं.) दैतेयः (पुं.) दनुजः (पुं.)
इन्द्रारिः (पुं.) दानवः (पुं.), शुक्रशिष्यः (पुं.)
दितिसुतः (पुं.) पूर्वदेवः (पुं.) सुरद्विष् (पुं.)
અસુર
Giant or Titan
असुर, दैत्य, दानव (अमरकोशः 1-1-12)

सर्वज्ञः (पुं.), सुगतः (पुं.), बुद्धः (पुं.),
धर्मराजः (पुं.), तथागतः (पुं.), समन्तभद्रः (पुं.),
भगवान् (पुं.), मारजित् (पुं.), जिनः (पुं.),
दशबलः (पुं.), अद्वयवादी (अद्वयवादिन्)
विनायकः (पुं.), मुनीन्द्रः (पुं.), श्रीधनः (पुं.),
शास्ता (पुं.), मुनिः (पुं.), शाक्यमुनिः (पुं.),
शाक्यसिंहः (पुं.), सवर्थिसिद्धिः (पुं.),
शौद्धोदनिः (पुं.), गौतमः (पुं.), अर्कबन्धुः (पुं.),
मायादेवीसुतः (पुं.)

ગૌતમ બુદ્ધ, સુગત, તથાગત

Buddha

बुद्ध, गौतम, बौद्ध धर्म के स्थापक

(अमरकोशः 1-1-13,14,15)

ब्रह्मा (पुं.), आत्मभूः (पुं.), सुरज्येष्ठः (पुं.), परमेष्ठी (पुं.), पितामहः (पुं.), हिरण्यगर्भः (पुं.), लोकेशः (पुं.), स्वयम्भूः (पुं.), चतुराननः (पुं.), धाता (पुं.), अब्जयोनिः (पुं.), द्रुहिणः (पुं.), विरिञ्चिः (पुं.) कमलासनः (पुं.), स्रष्टा (पुं.), प्रजापतिः (पुं.), वेधाः (वेधस्) (पुं.), विधाता (पुं.), विश्वसृड् (विश्वसृज्) (पुं.), विधिः (पुं.), नाभिजन्मा (पुं.), सत्यकः, अण्डजः (पुं.), हंसवाहनः (पुं.), पूर्वः (पुं.), निधनः (पुं.), कमलोद्भवः (पुं.) सदानन्दः (पुं.), रजोमूर्तिः (पुं.)

બ્રહ્મા

Lord Brahmā

ब्रह्मा

(अमरकोशः 1-1-16, 17) प्रक्षिप्त श्लोकाः 1-2

विष्णुः (पुं.), नारायणः (पुं.), कृष्णः (पुं.), वैकुण्ठः (पुं.), विष्टरश्रवाः (पुं.), दामोदरः (पुं.), हृषीकेशः (पुं.), केशवः (पुं.), माधवः (पुं.), स्वभूः (पुं.), दैत्यारिः (पुं.), पुण्डरीकाक्षः (पुं.), गोविन्दः (पुं.), गरुडध्वजः (पुं.), पीताम्बरः (पुं.),

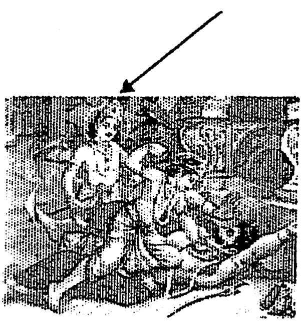
अच्युतः (पुं.), शार्ङ्गी (पुं.), विष्वक्सेनः (पुं.), जनार्दनः (पुं.), उपेन्द्रः (पुं.), इन्द्रावरजः (पुं.), चक्रपाणिः (पुं.), चतुर्भुजः (पुं.), पद्मनाभः (पुं.), मधुरिपुः (पुं.), वासुदेवः (पुं.), त्रिविक्रमः (पुं.), देवकीनन्दनः (पुं.), शौरिः (पुं.), श्रीपतिः (पुं.), पुरुषोत्तमः (पुं.), वनमाली (पुं.), बलिध्वंसी (पुं.), कंसारातिः (पुं.), अधोक्षजः (पुं.), विश्वम्भरः (पुं.), विधुः (पुं.), श्रीवत्सलाञ्छनः (पुं.), कैटभभिद् (पुं.), पुराणपुरुषः (पुं.), यज्ञपुरुषः (पुं.), नरकान्तकः (पुं.), जलशायी (पुं.), विश्वरूपः (पुं.), मुकुन्दः (पुं.), सुरमर्दनः (पुं.)

વિષ્ણુ ભગવાન, વિષ્ણુનાં ૪૬ નામો છે

Lord Vishnu

विष्णुः भगवान्

(अमरकोशः 1-1-20,21) प्रक्षिप्ति श्लोकाः 3,4

बलभद्रः (पुं.), प्रलम्बघ्नः (पुं.), बलदेवः (पुं.), अच्युताग्रजः (पुं.), रेवतीरमणः (पुं.), रामः (पुं.), कामपालः (पुं.), हलायुधः (पुं.), नीलाम्बरः (पुं.), रौहिणेयः (पुं.), तालाङ्कः (पुं.), मुसली (पुं.), हली (पुं.), संकर्षणः (पुं.), सीरपाणिः (पुं.), कालिन्दीभेदनः (पुं.), बलः (पुं.)

બલરામ

Lord Balarama

बलराम

(अमरकोशः 1-1-23,24)

मदनः (पुं.), मन्मथः (पुं.), मारः (पुं.), प्रद्युम्नः (पुं.), मीनकेतनः (पुं.), कन्दर्पः (पुं.), दर्पकः (पुं.), अनङ्गः (पुं.), कामः (पुं.), पञ्चशरः (पुं.), स्मरः (पुं.), शम्बरारिः (पुं.), मनसिजः (पुं.), कुसुमेषुः (पुं.), अनन्यजः (पुं.), पुष्पधन्वा (पुं.), रतिपतिः (पुं.), मकरध्वजः (पुं.), आत्मभूः (पुं.), ब्रह्मसूः (पुं.), विश्वकेतुः (पुं.)

કામદેવ

Lord Kāmadev

कामदेव

(अमरकोशः 1-1-25, 26¼)

लक्ष्मीः (स्त्री.), पद्मालया (स्त्री.), पद्मा (स्त्री.), कमला (स्त्री.), श्रीः (स्त्री.), हरिप्रिया (स्त्री.), लोकमाता (स्त्री.), मा (स्त्री.), क्षीरोदतनया (स्त्री.), रमा (स्त्री.), भार्गवी (स्त्री.), लोकजननी (स्त्री.), क्षीरसागरकन्यका (स्त्री.)

લક્ષ્મી

Goddess Laksamī

लक्ष्मीजी

(अमरकोशः 1-1-27)

पाञ्चजन्यः (पुं.),

पांचजन्य शंख

વિષ્ણુનો શંખ

'Pāncajanya' Conch-Shell,

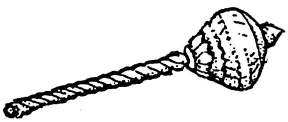

सुदर्शनः (पुं.)

સુદર્શન ચક્ર

'Sudarsana' Cakra

सुदर्शन चक्र,

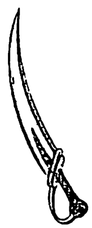

कौमोदकी गदा (स्त्री),

કૌમુદકી ગદા,

The 'gadā' Kaumodakī,

कौमोदकी गदा

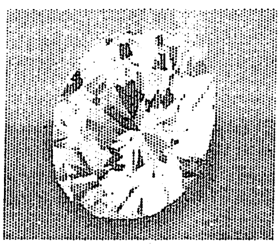

नन्दकः (पुं.)

નન્દક ખડ્ગ

'Nandaka' the sword of Lord Viśṇu,

नंदक नाम की तलवार,

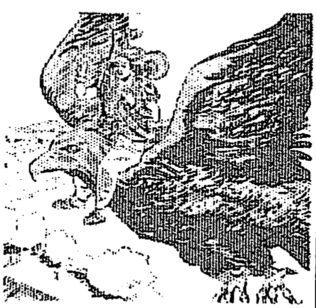

कौस्तुभः मणिः (पुं.),

કૌસ્તુભ મણિ,

कौस्तुभ मणि,

The gem 'Kaustubha',

गरुत्मान् (पुं.), गरुडः (पुं.),

तार्क्ष्यः (पुं.),

वैनतयः (पुं.), खगेश्वरः (पुं.),

नागान्तकः (पुं.)

विष्णुरथः (पुं.), सुपर्णः (पुं.), पन्नगाशनः (पुं.),

ગરુડ

'Garuda',

गरुड़

शंभुः (पुं.), ईशः (पुं.), पशुपतिः (पुं.), शिवः (पुं.), शूली (पुं.), महेश्वरः (पुं.), ईश्वरः (पुं.), शर्वः (पुं.), ईशानः (पुं.), शङ्करः (पुं.), चन्द्रशेखरः (पुं.), भूतेशः (पुं.), खण्डपरशुः (पुं.), गिरीशः (पुं.), मृडः (पुं.), मृत्युञ्जयः (पुं.), कृत्तिवासाः (कृत्तिवासस्) (पुं.), पिनाकी (पुं.), प्रमथाधिपः (पुं.), उग्रः (पुं.), कपर्दी (पुं.), श्रीकण्ठः (पुं.), शितिकण्ठः (पुं.), कपालभृत् (पुं.), वामदेवः (पुं.), महादेवः (पुं.), विरूपाक्षः (पुं.), त्रिलोचनः (पुं.), कृशानुरेताः (कृशानुरेतस्) (पुं.), सर्वज्ञः (पुं.), धूर्जटिः (पुं.), नीललोहितः (पुं.), हरः (पुं.), स्मरहरः (पुं.), भर्गः (पुं.), त्र्यम्बकः (पुं.), त्रिपुरान्तकः (पुं.), गङ्गाधरः (पुं.), अन्धकरिपुः (पुं.), क्रतुध्वंसी (पुं.), वृषध्वजः (पुं.), व्योमकेशः (पुं.), भवः (पुं.), भीमः (पुं.), स्थाणुः (पुं.), रुद्रः (पुं.), उमापतिः (पुं.), अहिर्बुध्न्यः (पुं.), अष्टमूर्तिः (पुं.), गजारिः (पुं.), महानटः (पुं.)

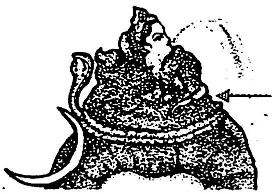
શિવ, જટા, ત્રિશુલ, ધનુષ્ય, શિવ, શંભુ, ઈશ, પશુપતિ વગેરે નામો ગુજરાતીમાં પ્રચલિત છે.

Lord Śiva

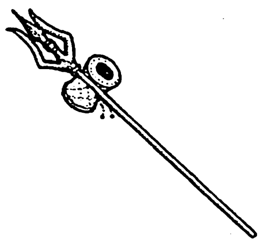
शिवजी

(अमरकोशः 1-1-31, 32, 33, 34)

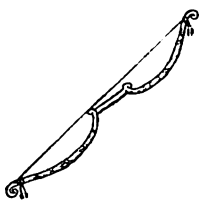
(प्रक्षिप्त श्लोकः 14)

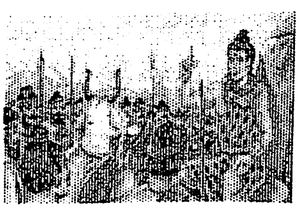
कपर्दः (पुं.)
જટા
matted hair
worn by Lord Śiva
जटा

त्रिशूलः (पुं.)
ત્રિશૂલ
Triśūla - the weapon of
Lord Śiva
त्रिशूल

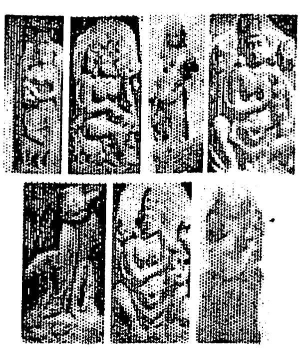

पिनाकः (पुं.) अजगवम् (नपुं.)
પિનાક ધનુષ્ય
Pinākа - the weapon of
Lord Śiva

प्रमथाः (पुं.ब.व.) पारिषदः (पुं.ब.व.)
શિવના ગણો
Śiva - ganas, attendants
शिव के गण

(अमरकोशः 1-1-34¾)

सप्तमातृका, ब्राह्मी, माहेश्वरी, कौमारी, वैष्णवी, वाराही, इन्द्राणी, चामुण्डा
સાત માતૃકાઓ
Seven Matrukās, divine mothers
सप्त मातृका

(अमरकोशः 1-1-35 प्रक्षिप्त श्लोकः 15, 16)

अणिमा (स्त्री.), महिमा (स्त्री.),
गरिमा (स्त्री.), लघिमा (स्त्री.), प्राप्तिः (स्त्री.),
प्राकाम्यम् (नपुं.), ईशित्वम् (नपुं.), वशित्वम् (नपुं.)
આઠ સિદ્ધિઓ
Eight Siddhis
आठ सिद्धियाँ
(अमरकोशः 1-1-35 1/2, प्रक्षिप्त श्लोकः 17, 18)

उमा (स्त्री.), कात्यायनी (स्त्री.), गौरी (स्त्री.),
काली (स्त्री.), हैमवती (स्त्री.), ईश्वरी (स्त्री.),
शिवा (स्त्री.), भवानी (स्त्री.), रुद्राणी (स्त्री.),
शर्वाणी (स्त्री.), सर्वमङ्गला (स्त्री.), अपर्णा (स्त्री.),
दुर्गा (स्त्री.), मृडानी (स्त्री.), चण्डिका (स्त्री.),
अम्बिका (स्त्री.), आर्या (स्त्री.), दाक्षायणी (स्त्री.),
गिरिजा (स्त्री.), मेनकात्मजा (स्त्री.)
પાર્વતી, ઉમા, ભવાની, અંબિકા વગેરે
નામો ગુજરાતીમાં છે.
Goddess Pārvati
पार्वती (अमरकोशः 1-1-36, 37 प्रक्षिप्त श्लोकः 19)

विनायकः (पुं.), विघ्नराजः (पुं.), द्वैमातुरः (पुं.),
गणाधिपः (पुं.), एकदन्तः (पुं.), हेरम्बः (पुं.),
लम्बोदरः (पुं.), गजाननः (पुं.)
ગણપતિ વિનાયક, લંબોદર
વગેરે ગણપતિનાં નામો છે.
Lord Ganeśa
गणेशजी (अमरकोशः 1-1-38)

कार्तिकेयः (पुं.), महासेनः (पुं.),
शरजन्मा (पुं.), षडाननः (पुं.),
पार्वती नन्दनः (पुं.), स्कन्दः (पुं.),
सेनानी (पुं.), अग्निभूः (पुं.), गुहः (पुं.),
बाहुलेयः (पुं.) , तारकजित् (पुं.),
विशाखः (पुं.), शिखिवाहनः (पुं.),
षाण्मातुरः (पुं.), शक्तिधरः (पुं.),
कुमारः (पुं.), क्रौञ्चदारणः (पुं.),
કાર્તિકેય
Lord Kārtikeya
कार्तिकेय

(अमरकोशः 1-1-39, 40)

शृङ्गी (पुं.), भृङ्गी (पुं.), रिटि (पुं.),
तुण्डी (पुं.), नन्दिकः (पुं.), नन्दिकेश्वरः (पुं.)
શિવનો ગણ, નંદી
Nandi
नन्दिकेश्वर, शिव का मुख्यगण

(अमरकोशः 1-1- प्रक्षिप्त के श्लोकः 41 के बाद)

इन्द्रः (पुं.), मरुत्वान् (पुं.),
मघवा (पुं.), विडौजाः (विडौजस्) (पुं.),
पाकशासनः (पुं.), वृद्धश्रवाः (वृद्धश्रवस्) (पुं.),
सुनासीरः (पुं.), पुरुहूतः (पुं.), पुरंदरः (पुं.),
जिष्णुः (पुं.), लेखर्षभः (पुं.), शक्रः (पुं.),
शतमन्युः (पुं.), दिवस्पतिः (पुं.), सूत्रामा (पुं.),

2

गोत्रभिद् (पुं.), वज्री (पुं.), वासवः (पुं.), वृत्रहाः (पुं.), वृषा (पुं.), वास्तोष्पतिः (पुं.), सुरपतिः (पुं.), बलारातिः (पुं.), शचीपतिः (पुं.), जम्भभेदी (पुं.), हरिहयः (पुं.), स्वाराज् (पुं.), नमुचिसूदनः (पुं.), संक्रन्दनः (पुं.), दुश्च्यवनः (पुं.), मेघवाहनः (पुं.), आखण्डलः (पुं.), सहस्राक्षः (पुं.), ऋभुक्षाः (पुं.), तुराषाट् (तुराषाह्) (पुं.),

ઈન્દ્ર

Lord Indra

इन्द्र (अमरकोशः 1-1-41, 42, 43, 44)

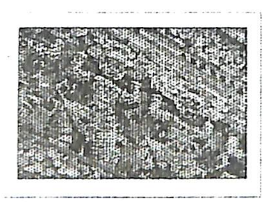

उच्चैश्रवाः (उच्चैश्रवस्) (पुं.),

ઉચ્ચૈશ્રવા, ઈન્દ્રનો ઘોડો

Indra's horse

इन्द्र का अश्व, (अमरकोशः 1-1-44½)

मातलिः (पुं.)

માતલિ ઈન્દ્રનો સારથિ

Indra's Charioter

मातलि इन्द्र का सारथि (अमरकोशः 1-1-44¾)

ऐरावतः (पुं.), अभ्रमातङ्गः (पुं.), ऐरावणः (पुं.), अभ्रवल्लभः (पुं.), ऐरावतः (पुं.)

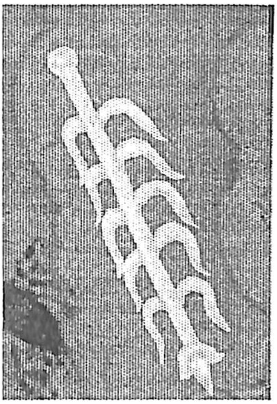
ઐરાવત

Airavata

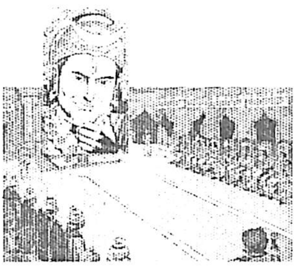
The 'Elephant of Lord Indra'

भगवान इन्द्र का हाथी ऐरावत

(अमरकोशः 1-1-46)

ह्लादिनी (स्त्री.), वज्रम् (नपुं.), वज्रः (पुं.)
कुलिशम् (नपुं.), भिदुरम् (नपुं.), पविः (पु.),
शतकोटिः (पुं.), स्वरुः (पुं.), शम्बः (पुं.),
दम्भोलिः (पुं.),
'વજ્ર' ઈન્દ્રનું આયુધ
'Vajra', the Weapon of Lord Indra
व्रज भगवान इन्द्र का आयुध
(अमरकोशः 1-1-47)

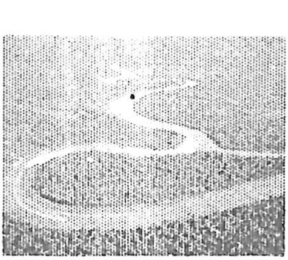
देवसभा, सुधर्मा (स्त्री.), देवसभा (स्त्री.),
સુધર્મા, ઈન્દ્રનું સભાસ્થાન
Sudharma, Indra's Court
सुधर्मा - इन्द्र की सभा
(अमरकोशः 1-1-47¾)

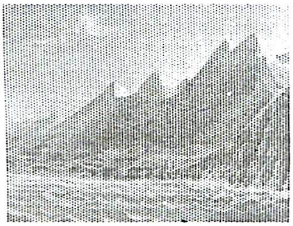
विमान, व्योमयानम् (नपुं.), विमानम् (नपुं.)
વિમાન
Plane
विमान (अमरकोशः 1-1-47¼)

नारदः, तुम्बरुः, पर्वतः, देवलः, इत्यादयः सुरर्षयः,
નારદ અને ઋષિઓ
divine sages
नारदि आदि देवर्षियो (अमरकोशः 1-1-47¼)

आकाशगङ्गा (स्त्री.), मन्दाकिनी (स्त्री.),
वियद्गङ्गा (स्त्री.), स्वर्णदी (स्त्री.), सुरदीर्घिका (स्त्री.)
આકાશગંગા
The river of heaven
स्वर्ग गंगा (अमरकोशः 1-1-48 ½)

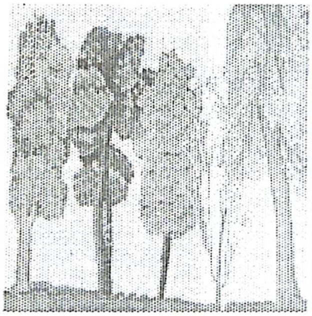
मेरुः (पुं.), सुमेरुः (पुं.), रत्नसानुः (पुं.), हेमाद्रिः (स्त्री.), सुरालयः (पुं.),

મેરુ પર્વત

The mountain sumeru

मेरु पर्वत

(अमरकोशः 1-1-49)

मन्दारः (पुं.), पारिजातकः (पुं.), संतानः (पुं.), कल्पवृक्षः (पुं.), हरिचन्दनः (पुं., नपुं.)

દેવવૃક્ષો

Five divine trees

मन्दार, पारिजातक, संतान, कल्पवृक्ष, हरिचन्दन ये पांच देवताइ वृक्षों के नाम हैं,

(अमरकोशः 1-1-50)

सनत्कुमारः (पुं.), वैधात्रः (पुं.),

સનત્ કુમાર (કુલ ચાર સનત્ કુમારો છે)

સનક, સનન્દન, સનાતન અને સનત્ કુમાર

Sanatkumār

सनतकुमार

(अमरकोशः 1-1-50¼)

स्वर्वैद्यौ, अश्विनीसुतौ, नासत्यौ, अश्विनौ दस्रौ, आश्विनेयो (सर्वशब्द पुं. द्वि. व.)

અશ્વિનીકુમારો, દેવોના વૈદ્યો

The Aśivs

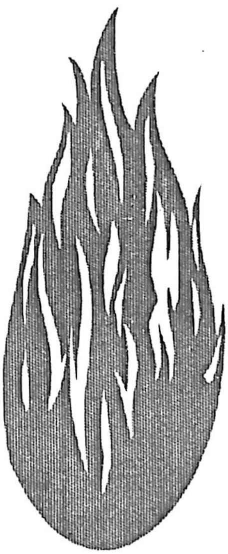
दो अश्विनीकुमार

(अमरकोशः 1-1-51)

स्वर्वेश्याः (स्त्री. ब.व.),
अप्सरसः (स्त्री. ब.व.), (धृताची, रम्भा, उर्वशी तिलोत्तमा, सुकेशी मञ्जुघोषा आदि)
અપ્સરાઓ
Nymphs
अप्सरायें

(अमरकोशः 1-1-51½)

अग्निः (पुं.), वैश्वानरः (पुं.), वह्निः (पुं.), वीतिहोत्रः (पुं.), धनंजयः (पुं.), कृपीटयोनिः (पुं.), ज्वलनः (पुं.), जातवेदाः (पुं.), (जातवेदस्), तनूनपात् (पुं.), बर्हिः (बर्हिस्) (पुं.), शुष्मा (पुं.), कृष्णवर्त्मा (पुं.), शोचिष्केशः (पुं.), उषर्बुधः (पुं.), आश्रयाशः (पुं.), बृहद्भानुः (पुं.), कृशानुः (पुं.), पावकः (पुं.), अनलः (पुं.), रोहिताश्वः (पुं.), वायुसखः (पुं.), शिखावान् (पुं.), आशुशुक्षणिः (पुं.), हिरण्यरेताः (पुं.) (हिरण्यरेतस्), हुतभुक्, (पुं.), दहनः (पुं.), हव्यवाहनः (पुं.), सप्तार्चिः (पुं.), दमुनाः (दमुनस् पुं.), शुक्रः (पुं.), चित्रभानुः (पुं.), विभावसुः (पुं.), शुचिः (पुं.), अप्पितम् (नपुं.)
અગ્નિ
Fire
अग्नि (अमरकोशः 1-1-53, 54, 55, 56½)

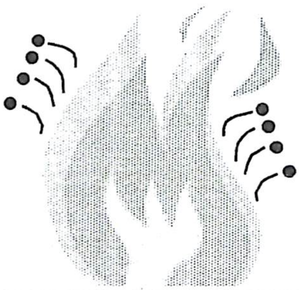

ज्वालः (पुं.), ज्वाला (स्त्री.), कीलः (पुं.), अर्चिः (अर्चिस्) (स्त्री.), हेतिः (स्त्री.), शिखा (स्त्री.),

અગ્નિની જ્વાળા

Flame of Fire

अग्नि की ज्वाला (अमरकोशः 1-1-56½)

स्फुलिङ्गः (पुं.), स्फुलिङ्गम् (नपुं.), स्फुलिङ्गा (स्त्री.), अग्निकणः (पुं.),

અગ્નિનો કણ

Burning sticks of Furnace

अग्नि का कण (अमरकोशः 1-1-56 ¾)

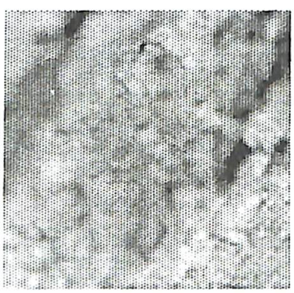

उल्का (स्त्री.)

ભઠ્ઠો બળતાં લાકડા

Biskitn or furnake

जलती हुई लकड़ी

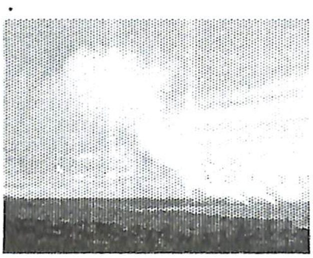

भस्म (भस्मन्) (नपुं.), भूतिः (स्त्री.), भसितम् (नपुं.)

રાખ

Ash

राख (अमरकोशः 1-1- प्रक्षिप्त श्लोक 24)

और्वः, वाडवः, वडवाग्निः

Fabulous Sub-marine fire

વડવા નળ

समुद्र में जलती अग्नि

(अमरकोशः 1-1-56)

दावः, दवः, वनहुताशनः
દવ, દાવાનળ
Wild Fire, Forest Conflagration
दावानल

(अमरकोशः 1-1- प्रक्षिप्त श्लोक 25)

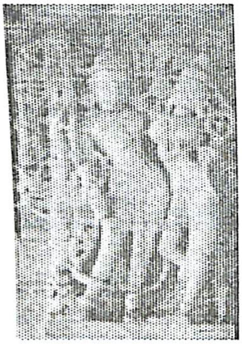
धर्मराजः (पुं.), पितृपतिः (पुं.),
समवर्ती (समवर्तिन्) (पुं.), कृतान्तः (पुं.),
यमुनाभ्राता (पुं.), शमनः (पुं.), परेतराट् (पुं.),
यमराड् (पुं.), यमः (पुं.), कालः (पुं.),
दण्डधरः (पुं.), श्राद्धदेवः (पुं.), वैवस्वतः (पुं.),
अन्तकः (पुं.)
યમ, યમરાજ, કૃતાન્ત, કાળ, ધર્મરાજ,
Yama, The god of death
यमराज, धर्मराज

(अमरकोशः 1-1-58, 58½)

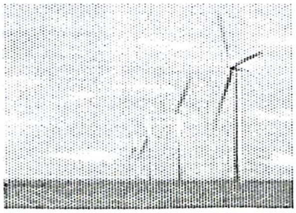
राक्षसः (पुं.), कोणपः (पु.),
क्रव्यात् (पुं.), क्रव्यादः (पुं.),
अस्रपः (पुं.), आशरः (पुं.),
रात्रिञ्चरः (पुं.), रात्रिचरः (पुं.),
कर्बुरः (पुं.), निकषात्मजः (पुं.),
यातुधानः (पुं.) पुण्यजनः (पुं.), नैर्ऋतः (पुं.)
રાક્ષસ
giant or ghost
राक्षस

(अमरकोशः 1-1-59, 60)

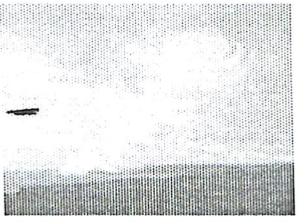

प्रचेताः (पुं.), वरुणः (पुं.), पाशी (पुं.), यादसांपतिः (पुं.), अप्पतिः (पुं.)
વરુણ
Varuna
वरुण

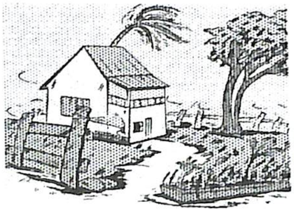
(अमरकोशः 1-1-60½)

श्वसनः (पुं.), स्पर्शनः (पुं.), वायुः (पुं.), मातरिश्वा (पुं.), सदागतिः (पुं.), पृषदश्वः (पुं.), गन्धवहः (पुं.), गन्धवाहः (पुं.), अनिलः (पुं.), आशुगः (पुं.), समीरः (पुं.), मारुतः (पुं.), मरुत् (पुं.), जगत्प्राणः (पुं.), समीरणः (पुं.), नभस्वत् (पुं.), वातः (पुं.), पवनः (पुं.), पवमानः (पुं.), प्रभञ्जनः (पुं.)
પવન
Wind
पवन (अमरकोशः 1-1-61, 62, 62½)

प्रकम्पनः (पुं.), महावातः (पुं.)
વંટોળ, વાવાઝોડું
Whirlwind
आँधी

झञ्झावातः (पुं.)
વાવાઝોડું
Storm
पवन का तुफान

(अमरकोशः 1-1- प्रक्षिप्त श्लोक 26)

प्राणः (पुं.), अपानः (पुं.),
समानः (पुं.), उदानः (पुं.), व्यानः (पुं.)

(अमरकोशः 1-1-63)

हृदि प्राणो गुदेऽपानः समानो नाभिसंस्थितः ।
उदानः कण्ठदेशे स्याद् व्यानः सर्वशरीरगः ॥

(प्रक्षिप्त श्लोक 27, 28)

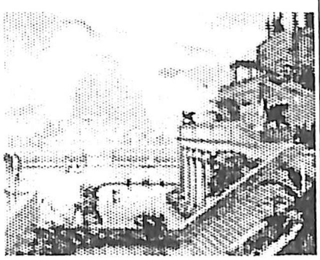
कुबेरः (पुं.), त्र्यम्बकसखः (पुं.), यक्षराट् (पुं.), गुह्यकेश्वरः (पुं.), मनुष्यधर्मा (पुं.), धनदः (पुं.), राजराजः (पुं.), धनाधिपः (पुं.), किन्नरेशः (पुं.), वैश्रवणः (पुं), पौलस्त्यः (पुं.), नरवाहनः (पुं.), यक्षः (पुं.), एकपिङ्गः (पुं.), एडविडः (पुं.), श्रीदः (पुं.), पुण्यजनेश्वरः (पुं.)

કુબેર

Kubera

कुबेर

(अमरकोशः 1-1-68, 69)

चैत्ररथम् (नपुं.)

કુબેરનો બગીચો

चैत्ररथ, कुबेर का बगीचा

The garden of Kubera

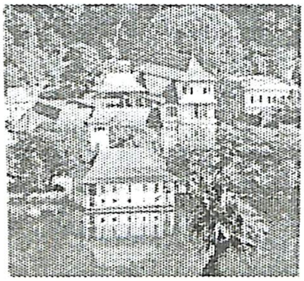
(अमरकोशः 1-1-69¼)

कैलासः (नपुं.)

કૈલાસ, કુબેરનું સ્થાન

Kailasa

अलका (स्त्री.)

કુબેરની નગરી

the city of Kubera, Alakā

अलका, कुबेर की नगरी

(अमरकोशः 1-1-69¾)

पुष्पकम् (नपुं.)

કુબેરનું વિમાન 'પુષ્પક'

kubera's Vehicle

'पुष्पक' कुबेर का विमान

(अमरकोशः 1-1-70)

किन्नरः (पुं.), किंपुरुषः (पुं.), तुरङ्गवदनः (पुं.), मयुः (पुं.)

કિન્નર

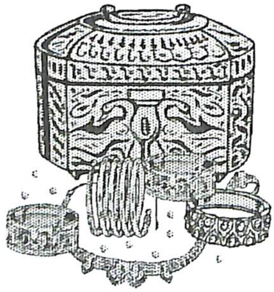
Kinnara, His attendants

(अमरकोशः 1-1-70½)

निधिः (पुं.), शेवधिः

ખજાનો

Kubera's treasuse

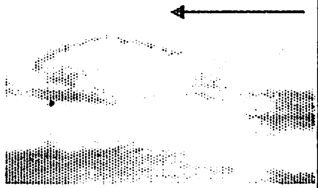

(पद्मः (पुं. नपुं.), महापद्मः (पुं.), शङ्खः (पुं.), मकरः (पुं.), कच्छपः, (पुं.), मुकुन्दः (पुं.), कुन्दः (पुं.), नीलः (पुं.), खर्वः (पुं.) प्रक्षिप्त श्लोक २९,३०)

कुबेरा का खजाना

(अमरकोशः 1-1-71)

1.2. व्योमवर्गः

द्यौः (स्त्री.), दिव् (स्त्री.), अभ्रम् (नपुं.), व्योम (नपुं.), पुष्करम् (नपुं.), अम्बरम् (नपुं.), नभः (नभस्) (नपुं.), अन्तरीक्षम् (नपुं.), गगनम् (नपुं.), अनन्तम् (नपुं.), सुरवर्त्म (नपुं.), खम् (नपुं.), वियद् (नपुं.), विष्णुपदम् (नपुं.), आकाशः (पुं.), आकाशम् (नपुं.), विहायस् (पु.), नाकः (पुं.), द्यु (अ.) तारापथः (पुं.) अन्तरिक्षम् (नपुं.), मेघाध्वा (पुं.), महाबिलम् (नपुं.)

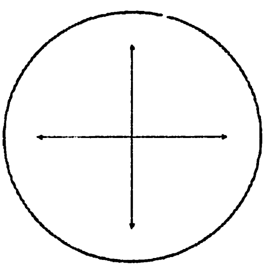
આકાશ, આભ, નભ, અંબર

Sky

आकाश

(अमरकोशः 1-2-1 1/2, प्रक्षिप्त श्लोक 31, 32, 33)

1.3. दिगवर्गः

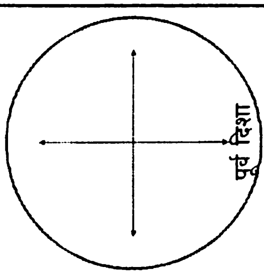

दिक् (दिश्), (स्त्री.), ककुभ् (स्त्री.), काष्ठा (स्त्री.) आशा (स्त्री.), हरित् (स्त्री.)

દિશા

Several Quarters

दिशा (अमरकोशः 1-3-½)

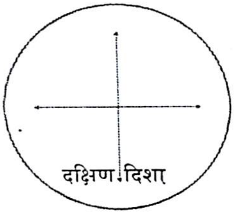

प्राची (स्त्री.), पूर्वा

પૂર્વ દિશા

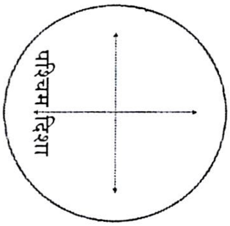
east

पूर्व दिशा

south

दक्षिण दिशा

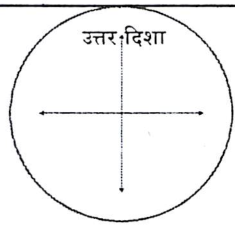
प्रतीची (स्त्री.), पश्चिमा (स्त्री.)

पश्चिम

પશ્ચિમ

west

पश्चिम दिशा

उदीची (स्त्री.), उत्तरा (स्त्री.)

ઉત્તર

north

उत्तर दिशा (अमरकोशः 1-3-1-¾)

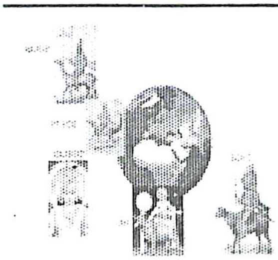
अर्वाचीन (वि.), उदीचीन (वि.), प्रतीचीन (वि.), प्राचीन (वि.)

અનુક્રમે દક્ષિણ, ઉત્તર, પશ્ચિમ અને પૂર્વ દિશાને લગતું (ઉગમણું, આથમણું, ઉતરાદું, (ઓતરાદું) દક્ષિણાદું)

relating to each quater

दक्षिण, उत्तर, पश्चिम और पूर्व दिशा संबद्ध

(अमरकोशः 1-3- प्रक्षिप्त श्लोक 34, 35)

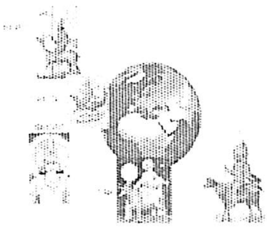

दिशाम् ईशाः

कुबेरः કુબેર - ઉત્તર દિશાનો

ईशः મહાદેવ - શિવ ઈશાન ખૂણાના સ્વામી છે.

इन्द्रः ઈન્દ્ર - પૂર્વ દિશાનો

वह्निः અગ્નિ - અગ્નિ ખૂણાનો

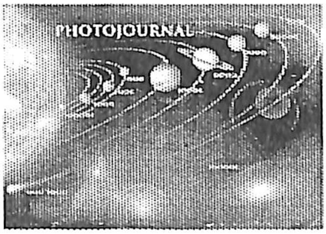
यमः યમ - દક્ષિણ દિશાનો

नैर्ऋत्तः નૈઋત - નૈઋત્ય ખૂણાનો

वरुणः વરુણ - પશ્ચિમ દિશાનો

मरुत् મરુત - પવન, વાયવ્ય ખૂણાનો

Lords of quaters

दिग्ग्रहाः

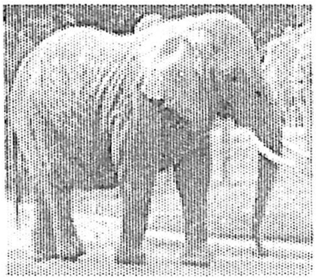
बुधः (पुं.), बृहस्पतिः (पुं.), सूर्यः (पुं.), शुक्रः (पुं.), महीसूनुः (पुं.), (अऽङ्गाकः) स्वर्भानुः (पुं.), (राहु) भानेुजः (पुं.), विधुः (चन्द्रः) (पुं.)

તે તે ખૂણાના ગ્રહો

Planets of quaters

दिशाओं के ग्रह

(अमरकोशः 1-3- प्रक्षिप्त श्लोक 36, 37)

दिग्गजाः करिण्यश्च

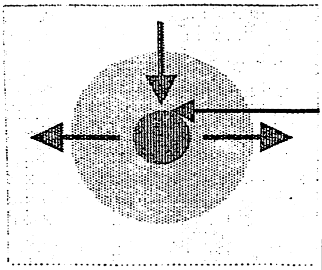
सार्वभौमः (अङ्गना), सुप्रतीकः (अञ्जनावती), ऐरावतः (अभ्रमुः), पुण्डरीकः (कपिला), वामनः (पिङ्गला), कुमुदः (अनुपमा), अञ्ज़नः (ताम्रपर्णी), पुष्पदन्तः (शुभ्रदन्ती)

તે તે દિશાઓનાં હાથીઓ અને હાથણીઓ

elephants and their females of quaters

दिशाओं के हाथी एवं हथिनियों के नाम

(अमरकोशः 1-3-3,4, 4½)

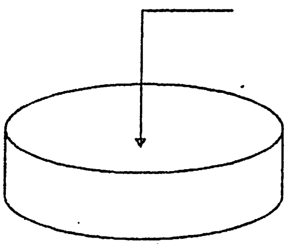
अपदिशम् (नपुं.), (अ) विदिक् (विदिश् (स्त्री.)

બે દિશા મધ્યના ભાગ કે ખૂણા

intermediate point

दो दिशाओं के बिच का मध्यभाग या कोना

(अमरकोशः 1-3-5)

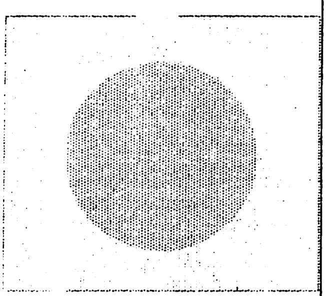
अन्तरालम् (नपुं.), अभ्यन्तरम् (नपुं.)

વચલું, વચગાળાનું, અંદરનું

Included space

अन्तराल, अभ्यन्तर

(अमरकोशः 1-3-5¼)

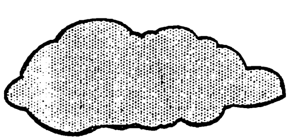
चक्रवालम् (नपुं.), मण्डलम् (नपुं.)

ઘેરાવો, ચકરાવો, મંડળ

The sensible horizon

मण्डल

(अमरकोशः 1-3-5½)

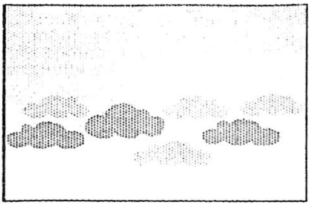
अभ्रम् (नपुं.), मेघः (पुं.), वारिवाहः (पुं.), स्तनयित्नुः (पुं.), बलाहकः (पुं.), धाराधरः (पुं.), जलधरः (पुं.), तडित्वान् (पुं.), वारिदः (पुं.), अभ्रभृत् (पुं.), घनः (पुं.), जीमूतः (पुं.), मुदिरः (पुं.), जलमुक् (जलमुच्), धूमयोनिः (पुं.)

મેઘ, વાદળ

Cloud

बादल

(अमरकोशः 1-3-6,7)

कादम्बिनी (स्त्री.), मेघमाला (स्त्री.)

મેઘમાલા

a group of clouds

मेघमाला बादलों की हारमाला

वृष्टिः (स्त्री.)

વૃષ્ટિ

rain, shower

बारिश

शंपा (स्त्री.), शतहृदा (स्त्री.), ह्रादिनी (स्त्री.), ऐरावती (स्त्री.), क्षणप्रभा (स्त्री.), तडित् (स्त्री.), सौदामिनी (स्त्री.), विद्युत् (स्त्री.), चञ्चला (स्त्री.), चपला (स्त्री.)

વીજળી, વીજ

lightning

बीजली (अमरकोशः 1-3-9)

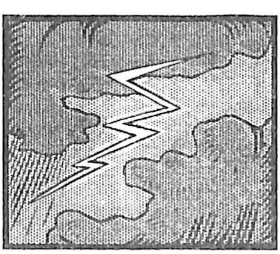
स्फूर्जथुः (पुं.), वज्रनिर्घोषः (पुं.)

વીજળીનો કડાકો

a clap of thunder

बीजली की आवाज़

(अमरकोशः 1-3-9¼)

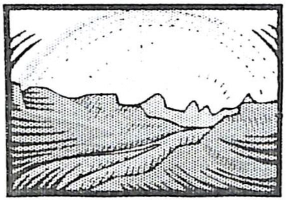
मेघज्योतिः (नपुं.), इरंमदः (पुं.)

વીજળીનો પ્રકાશ

falsh of lightning

बीजली का प्रकाश

(अमरकोशः 1-3-9½)

इन्द्रायुधम् (नपुं.), शक्रधनुः (नपुं.)

મેઘધનુષ્ય, કાચબી

Rainbow

मेघधनुष

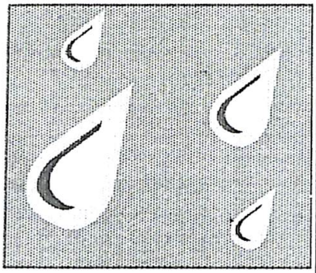
रोहितम् (नपुं.)

તદ્દન સ્પષ્ટ મેઘધનુષ્ય

Rainbow which can be seen clearly

स्पष्ट दिखता हुआ मेघधनुष्य

(अमरकोशः 1-3-9¾, 10)

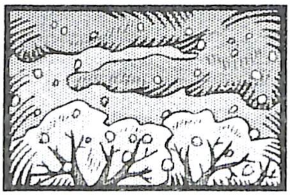
शीकरः (पुं.), अम्बुकणः (पुं.)

ફોરું, વરસાદનું ટીપું

Raindraop

बारिश की बूंद

(अमरकोशः 1-3-11)

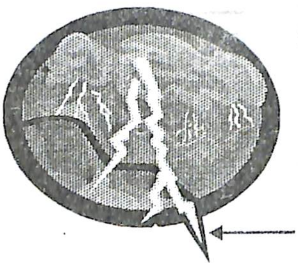
करकः (पुं.), करका (स्त्री.)

કરો (કરા)

Hailstone

ओला

(अमरकोशः 1-3-11¼)

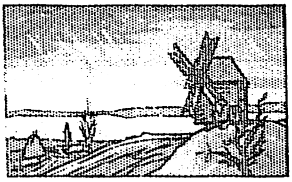
स्तनितम् (नपुं.), गर्जितम् (नपुं.), रसितम् (नपुं.), मेघनिर्घोषः (पुं.)

મેઘગર્જના

Roaring of Clouds

बादल की गर्जना

(अमरकोशः 1-3-9¼)

वृष्टिः (स्त्री.), वर्षम् (नपुं.)

વરસાદ

rain

बारिश

(अमरकोशः 1-3-10½)

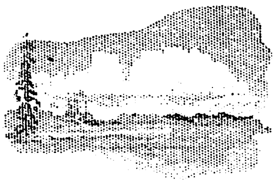

धारासारः (पुं.), आसारः (पुं.)

ભારે વરસાદ, મુશળધાર વરસાદ

भारी बारिश, मुशलाधारा बारिश

(अमरकोशः 1-3-10½)

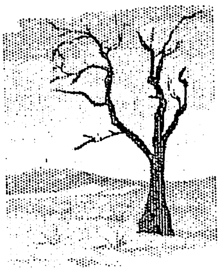
दुर्दिनम् (नपुं.)

વાદળોથી ઘેરાયેલો દિવસ, ઢાંકલું, ધાબું, ધાબલું, ધોસો

A cloudy day

बादलों वाला दिवस

(अमरकोशः 1-3-11½)

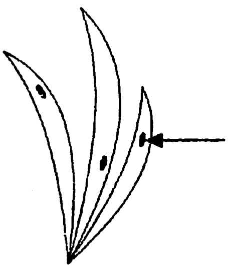
अवग्राहः (पुं.), अवग्रहः

કોરું વર્ષ, અનાવૃષ્ટિ

dought

अनावृष्टि

(अमरकोशः 1-3-10½)

अवश्यायः (पुं.) निहारः (पुं.) तुहिनम् (नपुं.) प्रालेयम् (नपुं.), मिहिल्का (स्त्री.)

ઝાકળ

dew

औस

(अमरकोशः 1-3-17¾)

हिमानी (स्त्री.), हिमसंहतिः (स्त्री.)
પથરાયેલો બરફ
Ice and snow (अमरकोशः 1-3-18)

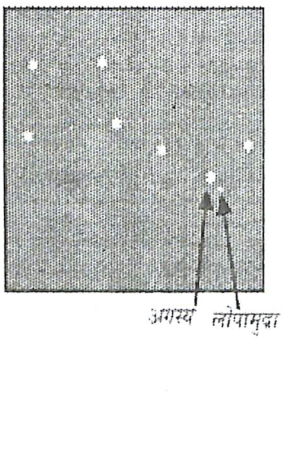
शीतम् (नपुं.)
શીતળતા, ઠંડી, ટાઢ
cold or chillness
ठंडक (अमरकोशः 1-3-18½)

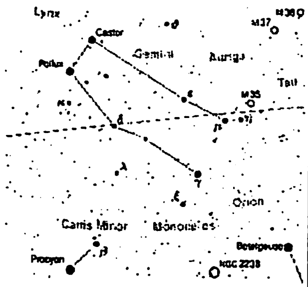
सुषीम (वि.), शिशिर (वि.), जड (वि.), शीतल (वि.), तुषीर (वि.), शीत (वि.), हिम (वि.)
ટાઢું, ઠંડુ, ઠરેલું, શીતલ (શીતળ)
cold or frigid
ठंडा, शीतल (अमरकोशः 1-3-19)

ध्रुवः (पुं.), औत्तानपादिः (पुं.)
ધ્રુવનો તારો
pole star
ध्रुव का सितारा (अमरकोशः 1-3-19¼)

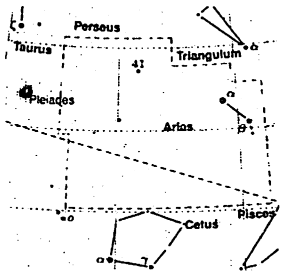

अगस्त्यः (पुं.), मैत्रावरुणिः (पुं.)
અગસ્ત્યનો તારો
Agastya
अगस्त्य का तारा
लोपामुद्रा
Agastya's consort
अगस्त्य की पत्नी लोपामुद्रा
(अमरकोशः 1-3-20)

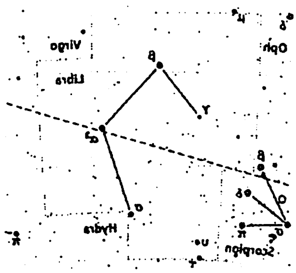
नक्षत्रम् (नपुं.) ऋक्षम् (नपुं.) भम् (नपुं.)
तारा (स्त्री.), तारका (स्त्री.), उडु (नपुं.),
उडुः (स्त्री.)
નક્ષત્ર અને તારો
a star Asterisms
नक्षत्र और सितारा के वाचक शब्द

(अमरकोशः 1-3-20½)

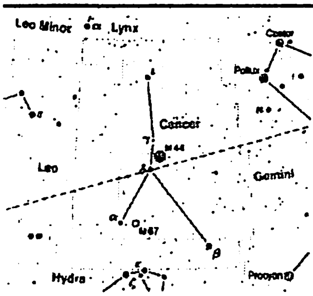
अश्वयुज् (स्त्री.), अश्विनी (स्त्री.)
અશ્વિની નક્ષત્ર
the head of Aries
'अश्विनी' नक्षत्र

(अमरकोशः 1-3-21)

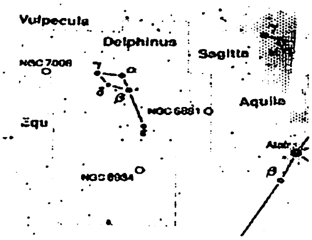
विशाखा (स्त्री.), राधा (स्त्री.)
વિશાખા નક્ષત્ર
stars in cancer
राधा और विशाखा नक्षत्र, विशाखा नक्षत्र के नाम

(अमरकोशः 1-3-18½)

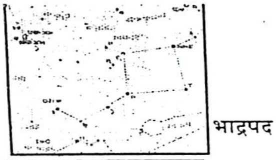

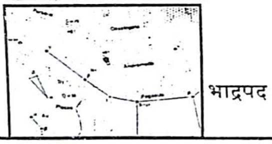
पुष्यः (पुं.), सिध्यः (पुं.), तिष्यः
પુષ્ય નક્ષત્રના નામો
Eight lunar house
पुष्य नक्षत्र

(अमरकोशः 1-3-21½)

श्रविष्ठा (स्त्री.), धनिष्ठा (स्त्री.)
ધનિષ્ઠા નક્ષત્રના નામો
twenty third lunar mansion
धनिष्ठा नक्षत्र (अमरकोशः 1-3-21¾)

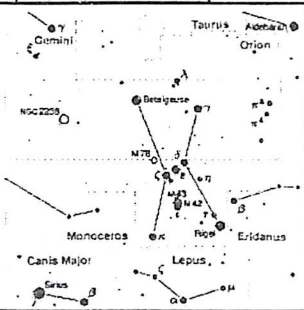
प्रोष्ठपदाः (पुं.) (स्त्री.ब.व.), भाद्रपदाः (स्त्री.ब.व.)

પૂર્વા ભાદ્રપદ અને ઉત્તરા ભાદ્રપદ

the dolphin

पूर्वा भाद्रपद और उत्तरा भाद्रपद

(अमरकोशः 1-3-22)

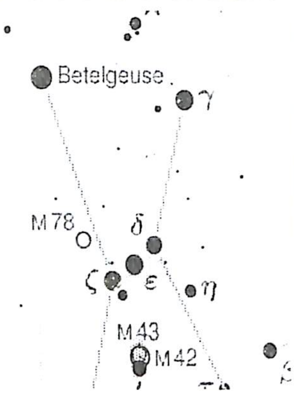

मृगशीर्षम् (नपुं.), मृगशिरस् (नपुं.), आग्रहायणी (स्त्री.)

મૃગશીર્ષ, નક્ષત્ર, હરણી, હરણિયું

orion

मृगशीर्ष नक्षत्र (अमरकोशः 1-3-22½)

(इल्वकाः) - इन्वकाः (स्त्री.ब.व.)

मृगशीर्षस्य शिरोभागे पञ्चतारकाः

મૃગશીર્ષના મથાળે પાંચ તારાઓનો સમૂહ

stars in the head of मृगशीर्ष

मृगशीर्ष के मस्तक के भाग में पाँच ताराओं का समूह

(अमरकोशः 1-3-23)

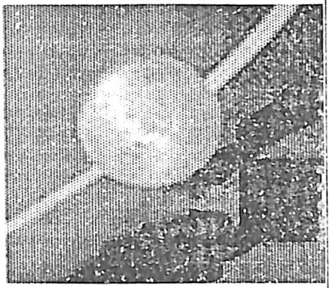

बृहस्पतिः (पुं.), सुराचार्यः (पुं.), गीष्पतिः (पुं.), धिषणः (पुं.), गुरुः (पुं.), जीवः (पुं.), आङ्गिरसः (पुं.), वाचस्पतिः (पुं.), चित्तशिखण्डिजः (पुं.)

બૃહસ્પતિ, ગુરુનો ગ્રહ

The planet, Jupiter

गुरु का ग्रह (अमरकोशः 1-3-18½)

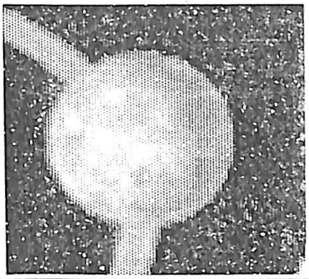

शुक्रः (पुं.), दैत्यगुरुः (पुं.), काव्यः (पुं.), उशनाः (उशनस्) (पुं.), भार्गवः (पुं.), कविः (पुं.)

શુક્ર, ભડકિયો તારો

Venus

शुक्र (अमरकोशः 1-3-24½)

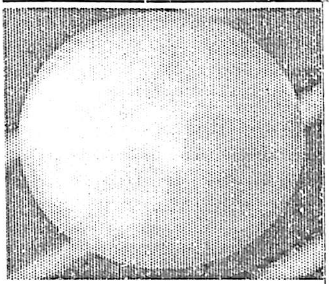

अङ्गारकः (पुं.), कुजः (पुं.), भौमः (पुं.), महीसुतः (पुं.)

મંગળનો ગ્રહ

Mars

मंगल का ग्रह (अमरकोशः 1-3-25)

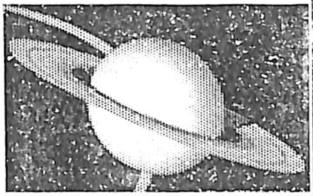
रौहिणेयः (पुं.), बुधः (पुं.), सौम्यः (पुं.)

બુધનો ગ્રહ

Mercury

बुध का ग्रह

(अमरकोशः 1-3-25¼)

सौरिः (पुं.), शनिश्चरः (पुं.), शनिः (पुं.)

શનિનો ગ્રહ

Saturn

शनि का ग्रह (अमरकोशः 1-3-25½)

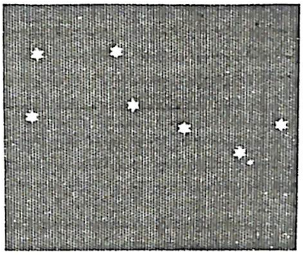
तमः (तमस्) (नपुं.), राहुः (पुं.), स्वर्भानुः (पुं.), सैंहिकेयः (पुं.), विधुन्तुदः (पुं.)

રાહુ

The asending node, Rāhu

राहु का ग्रह

(अमरकोशः 1-3-26)

सप्तर्षयः (पुं.),

चित्रशिखण्डिनः (पुं.ब.व.)

સપ્તર્ષિઓ

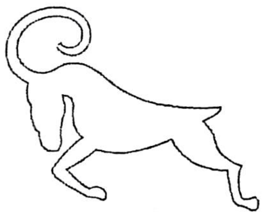
Ursa Major Ascension

सप्तर्षि (अमरकोशः 1-3-26½)

मेषवृषादयः राशयः

Signs of the Zodiac

Ascension

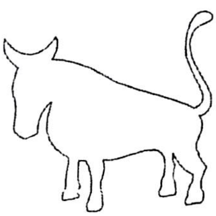

मेषः (पुं.)

મેષ

Ram

मेष

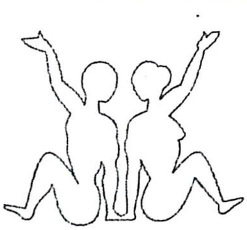

वृषभः (पुं.)

વૃષભ

Taurus

वृषभ

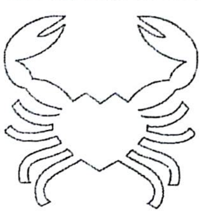

मिथुनम् (नपुं.)

મિથુન

Gemini

मिथुन

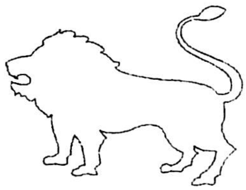

कर्कः (पुं.)

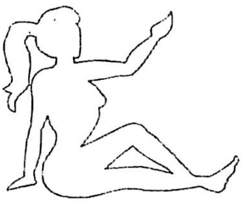
કર્ક

Cancer

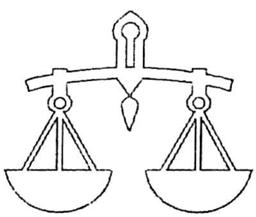
कर्क

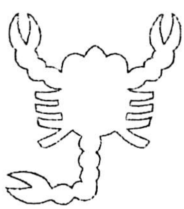
सिंहः (पुं.)
સિંહ
Lion
सिंह

कन्याः (स्त्री.)
કન્યા
Virgo
कन्या

तुला (स्त्री.)
તુલા
Libra
तुला

वृश्चिकः (पुं.)
વૃશ્ચિક
Scorpio
वृश्चिक

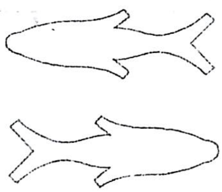
धनुः (धनुस्) (नपुं.)
ધન
Sagitatarius
धन

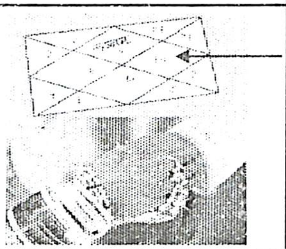
मकरः (पुं.)
મકર
Capricorn
मकर

कुम्भः (पुं.)
કુંભ
Aquarius
कुम्भ

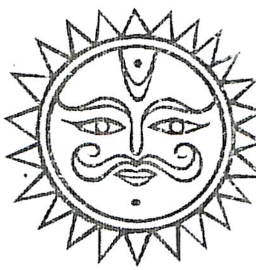

मीनः (पुं.)
મીન
Pisces
मीन

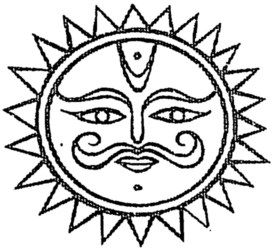

तेषांम् उदयः लग्नम्
તેમનો ઉદય લગ્ન કહેવાય
उनका उदय लग्न कहते हैं ।

(अमरकोशः 1-3-27)

सूरः (पुं.), सूर्यः (पुं.), मार्तण्डः (पुं.),
पद्माक्षः (पुं.), अर्यमा (पुं.),मिहिरः (पुं.),
तेजसां राशिः (पुं.), आदित्यः (पुं.), अरुणः (पुं.)
छायानाथः (पुं.), द्वादशात्मा (पुं.), पूषा (पुं.),
तमिस्रहा (पुं.), दिवाकरः (पुं.), द्युमणिः (पुं.),
कर्मसाक्षी (पुं.), भास्करः (पुं.), मित्रः (पुं.),
लोकबन्धुः (पुं.), अहस्करः (पुं.), चित्रभानुः (पुं.),
त्रयीतनुः (पुं.), ब्रध्नः (पुं.), विरोचनः (पुं.),
प्रद्योतनः (पुं.), प्रभाकरः (पुं.), विभावसुः (पुं.),
दिनमणिः (पुं.), विभाकरः (पुं.) ग्रहपतिः (पुं.),
खद्योतः (पुं.), भास्वान् (पुं.), त्विषांपतिः (पुं.),
लोकबान्धवः (पुं.), विवस्वान् (पुं.), अहर्पतिः (पुं.),

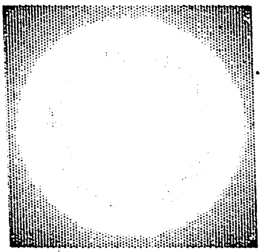

इनः (पुं.), सप्ताश्वः (पुं.), भानुः (पुं.), भगः (पुं.), हरिदश्वः (पुं.), हंसः (पुं.), धामनिधिः (पुं.), उष्णरश्मिः (पुं.), सहस्रांशुः (पुं.), अंशुमाली (पुं.), विकर्तनः (पुं.), तपनः (पुं.), अब्जिनीपतिः (पुं.), अर्कः (पुं.), सविता (पुं.), रविः (पुं.)

સૂર્ય

sun

सूर्य (अमरकोशः 1-3-28,29,30½)

परिवेशः (पुं.), परिधिः (पुं.), उपसूर्यकम् (नपुं.), मण्डलम् (नपुं.)

સૂર્યનું તેજોમંડળ

the halo round the sun

सूर्य का तेजोमंडल

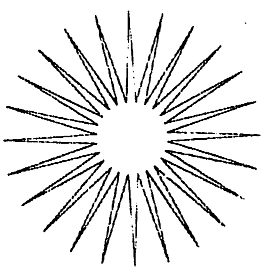
किरणः (पुं.), उस्रः (पुं.), मयूखः (पुं.), अंशुः (पुं.), गभस्तिः (पुं.), घृणिः (पुं.), रश्मिः (स्त्री.), भानुकरः (पुं.)

[Note मरीचिः (पुं.स्त्री.) and दीधितिः (स्त्री.) are used for the ray of the sun and the moon both]

સૂર્યનું કિરણ

sun-ray

सूर्य की किरण

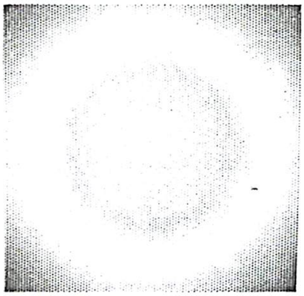

सूर्यातपः (पुं.), द्योतः (पुं.), सूर्यप्रकाशः (पुं.)

સૂરજનો તડકો

sunlight

सूरज की धूप

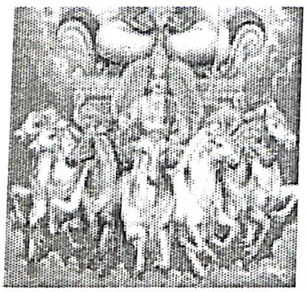

प्रभा (स्त्री.), रुच् (स्त्री.), रुचिः (स्त्री.), भा (स्त्री.), भास् (स्त्री.), छवि (स्त्री.), दीप्ति (स्त्री.), रोचिस् (नपुं.), शोचिस् (नपुं.)

પ્રભા, દ્યુતિ, તેજ

light

रोशनी (अमरकोशः 1-3-33¾)

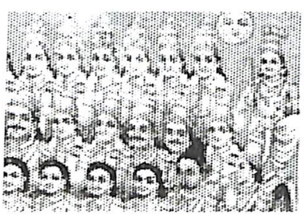
सूर्यसूतः (पुं.), अरुणः (पुं.), अनूरुः (पुं.), काश्यपिः (पुं.), गरुडाग्रजः (पुं.)

સૂર્યનો સારથિ, અરુણ

charioteer of the sun, The dawn

सूर्य का सारथि, अरुण

(अमरकोशः 1-3-31 to 34)

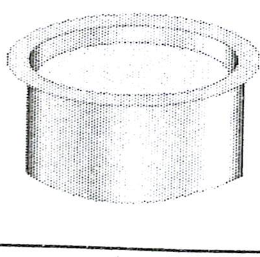

माठरः (पुं.), पिङ्गलः (पुं.), दण्डः (पुं.)

સૂર્યના પારિપાર્શ્વકો, પાસવાન

sun's attendants

सूर्य के पारिपार्श्वक

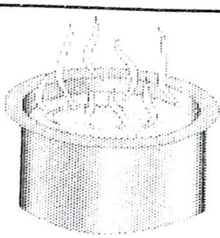

कोष्ण (वि.), कवोष्ण (वि.), मन्दोष्ण (वि.), कदुष्ण (वि.)

થોડુંક ગરમ, કોસરિયું, ગરમી

warm, light hot

थोड़ा गरम (अमरकोशः 1-3-23½)

तिग्म (वि.), तीक्ष्ण (वि.), खर (वि.)

ગરમાગરમ, ધગધગતું

hot

गर्म (अमरकोशः 1-3-35)

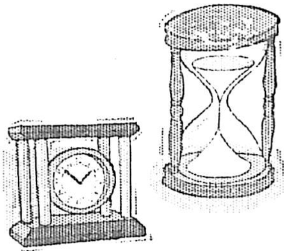
मृगतृष्णा (स्त्री.), मरीचिका (स्त्री.)

મૃગજળ

mirage

मृगजल, मृगतृष्णा (अमरकोशः 1-3-35)

1.4 कालवर्गः

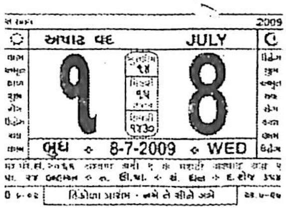

कालः (पुं.), दिष्टः (पुं.),
(अनेहस्) अनेकहा समयः

સમય, કાળ, વખત, વેળા

Time

समय (अमरकोशः 1-4-½)

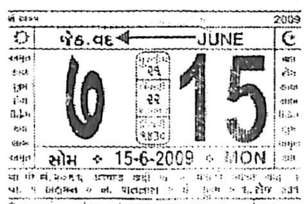

पक्षतिः (स्त्री.) प्रतिपद् (स्त्री.)

પડવો

First luna day

परिवा तिथि (अमरकोशः 1-4-¾)

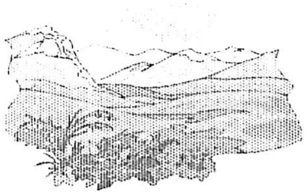

तिथिः

તિથિ

a Lunar Day

तिथि (अमरकोशः 1-4-1)

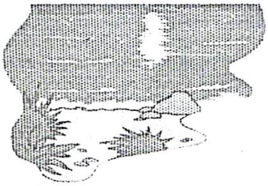

घस्त्रः (पुं.), दिनम् (नपुं.), अहम् (नपुं.),
दिवसः (पुं.), वासरः (पुं.), दिवसम् (नपुं.),
वासरम् (नपुं.)

દિવસ, દહાડો, દિન, દી'

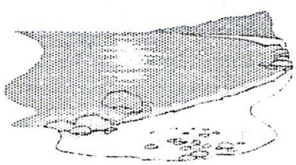
day

दिवस, दिन (अमरकोशः 1-4-1½)

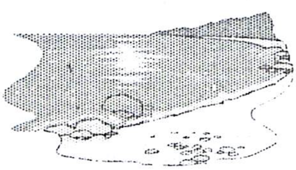

प्रत्युषः (पुं.), अहर्मुखः (पुं.),
कल्यम् (पुं.), उषः (उषस्) (नपुं.),
प्रत्युषः (प्रत्युषस्) (नपुं.), व्युष्टम् (नपुं.),
विभातम् (नपुं.), गोसर्गः (पुं.),
प्रभातम् (नपुं.)
પ્રભાત, સવાર, પરોઢ, પહો, પોહ
Morning
प्रभात

(अमरकोशः 1-4-2. प्रक्षिप्त श्लोक)

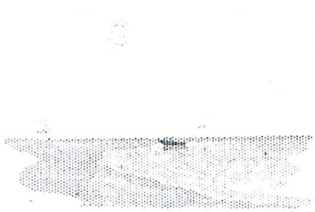

सायः (पुं.), दिनान्तः (पुं.),
सायम् (अव्यय)
સાંજ
Evening
शाम

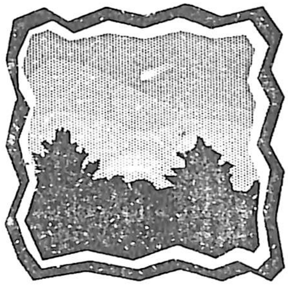
सन्ध्या (स्त्री.) , पितृप्रसूः (स्त्री.)
સન્ધ્યા
Even
सन्ध्या

(अमरकोशः 1-4-2½)

प्राह्वः (पुं.), मध्याह्नः (पुं.), पराह्वः (पुं.)
સવાર - બપોર - સાંજ
Periods of day
morning - noon - evening
सुबह, दोपहर, शाम

(अमरकोशः 1-4-2¾)

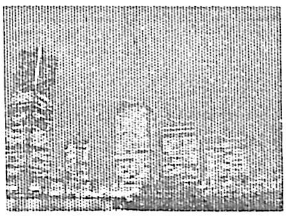

शर्वरी (स्त्री.), निशा (स्त्री.), निशीथिनी (स्त्री.), रात्रिः (स्त्री.), त्रियामा (स्त्री.), क्षणदा (स्त्री.), क्षपा(स्त्री.), विभावरी (स्त्री.), तमस्विनी (स्त्री.), रजनी (स्त्री.), यामिनी (स्त्री.), तमी (स्त्री.)

નિશા, રાત્રિ, રજની, રાત

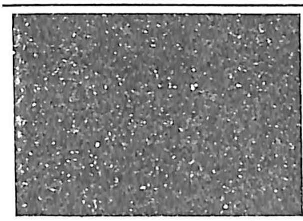
Night

रात, रात्रि (अमरकोशः 1-4-3,4)

तमिस्त्रा (स्त्री.)
અંધારી રાત
dark night
अँधेरी रात

ज्यौत्स्नी (स्त्री.)
અજવાળી રાત
a moonlight night
उजियाली रात

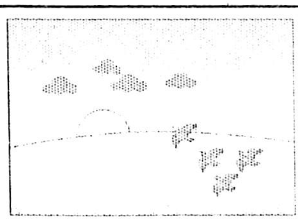

गणरात्रम् (नपुं.)

રાત્રીઓનો સમૂહ

a multitude of nights

रातों का समूह (अमरकोशः 1-4-4½, 5, 5¼)

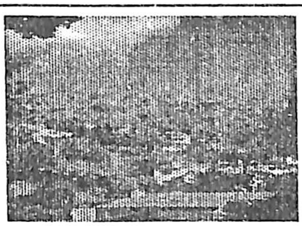

प्रदोषः (पुं.), रजनीमुखम् (नपुं.)

ઊઘડતી રાતનો સમય, સન્ધ્યાનો સમય

evening

शाम (अमरकोशः 1-4-5½)

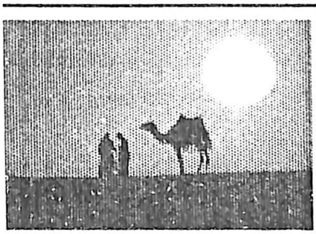

अर्धरात्रः (पुं.), निशीथ (पुं.)

મધરાત, માઝમ રાત, મધ્ય નિશા

Mid night

मध्यरात्री (अमरकोशः 1-4-5¾)

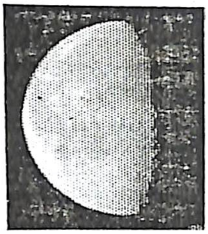

पौर्णमासी (स्त्री.), पूर्णिमा (स्त्री.)

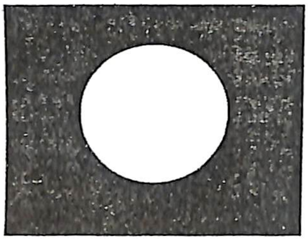
પૂનમ, પુનેમ, પૂર્ણિમા

Full Moon day

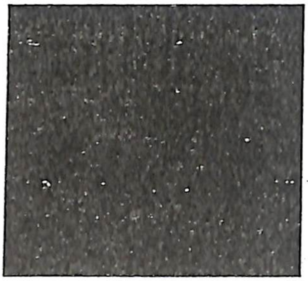
पूर्णिमा (अमरकोशः 1-4-7)

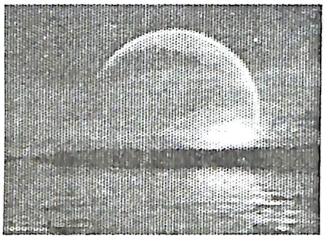
अनुमतिः (स्त्री.)
સવારના ભાગમાં ચૌદસ અને પછી પૂનમ
Moon a little gibbous
चौदस के साथ, पूर्णिमा (अमरकोशः 1-4-7½)

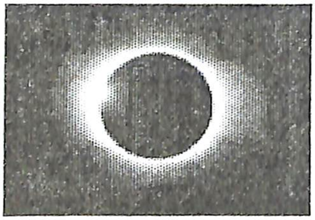
राका (स्त्री.)
સંપૂર્ણ કળાથી ચંદ્ર પ્રકાશે તેવી પૂનમ
Moon quite full
पूर्णिमा, जिसमें चन्द्रमा की कला परिपूर्ण हो ।
(अमरकोशः 1-4-7½)

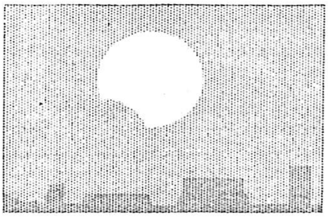
अमावास्या (स्त्री.), अमावस्या (स्त्री.),
दर्शः (पुं.), अमा (स्त्री.),
अमावासी (स्त्री.), अमामासी (स्त्री.)
અમાસ
no moon
अमावस (अमरकोशः 1-4-8)

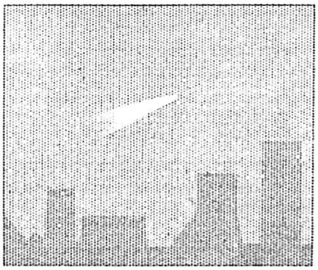
सिनिवाली (स्त्री.)
ચૌદસના ભાગવાળી ચંદ્રની છેલ્લી કળા બાકી હોય તેવી અમાસ
moon light horned
चतुर्दशीयुक्त अमावास्या
कुहू : (स्त्री.)
ચંદ્રની એક પણ કળા ન હોય તેવી અમાસ
no moon
शुद्ध अमावास्या (अमरकोशः1-4-8½)

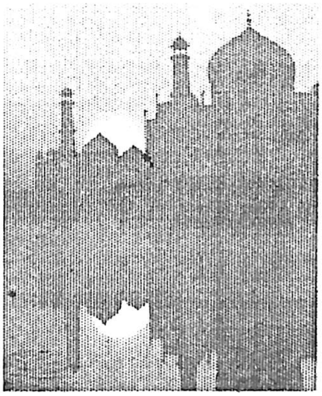
उपरागः (पुं.), ग्रहः (पुं.), ग्रहणम् (नपुं.)
ગ્રહણ, ઘરણ
eclipse
ग्रहण (अमरकोशः 1-4-8¾)

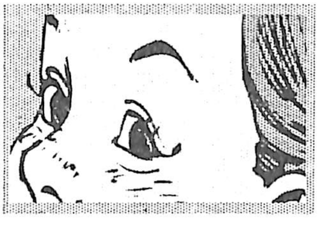
सोपप्लवः (पुं.), उपरक्तः (पुं.)
ગ્રહણ (રાહુ)થી ઘેરાયેલ સૂર્ય અને ચંદ્ર
eclipsal sun and moon
ग्रहण से युक्त सूर्य और चन्द्र
(अमरकोशः 1-4-9¼)

अग्न्युत्पातः (पुं.), उपाहितः (पुं.)
ઉષ્મા અને ધૂમકેતુનો ઉપદ્રવ
meteor
उल्का एवं धूमकेतु का उपद्रव
(अमरकोशः 1-4-9½)

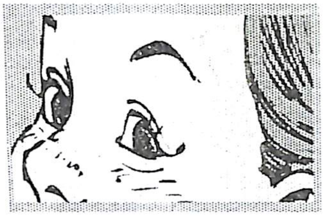
पुष्पवन्तौ (पुं.द्वि.व.) (पुष्पदन्तौ વિશેષ શબ્દ)
સૂર્ય અને ચંદ્ર - એક સાથે બંનેની વાત કરવી હોય તો
sun and moon
सूरज और चंद्र, दोनों का एकसाथ उल्लेख हो तब
(अमरकोशः1-4-10)

निमेषः (पुं.)
આંખના પલકારો એટલે સમય
Nimeṣa
आँख के पलक गिरने में जितना समय लगे उसे निमेष कहते हैं।

● काष्ठा
અઢાર પલકારા જેટલો સમય
Sixteen thirds
अट्ठारह निमेष के बराबर का समय, काष्ठा

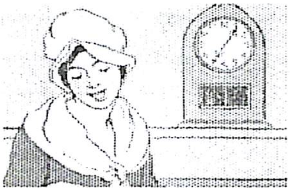

● **कला**

ત્રિશ કાષ્ઠા જેટલો સમય

Eight seconds

कला

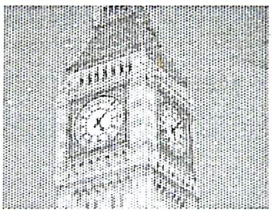

● **क्षण:**

ત્રીસ કલા જેટલો સમય

4 minutes

तिस काष्ठा के बराबर समय का नाम

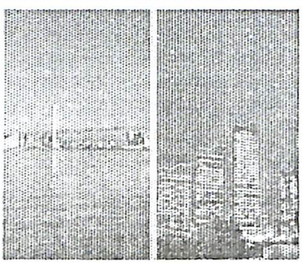

मुहूर्तम् (पुं. नपुं.), मुहूर्त: (पुं.)

બાર ક્ષણનો સમય, મૂહત, મુહૂર્ત

48 minutes

बारह क्षण, दो घड़ी के बराबर के समय का नाम

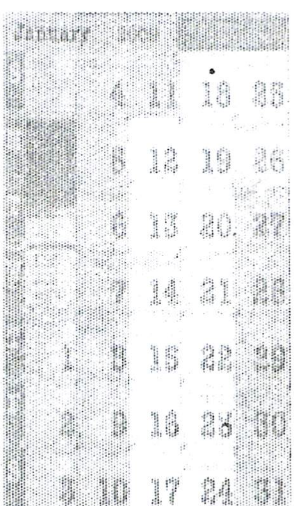
अहोरात्र: (पुं.)

રાત-દિવસ, દહાડો

a day

पूरा एक दिवस

(अमरकोश: 1-4-10-11-11-½)

पक्ष : (पुं.)

પખવાડિયું

fortnight

पक्ष

शुक्लपक्ष: (पुं.),

कृष्णपक्ष: (पुं.)

શુક્લપક્ષ-કૃષ્ણપક્ષ, અજવાળીયું અને અંધારિયું

Light and dark fort night

उजाला पक्ष और अँधेरा पक्ष

(अमरकोश 1-4-11¾)

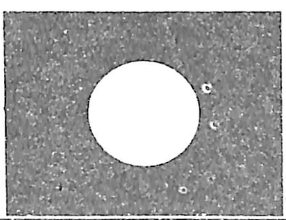
मासः (पुं.)
મહિના
Month
मास, महीना (अमरकोशः 1-4-12)

January
Feburary
March
April
May
June

उत्तरायनम् (नपुं.), दक्षिणायनम् (नपुं.)
ઉત્તરાયણ, દક્ષિણાયન
a half year
उत्तरायन एवं दक्षिणायन
(अमरकोशः 1-4-12/4)

मार्गशीर्षः (पुं.), सहाः (सहस्) (पुं.),
मार्गः (पुं.), आग्रहायणिकः (पुं.)
માગશર
Āgrahāyṇa
आग्रहायणिक, अगहन

पौषः (पुं.), तैषः(पुं.), सहस्यः (पुं.)
પોષ, પૌસ, પોસ
Pasa
पौष मास

तपाः (तपस्) माघः (पुं.)
માઘ, માહ, મહા
Māgha
माघ मास

फाल्गुनः (पुं.), तपस्यः (पुं.),
फाल्गुनिकः (पुं.)
ફાગણ, ફાલ્ગુન
Phālaguna
फागुन, फाल्गुन मास

चैत्रिकः (पुं.), मधुः (पुं.), चैत्रः (पुं.)
ચૈત્ર, ચૈતર
Caitra
चैत्र मास के नाम

वैशाखः (पुं.), माधवः (पुं.), राधः (पुं.)
વૈશાખ
Vaiśākh
वैशाख मास

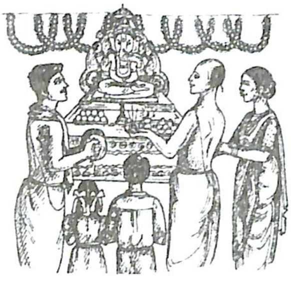
ज्येष्ठः (पुं.), शुक्रः (पुं.)
જેઠ
Jyeṣṭha
ज्येष्ठ मास

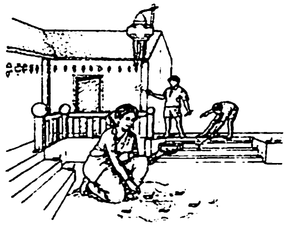
शुचिः (पुं.), आषाढः (पुं.)
અષાઢ, અસાડ
Āṣādha
आषाढ मास के नाम

श्रावणः (पुं.), नभाः (नभस्) (पुं.), श्रावणिकः (पुं.)
શ્રાવણ
Śrāvaṇa
श्रावण मास के नाम

नभस्यः (पुं.), प्रौष्ठपदः (पुं.), भाद्रः (पुं.), भाद्रपदः (पुं.)
ભાદ્રપદ, ભાદરવો
Bhādrapada
भादों मास के नाम

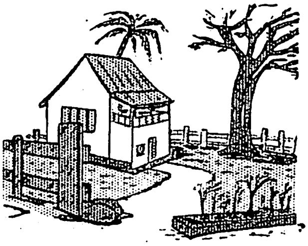

आश्विनः (पुं.), इषः (पुं.), आश्वयुजः (पुं.)
આશ્વિન, આસો, આસુ
Āśvina
आश्विन (क्वार) मास के नाम

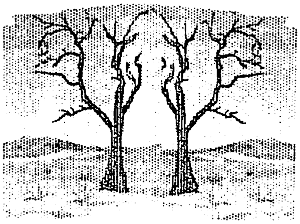

कार्तिकः (पुं.), बाहुलः (पुं.), ऊर्जः (पुं.), कार्त्तिकिकः (पुं.)
કારતક, કાર્તિક
Kārtika
कार्तिक मास के नाम
(अमरकोशः 1-4-14,15,16,17,17-1¼)

षड्ऋतवः

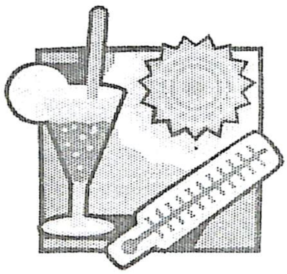
हेमन्तः (पुं.)
માગશર-પોષ મહિનાની ઋતુ, હેમંત
Autumn
हेमन्त ऋतु

शिशिरः (पुं.), शिशिरम् (नपुं.)
શિશિર, માઘ-ફાગણની ઋતુ
Cold Season
शिशिर ऋतु

वसन्तः (पुं.), पुष्पसमयः (पुं.), सुरभिः (पुं.)
વસંત, ચૈત્ર-વૈશાખની ઋતુ
Spring
वसंत ऋतु

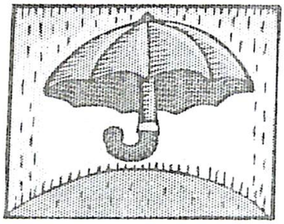

ग्रीष्मः (पुं.), उष्णकः (पुं.), निदाघः (पुं.), उष्णोपगमः (पुं.), उष्णः (पुं.), ऊष्णागमः (पुं.), तपः (पुं.)

જેઠ - અષાઢની ઋતુ, ગ્રીષ્મ, ઉનાળો

Summer, Hot Season

ग्रीष्म ऋतु

प्रावृष् (स्त्री.) (प्रावृट्), वर्षाः (स्त्री.ब.व.)

વર્ષાઋતુ, ચોમાસું

rains, rainy season

वर्षा ऋतु, बारिस का मौसम

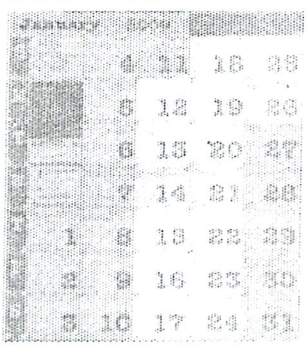
शरत् (शरद्) (स्त्री.)

શરદ, આસો અને કારતકની ઋતુ

શિયાળો

Sultry Season

शरद ऋतु

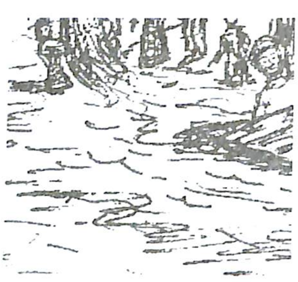

संवत्सरः (पुं.), वत्सरः (पुं.), अब्दः (पुं.), हायनः (पुं.), हायनम् (नपुं.), शरद् (स्त्री.), समा (स्त्री.)

વરસ, સંવત, સંવત્સર

A Year

बरस (अमरकोशः 1-4-17-½, 18.19.20)

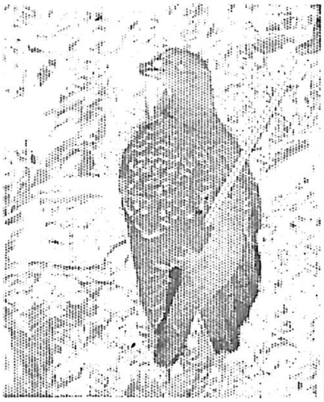

संवर्तः (पुं.), क्षयः (पुं.), प्रलयः (पुं.), कल्पान्तः (पुं.), कल्पः (पुं.)

પ્રલય, પ્રલયકાળ

Destruction of the World

प्रलय (अमरकोशः 1-4-22)

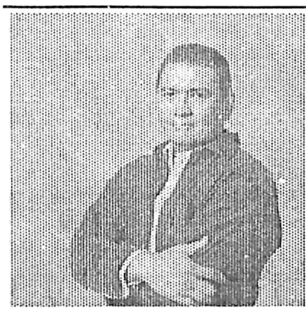
पङ्क :(पुं.), पङ्कम् (नपुं.),
पाप्मा (पाप्मन्) (नपुं.), पापम् (नपुं.),
किल्बिषम् (नपुं.), कल्मषम् (नपुं.),
वृजिनम् (नपुं.), एनः (एनस्) (नपुं.),
अघम् (नपुं.), अहं : (अंहस्) (नपुं.),
दुरितम् (नपुं.), दुष्कृतम् (नपुं.)
પાપ, દુષ્કૃત, દુષ્કૃત્ય, દુષ્કર્મ
Sin
पाप (अमरकोशः 1-4-23)

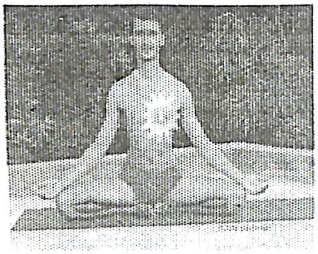
धर्मः (पुं.), धर्मम् (नपुं.), पुण्यम् (नपुं.),
श्रेयः (श्रेयस्) (नपुं.), सुकृतम् (नपुं.),
वृषः (पुं.)
પુણ્ય
Virtue or moral merit
पुण्य (अमरकोशः 1-4-23½)

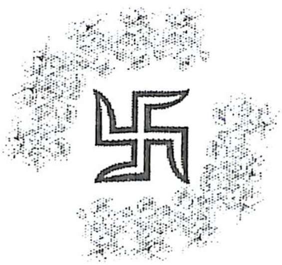
मुत् (मुद्) (स्त्री.), प्रीतिः (स्त्री.),
प्रमदः (पुं.), हर्षः (पुं.), प्रमोदः (पुं.),
आमोदः (पुं.), आनन्दथुः (पुं.),
आनन्दः (पुं.), शर्म (शर्मन्) (नपुं.),
शातम् (नपुं.), सुखम् (नपुं.)
આનંદ
Joy or Pleasure
आनंद (अमरकोशः 1-4-24,24-½)

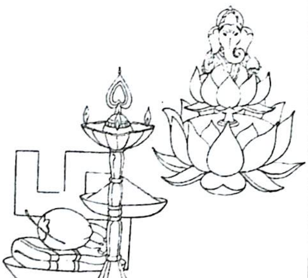
अवस्था
અવસ્થા, દશા,
સમયથી થતી સ્થિતિ
State
अवस्था (अमरकोशः 1-4-28-¾)

क्षेत्रज्ञः (पुं.), पुरुषः (पुं.),
आत्मा (पुं.)
આત્મા
Soul
आत्मा (अमरकोशः 1-4-28-¼)

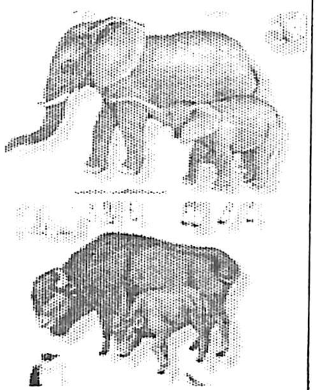
श्वःश्रेयसम् (नपुं.),
शिवम् (नपुं.),
भद्रम् (नपुं.),
कल्याणम् (नपुं.),
मङ्गलम् (नपुं.),
शुभम् (नपुं.),
भावुकम् (नपुं.),
भविकम् (नपुं.),
भव्यम् (नपुं.),
कुशलम् (नपुं.)
क्षेमः (पुं.), क्षेमम् (नपुं.)
શિવ, કલ્યાણ,
મંગળ, શુભ
Excellence, Happiness
मंगल, शुभ, कल्याण
(अमरकोशः 1-4-25-25-½)

अयः
શુભ કાર્ય
good luck
शुभकार्य
(अमरकोशः1-4-27)

जनुः (जनुस्) (नपुं.), जननम् (नपुं.),
जन्म (नपुं.), जनि (स्त्री.),
उत्पत्तिः (स्त्री.),
उद्भवः (पुं.)
જન્મ
birth
जन्म (अमरकोशः 1-4-29-½)

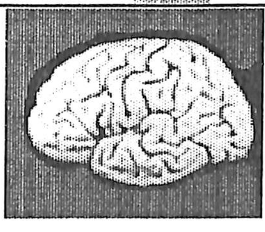
प्राणी (पुं.), चेतनः (पुं.),
जन्मी (जन्मिन्) (पुं.), जन्तुः (पुं.),
जन्युः (पुं.), शरीरी (पुं.)
દેહધારી, ચેતન, જીવાત્મા
an animal one who possesses body
प्राणी
चेतन देहधारी

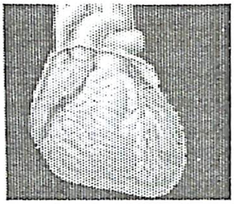
जातिः (स्त्री), जातम् (पुं.)
જાતિ
Kind
जाति

व्यक्तिः
વ્યક્તિ
individual
व्यक्तिः (अमरकोशः 1-4-30,30-¼, 30-½)

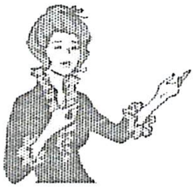

चित्तम् (नपुं.), हृद् (नपुं.),
चेतः (चेतस्) (नपुं.),
मानसम् (नपुं.), हृदयम् (नपुं.),

मनः (मनस्) (नपुं.), स्वान्तम् (नपुं.)
મન, ચિત્ત, માનસ, હૈયું
mind
मन (अमरकोशः 1-4-31)

1.5 धीवर्गः

रूपम् (नपुं.)
રૂપ
beauty
रूप

शब्दः (पुं.)
શબ્દ
Voice
शब्द

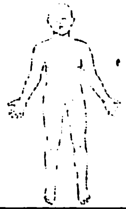
गन्धः (पुं.)
ગન્ધ, ગંધ
Fragrance
गन्ध

रसः (पुं.)
રસ
Rasa
रस

स्पर्शः (पुं.)
સ્પર્શ
Touch
स्पर्श

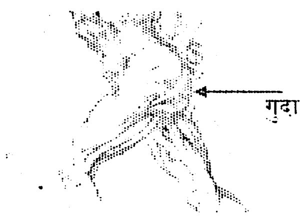

एते इन्द्रियार्थाः सन्ति
આ બધા ઈન્દ્રિયોના વિષયો છે.
Five objects of senses
इन्द्रियार्थ (अमरकोशः 1-5-7-¼)

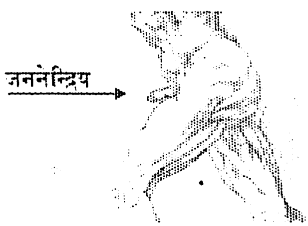
कर्मेन्द्रियाणि

कर्मेन्द्रियाणि
કર્મેન્દ્રિય
Organ of action
कर्मेन्द्रिय

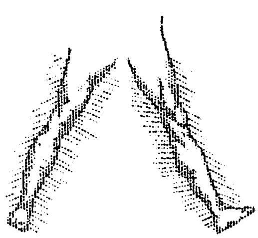
पायु (नपुं.)
ગુદા
Anum
गुदा

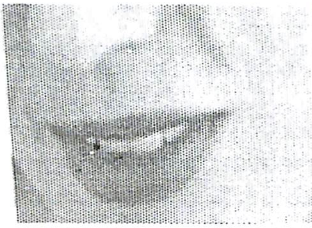
उपस्थम् (नपुं.)
જનનેન્દ્રિય
Male and female organ
जननेन्द्रिय

पाणिः (पुं.)
હાથ
Hand
हाथ

पादः (पुं.)
પગ
Leg
पैर

मुखम्
મોં, મોઢું
Mouth
मुख (अमरकोशः1-5-7-¾)

ज्ञानेन्द्रियाणि

ज्ञानेन्द्रियाणि
જ્ઞાનેન્દ્રિયો
Imtellectual organs
ज्ञानेन्द्रिय

मनः (मनस् नपुं.)
મન
Mind
मन

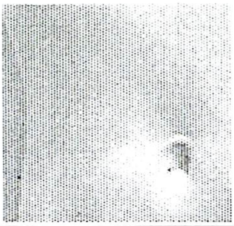
नेत्रम्
નેત્ર, આંખ
Eye
आँख

कर्णः (पुं.)
કાન
Ear
कान

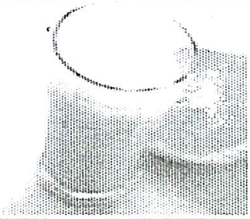

रसना (स्त्री.)
જીભ
Tongue
जीभ

त्वचा (स्त्री.)
ચામડી
skin
त्वचा (अमरकोशः 1-5-8)

रसाः

रसाः
રસો
tastes
रस

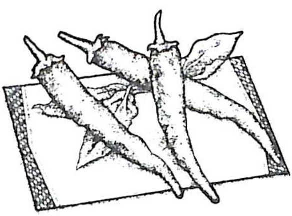
तुवरः (पुं.), कषायम् (नपुं.), कषायः (पुं.)
તૂરો રસ
astringent taste
कषाय कसाव रस के नाम

मधुरः (पुं.), मधुर (वि.)
મીઠો, મધુર
Sweet
मधुर रस

लवणः (पुं.), लवण (वि.)
ખારું, ખારો રસ
Salt
नमकीन, खारा

कटु (पुं.), कटु (वि.)
તીખું
bitter
कडुआ रस

तिक्तः (पुंः), तिक्त (वि.)
કડવું
Pungent
तीता रस

अम्लः (पुं.)
ખાટું
sour
खट्टा रस (अमरकोशः 1-5-9)

परिमलः (पुं.)
સુગંધ, પરિમલ, પીમળ
Pleasing scent
परिमल (अमरकोशः1-5-9-½)

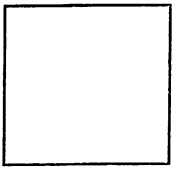
आमोदः (पुं.)
ઉમદા સુગંધ
Perfume
अत्यन्त बढ़िया गन्ध (अमरकोशः1-5-9-¾)

सुरभि (वि.), घ्राणतर्पण (वि.)
इष्टगन्ध (वि.), सुगन्धि (वि.)
સુગંધી
a scent spreading far
सुगन्धके नाम (अमरकोशः 1-5-10-¾)

पूतिगन्धि (वि.), दुर्गन्ध (वि.)
દુર્ગંધ
smell
दुर्गंध (अमरकोशः 1-5-11-¼)

शुक्ल (वि.), शुभ्र (वि.), शुचि (वि.), श्वेत (वि.), विशद (वि.), श्येत (वि.) पाण्डर (वि.), अवदात (वि.), सित (वि.), गौर (वि.), वलक्ष (वि.), धवल (वि.), अर्जुन (वि.)

સફેદ, ધોળું, શુક્લ, શ્વેત

white

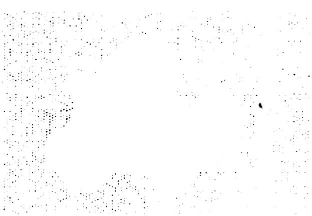
सफेद, श्वेत

(अमरकोशः 1-5-12-12-½)

(Note : Bhanuji Dixit notes in ...

श्वेतस्तु समपीतोऽसौ रक्तेतरजपारुचिः ।
वलक्षस्तु सितश्यावः कदलीकुसुमोपमः ।
अर्जुनस्तु सितः कृष्णावेशवान् कुमुदच्छविः ।।

There are different shades in white)

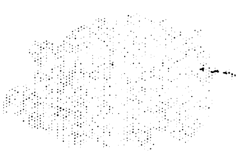
हरिण (वि.), पाण्डुर (वि.) पाण्डु (वि.)

પીળી ઝાંયનો સફેદ રંગ

yellowish white

पीलापनवाला सफेद

(अमरकोशः 1-5-12-¾)

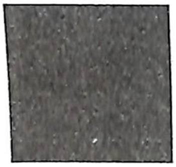

धूसर (वि.)

થોડીક પાંડુ ઝાંય આપતો રંગ ધૂસર ફીકો પાંડરો રંગ

grey

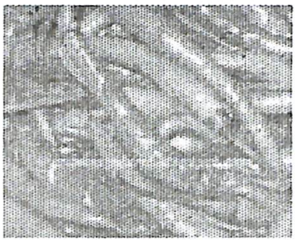
धूसर (अमरकोशः 1-5-13)

कृष्ण (वि.), नील (वि.), असित (वि.)
श्याम (वि.), काल (वि.),
श्यामल (वि.), मेचक (वि.)
કાળું
black or dark blue
काला (अमरकोशः 1-5-13½)

पीत (वि.), गौर (वि.),
हरिद्राभ (वि.)
હળદરિયો લીલો રંગ
yellow
पीला रंग

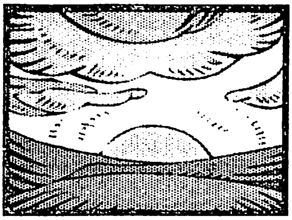
पालाश (वि.), हरित (वि.)
हरित् (वि.)
લીલું
green
हरा रंग (अमरकोशः 1-5-14)

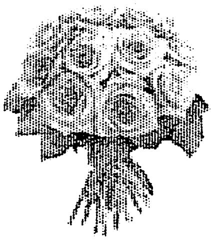
रोहित (वि.), लोहित (वि.), रक्त (वि.)
રાતું
red
लाल, रक्त रंग (अमरकोशः 1-5-14-¼)

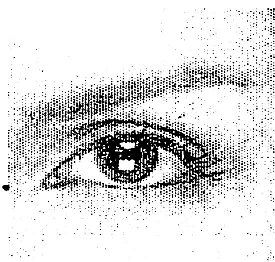
शोण (वि.), कोकनदच्छवि (वि.)
લાલ-ગુલાબી
crimson
सुर्ख लाल (अमरकोशः 1-5-14-½)

अरुण (वि.)
રાતી ઝાંય આપતો લાલ રંગ
dark red
अरुण, किञ्चित् लोहित, गुलाबी
(अमरकोशः 1-5-14-¾)

पाटल (वि.)
ગુલાબી
pink or pale red
गुलाबी रंग, सफेदीवाला लाल रंग
(अमरकोशः 1-5-15)

कपिश (वि.), श्याव (वि.)
કાળી ઝાંખવાળો સફેદ
brown
फीका रंग
(अमरकोशः 1-5-15-¼)

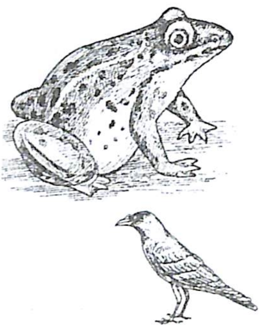

धूम्र (वि.), धूमल (वि.),
कृष्णलोहित (वि.) (अधिक शब्द)
ધૂમાડિયો રંગ
purple
कालेपन से युक्त लाल रंग
(अमरकोशः 1-5-15-½)

कडार (वि.), कपिल (वि.), पिङ्ग (वि.),
पिशङ्ग (वि.), कद्रु (वि.), पिङ्गल (वि.)
કપિલ, સફેદ રંગમાં પીળી ઝાંય, ભૂખરો
tawny
भूरा रंग

(Bhanuji Dixit Notes-
सित-पीत हरिद्रक्तः कडारस्तृणवह्निवत् ।
अयं तूद्रिक्तपीताङ्गः कपिलो गोविभूषणः ।।
हरितांशे ऽधिकेऽसौ तु पिशङ्गः पद्मधूलिवत् ।
पिशङ्गस्त्वसितावेशात् पिङ्गो दीपशिखादिषु ।
पिङ्गलस्तु परच्छायः पिङ्गे शुक्लाङ्गखण्डवत् ।।

चित्र (वि.), किर्मीर (वि.), कल्माष (वि.), शबल (वि.), एत (वि.) कर्बुर (वि.)

કાબરું

varigeated

चितकबरा

(Notes - गुणे शुक्लादयाः पुंसि गुणिलिङ्गास्तु तद्वति ।) (अमरकोशः 1-5-17)

1.6. शब्दादिवर्गः

ब्राह्मी (स्त्री.), भारती (स्त्री.), भाषा (स्त्री.), गिर् (स्त्री.), वाक् (स्त्री.), वाणी (स्त्री.), सरस्वती (स्त्री.)

ભાષા, વાણી

The goddness of speech and speech

शब्दब्रह्म की अधिष्ठात्री देवी, सरस्वती

(अमरकोशः 1-5-½)

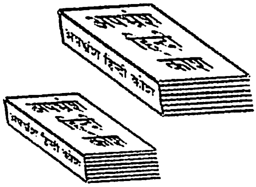

व्याहारः (पुं.), उक्तिः (स्त्री.), लपितम् (नपुं.), भाषितम् (नपुं.), वचनम् (नपुं.), वचः (नपुं.)

વચન, બોલ, ઉક્તિ

speech

वचन, बोलना (अमरकोशः1-6-1)

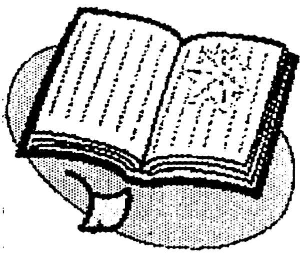

अप्रभ्रंशः (पुं.), अपशब्दः (पुं.)

ભાષાના ભ્રષ્ટ થયેલ રૂપવાચક શબ્દ

Ungrammatical language

अपभ्रंश (अमरकोशः 1-5-2)

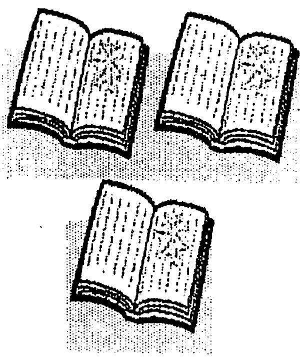
श्रुतिः (स्त्री.), त्रयी (स्त्री.), वेदः (पुं.)

आम्नायः (पुं.)

વેદ

The vedas

वेद (अमरकोशः 1-6-2)

त्रयी

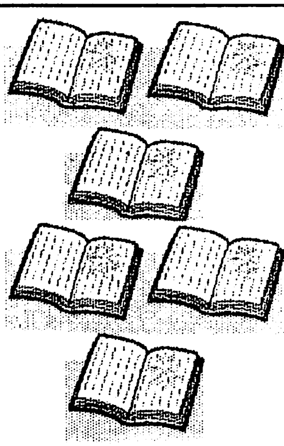
ત્રણ વેદો - ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ

Three vedas named Ṛgveda, Yajurveda and Sāmaveda

ऋग्वेद, यजुर्वेद और सामवेद

(अमरकोशः 1-6-3)

वेदाङ्गम्

शिक्षा (स्त्री.), कल्पः(पुं.),

व्याकरणम् (नपुं.),

निरुक्तम् (न.),

ज्योतिषम् (नपुं.), छन्दः (छन्दस् नपुं.)

છ વેદાંગ

Six vedangas

वेदांग (अमरकोशः 1-6-3-¼)

ओंकारः (पुं.), प्रणवः (पुं.)
ઓમકાર, પ્રણવ
The scared name of god
प्रणव, ओंमकार
(अमरकोशः 1-5-3-½)

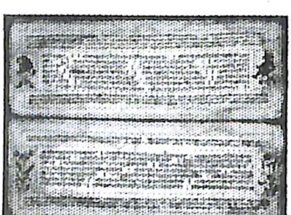
इतिहासः (पुं.), पुरावृत्तम् (नपुं.)
ઈતિહાસ, ઐતિહ્ય
History
इतिहास (अमरकोशः 1-6-3-¾)

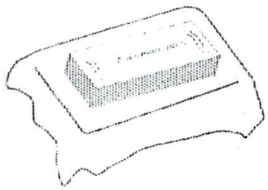
उदात्तः (पु.), अनुदात्तः (पुं.), स्वरितः (पुं.)
વેદના સ્વરોના ઉચ્ચારણોના ત્રણ પ્રકારો
An accent
वेदों के तिन स्वरों के उच्चारण के तिन प्रकार
(अमरकोशः 1-6-4)

अर्थशास्त्रम्
અર્થશાસ્ત્ર
Economic
अर्थशास्त्र
(अमरकोशः 1-6-4 ½)

पुराणम् (नपुं.)
સર્ગ, પ્રતિસર્ગ, મન્વન્તર, વંશ, વંશાનુચરિત એ પાંચ લક્ષણોવાળું પુસ્તક = પુરાણ
Purāṇa
पुराण (अमरकोशः 1-6- 5)

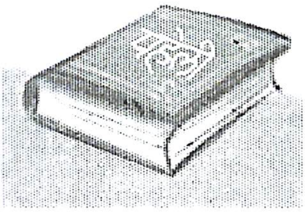
कथा (स्त्री.)

કાલ્પનિક વસ્તુવાળી દીર્ઘ વાર્તા

Kathā

कथा

(अमरकोशः 1-6- 5¼)

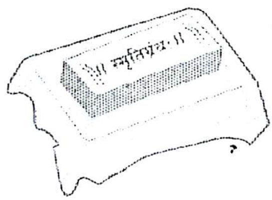
प्रवल्हिका (स्त्री.), प्रहेलिका (स्त्री.)

ઉખાણું

Riddle

पहेली

(अमरकोशः 1-6- 5½)

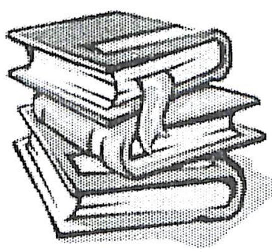
स्मृतिः (स्त्री.), धर्मसंहिता (स्त्री.)

ધર્મસંહિતા, સ્મૃતિ

Smṛuti, A code of laws

स्मृतिग्रंथ

(अमरकोशः 1-6-6)

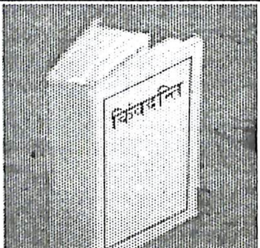
संग्रह (पुं.), समाहृतिः (स्त्री.)

સંગ્રહ

A compilation and abridgment

संग्रह ग्रन्थ या सार ग्रन्थ

(अमरकोशः 1-6-6)

किंवदन्ती (स्त्री.), जनश्रुतिः (स्त्री.)

લોકવાયકા, કિંવદન્તી

rumour

किंवदन्ती, जनश्रुति

(अमरकोशः 1-6- 6½)

वार्ता (स्त्री.), प्रवृत्तिः (स्त्री.), वृतान्तः (पुं.), उदन्तः (पुं.)

વૃત્તાંત, સમાચાર

news

समाचार, खबर

(अमरकोशः 1-6- 6¾)

....

....

ठं ठं ठं ठं ठं ठं ठं ठं ठं

ठं ठं ठं म् ॥

समस्या (स्त्री.), समासार्था (स्त्री.)

કવિની કે શ્રોતાની કસોટી કરવા અધુરું-

- વાક્ય આપવું, પાદપૂર્તિ

a part of stanza

समस्या, पादपूर्ति (अमरकोशः 1-6- 6¼)

राम

भरत

अजय

आह्वयः (पुं.), आख्या (स्त्री.), आह्वा (स्त्री.), अभिधानम् (नपुं), नामधेयम् (नपुं), नाम (नामन्) (नपुं)

નામ

name

नाम (अमरकोशः 1-6- 7½)

हूतिः, आकारणा (स्त्री.), आह्वानम् (नपुं.)

બોલાવવું

to call some one, summons

बुलाना, आह्वान करना

(अमरकोशः 1-6-7¾)

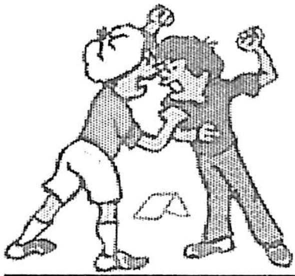
संहूतिः

હાકોટો, ટોળાનો અવાજ

clamour

बहुत लोगों का एक साथ पुकारना

(अमरकोशः 1-6- 8)

विवादः (पुं.), व्यवहारः (पुं.)
લેવડદેવડ માટે થતી બોલાચાલી
a contest or law suit
विवाद या झगड़ा, परस्पर विरुद्ध भाषण
(अमरकोश: 1-6- 8¼)

शपनम् (नपुं.), शपथः (पुं.)
શપથ
oath
शपथ (अमरकोश: 1-6- 9)

प्रश्नः (पुं.), अनुयोगः (पुं.), पृच्छा (स्त्री.)
પ્રશ્ન
question
प्रश्न (अमरकोश: 1-6- 9¼)

प्रतिवाक्यम् (नपुं.), उत्तरम् (नपुं.)
ઉત્તર
answer
उत्तर (अमरकोश: 1-6- 9½)

मिथ्याभियोगः (पुं.), अभ्याख्यानम् (नपुं.)
જૂઠો આક્ષેપ
groundles demand
किसी पर झूठा आक्षेप करना
मिथ्याभिसंशनम् (नपुं.), अभिशापः (पुं.)
ખોટો આરોપ, આળ
a false accusation
किसी के ऊपर पापविषयक झूठा सन्देह करना
(अमरकोश: 1-6- 10)

प्रणादः (पुं)

પ્રેમથી કહેલ બોલ

affectionate speech

प्रेम से कहे कुछ शब्द

(अमरकोशः 1-6- 10½)

स्तवः (पुं.), स्तोत्रम् (नपुं.),
स्तुतिः (स्त्री.), नुतिः (स्त्री.)

સ્તુતિ, વખાણ, પ્રાર્થના,

praise, stotra kavya

स्तुति

(अमरकोशः 1-6- 11)

उच्चैर्घुष्टम् (नपुं.), घोषणा (स्त्री.)

ઘોષણા

announcement

घोषणा, उद्घोषणा

(अमरकोशः 1-6- 11½)

अवर्णः (पुं.), आक्षेपः (पुं.), निर्वादः (पुं.),
परीवादः (पुं.), अपवादः (पु.) उपक्रोशः (पुं.),
जुगुप्सा (स्त्री.), कुत्सा (स्त्री.), निन्दा (स्त्री.),
गर्हणम् (नपुं.)

નિંદા, જુગુપ્સા, અપવાદ, નિંદા

censure, blame or contempt

निंदा, शिकायत

(अमरकोशः 1-6-13)

पारुष्यम् (नपुं.), अतिवादः (पुं.)

કઠોર વચન, નિષ્ઠુર વચન

unfriendly speech

निष्ठुर वचन

(अमरकोशः 1-6- 13¼)

उपालम्भः (पुं.), परिभाषणम् (नपुं.)

નિંદા સહિતનો ઠપકો

reproach

शिकायत करते हुए दोष कहना

(अमरकोशः 1-6-14)

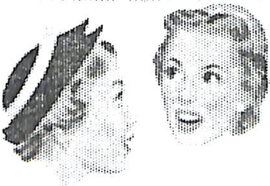
आक्षारणा (स्त्री.)

બળાત્કાર થતાં પુરૂષ કે સ્ત્રી બૂમો પાડે તે (કે.કા.શાસ્ત્રી) (અન્યત્ર પરસ્ત્રી કે પરપુરુષ સંબંધી આક્રોશ એવો અર્થ થાય છે)

imputation of a adultery

परपुरुष गमन या परस्त्री गमन विषयक दोष लगाना, या आक्रोश

(अमरकोशः 1-6- 14½)

आभाषणम् (नपुं.), आलापः (पुं.)

વાતચીત, વાર્તાલાપ

address

बात, वार्तालाप (अमरकोशः 1-6-14¾)

प्रलापः (पुं.)

પ્રલાપ, વ્યર્થ બકવાસ, બકવાટ, બકવાદ

incoherent speech

बकवास करना, निरर्थक बड़बड़ाना

(अमरकोशः 1-6- 15)

विलापः (पुं.), परिदेवनम् (नपुं.)

કકળાટ, વિલાપ, રોકકળ

lamentation

विलाप (अमरकोशः 1-6-15½)

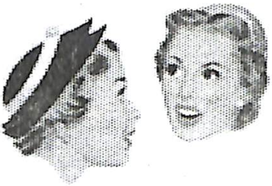
विप्रलापः (पु.), विरोधोक्तिः (स्त्री.)

ઊલટું વચન

quarrel

परस्पर विरुद्ध बात कहना

(अमरकोशः 1-6-15¾)

संलापः (पुं.)

એક બીજા વચ્ચેની વાતચીત

conversation

परस्पर बात कहना

(अमरकोशः 1-6-प्रक्षिप्त श्लोक16)

चोद्यम् (नपुं.), आक्षेपः (पुं.), अभियोगः (पुं.)

આળ ચડાવવું, આક્ષેપ કરવો

strange querry

आक्षेप करना (अमरकोशः 1-6-46)

शापः (पुं.), आक्रोशः (पुं.), दुरेषणाः (स्त्री.)

શાપ, સરાપ, શ્રાપ

curse

शाप, बददुवा (अमरकोशः 1-6-46 प्रक्षिप्त श्लोक)

चाटुः (पुं.), चाटु (नपुं.), श्लाघा (स्त्री.), चटुः (पुं.), चटु (नपुं.)

પ્રેમવાળાં ખોટાં વેણ કહેવાં

false love talk

प्रेम के बनावटी बोल

(अमरकोशः 1-6- 47)

सन्देशवाक् (स्त्री.), वाचिकम् (नपुं.)
સંદેશાના બોલ, સંદેશો
message
संदेशवचन (अमरकोश: 1-6- 16¾)

रुशती (स्त्री.)
અમંગળવાણી
·inauspicious speech
अमंगल वाणी (अमरकोश: 1-6- 17¼)

कल्या (स्त्री.)
મંગળવાણી
inauspicious speech
मांगलिक वाणी
(अमरकोश: 1-6- 17½)

सान्त्व (वि.)
દિલાસાનાં વેણ
very sweet (speech), to soothe
अत्यन्त मधुर वचन,
सान्त्वना
(अमरकोश: 1-6-17¾)

निष्ठुर (वि.), परुष (वि.)
નઠોર નિષ્ઠુર
harsh words
निष्ठुर वचन (अमरकोश: 1-6- 18½)

श्राव्य (वि.), हृद्य (वि.), मनोहारिन् (वि.), विस्पष्ट (वि.), प्रकटोदित (वि.)
સ્પષ્ટ બોલવું
to speek frankly
स्पष्ट कहना (अमरकोश: 1-6- प्रक्षिप्त श्लोक47)

मणित (वि.), रतिकूजितम् (नपुं.)
સંભોગ સમયનાં બોલેલાં વેણ
sound or talk during intercourse
संभोग काल के वचन
(अमरकोशः 1-6- 47) प्रक्षिप्त श्लोक)

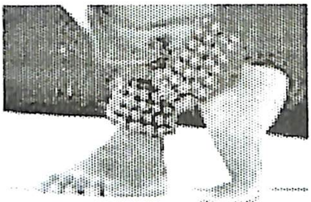
शब्दः (पुं.), निनादः (पुं.), निनदः (पुं.), ध्वनिः (पुं.), ध्वानः (पुं.), रवः (पुं.), स्वनः (पुं.), स्वानः (पुं.), निर्घोषः (पुं.), निह्रादः (पुं.), नादः (पुं.), निस्वानः (पुं.), निस्वनः (पुं.), आरावः (पुं.), संरावः (पुं.), विरावः (पुं.)
અવાજ, નાદ, ઘોષ, નિનાદ, ધ્વનિ
sound
शब्द
(अमरकोशः 1-6-22 22¾)

मर्मर (पुं.)
ઝાડનાં પાનનો અવાજ, વસ્ત્ર અને પાનનો અવાજ
rustling
कपड़े या सूखे पत्तों का शब्द
(अमरकोशः 1-6-23¼)

शिञ्जितम् (नपुं.), निक्वाणः (पुं.), निक्वणः (पुं), क्वाणः (पुं.), क्वणः (पुं), क्वणनम् (नपुं.)
ઘરેણાંનો ખણખણાટ
the tinkling of ornaments
गहनों का खनकना
(अमरकोशः 1-6-23½, 24)

प्रक्वाणः (पुं), प्रक्वणः (पुं.), उपक्वाणः (पुं.), उपक्वणः (पुं.), प्रक्वणनम् (नपुं.)

ઝણઝણાટ, ઝણકાર

the tinkling of anklet

नूपुर की आवाज

(अमरकोशः 1-6-24 ½)

कोलाहलः (पुं.), कलकलः (पुं.)

માણસોના ટોળાનો અવાજ

confused sound (of crowd)

कोलाहल

(अमरकोशः 1-6-24 ¾)

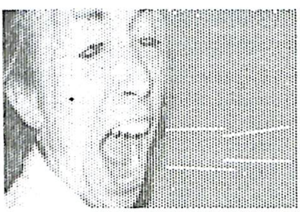
रुतम् (नपुं.)

પંખીઓનો કલબલાટ

chirping of birds

पक्षियों का चहचहाना

(अमरकोशः 1-6-25)

प्रतिश्रुत् (स्त्री.), प्रतिध्वनिः (पुं.)

પડઘો

echo

प्रतिध्वनि

(अमरकोशः 1-6-25½)

गीतम् (नपुं.), गानम् (नपुं.)

ગાવું

singing

गाना गाना

(अमरकोशः 1-6-25½)

1.7. नाट्यवर्गः

कलः

મધુર છતાં સ્પષ્ટ ન થતો ધ્વનિ

inarticulate but pleasing tone

अस्पष्ट मधुर ध्वनि

(अमरकोशः 1-7 - 1¼)

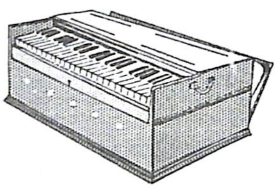
तार (वि.)

ખૂબ ઊંચો અવાજ

loud tone

अत्यन्त ऊँचा शब्द

(अमरकोशः 1-7 - 1¾)

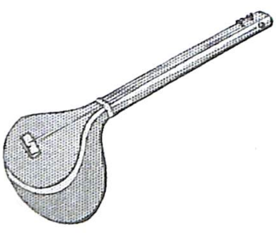
एकतालः (पुं.)

વાદ્યની સાથે ગીતની એકતાનતા

harmony

गति और बाजाओं का एक लय

(अमरकोशः 1- 7 -2½)

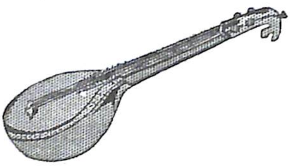
वीणा (स्त्री.), वल्लकी (स्त्री.), विपञ्ची (स्त्री.)

વીણા

vīṇā, lute

वीणा

(अमरकोशः 1-7-2¾)

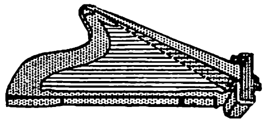
परिवादिनी (स्त्री.)

સિતાર, સાત તારવાળી વીણા

a lute with seven strings

सितार

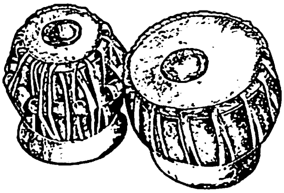
(अमरकोशः 1-7-3)

तंतुवाद्य

stringed instrument

तंतुवाद्य (अमरकोशः 1-7 -3 ¼)

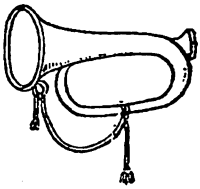
आनद्धम् (नपुं.)

આંગળા ઠોકીને કે દાંડીથી વગાડાતું વાદ્ય

ઢોલ, મુરજ (નગારું)

drum or tympan

आनद्धवाद्य (अमरकोशः 1-7 -3½)

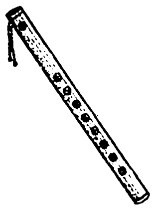

सृषिरम् (नपुं.)

મોઢેથી પવન પૂરી વગાડવાનું વાદ્ય

wind instrument

सुषिरवाद्य

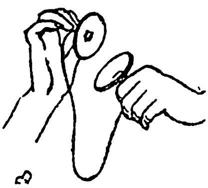

वंशः (पुं.), वंशी (स्त्री.)

વાંસળી

flute

बंसी (अमरकोशः 1-7 -3¾)

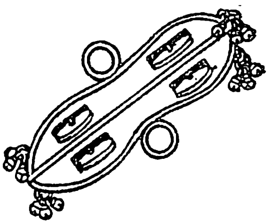

कांस्यतालम् (नपुं.)

ઝાંઝ, મંજીરા વગેરે

cymbal bell

कांस्यवाद्य (अमरकोशः 1- 7 - 4)

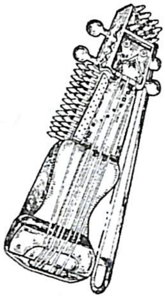
घनवाद्यम् (नपुं.)

ઝાંઝ, પખાજ વગેરે

Ghana vādya

घड़ी, घण्टा आदि बाजाओं के नाम

(अमरकोशः 1- 7 - 4)

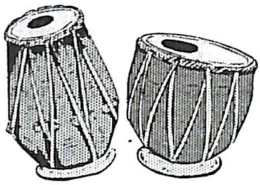
वाद्यम् (नपुं.), वादित्रम् (नपुं.), आतोद्यम् (नपुं.)

વાજિંત્ર

musical instruments

वाजिंत्र, बाजें

(अमरकोशः 1-7-4)

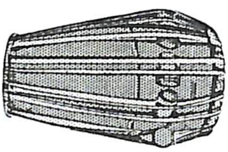
मृदङ्गः (पुं.), मुरजः (पुं.)

મૃદંગ, ઢોલ

drums and tabours

ढोल, मृदंग

(अमरकोशः 1- 7 - 4¾)

मृदङ्गस्य भेदाः

મૃદંગના પ્રકારો

three sorts of drum

मृदंग के भेद - तबला

आलिङ्गयम् (नपुं.)

પખાજ, ઢોલકું

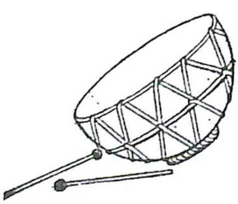
(अमरकोशः 1- 7 - 5¼)

ऊर्ध्वकम् (नपुं.)

ઊભા રહીને વગાડાય, નરઘું

(अमरकोशः 1- 7 - 5)

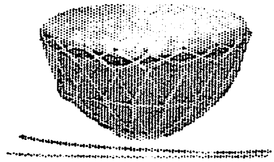
यशःपटहः (पुं.), ढक्का

નગારાં જોડી, નોબત, ડંકો, ડાકલું

double drum

नगाड़ा

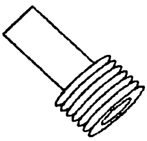
(अमरकोशः 1- 7 - 5¼)

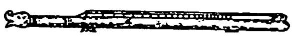
भेरिः (स्त्री.), भेरी (स्त्री.), दुन्दुभिः (पुं.)
ભેરી
kettle drum
भेरी (अमरकोशः 1- 7 - 5½)

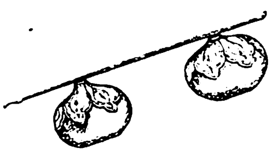
आनकः (पुं.), पटहः (पुं.)
મોટો ઢોલ
large kettle drum
पटह
(अमरकोशः 1- 7 - 5¾)

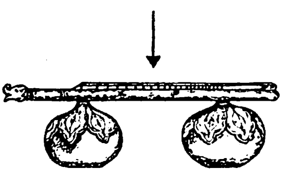
कोणः (पुं.)
વીણા વગાડવાનો ગજ
bow or quill
(अमरकोशः 1- 7 - 6¼)

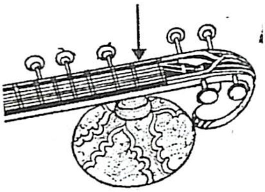
वीणादण्डः (पुं.), प्रवालः (पुं.)
વીણાનો દાંડો
neck of a lute
वीणादण्ड (अमरकोशः 1- 7 - 6½)

ककुभः (पुं.), प्रसेवकः (पुं.)
વીણાનું તૂંબડું
belly below the neck
वीणा का नीचेवाला चमड़ा से ढका हुआ भाण्ड
(अमरकोशः 1- 7 - 7)

कोलम्बकः (पुं.)
વીણાનો તાર સિવાયનો ભાગ
body of the lute
वीणा का शरीर

उपनाहः (पु.), निबन्धनम् (नपुं.)

જ્યાં વીણાના તાર બંધાય તે ભાગ

the tie

जहाँ वीणा का तार बाँधा जाता है उस जगह का नाम

(अमरकोशः 1- 7 - 7)

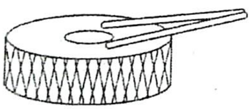

डमरुः (पुं.)

ડાકલું

damaru

डमरु

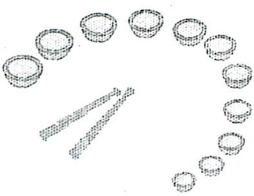

डिण्डिमः (पुं.)

ડમરું

diṇḍima

डिंडिम

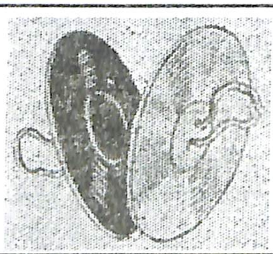

मड्डुः (पुं.)

જલતરંગ

Jaltaranga

जलतरंग

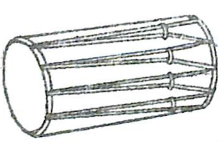

झर्झरः

ઝાંઝ

a kind of instrument cymbals

झाँझ

पणवः (पुं.)

ઢોલ

ढोल

शृङ्गी (स्त्री.)

રણશિંગુ

War trumpet

रण में बजाया जानेवाला पशुका सिंग

(अमरकोशः 1-7-7¾)

नर्तकी (स्त्री.), लासिका (स्त्री.)

ધંધાદારી નાચનારી, નર્તકી

Professional dancer, Female dancer

नर्तकी (अमरकोशः 1-7-8)

ताण्डवः (पुं.), ताण्डवम् (नपुं.)

તાંડવ નૃત્ય

Tāṇḍava

तांडव

लास्यम्, लास्य नृत्य

Lāsya Female dance

लास्य

नटनम् (नपुं.), नृत्यम् (नपुं.), नर्तनम् (नपुं.)

नाट्यम् (नपुं.)

નૃત્ય

dance

नृत्य (अमरकोशः 1-7-9½)

भ्रकुंसः (पुं.), भ्रुकुंसः (पुं.), भ्रूकुंसः (पुं.)

સ્ત્રીનો વેશ ધારણ કરી નાચનારો પુરુષ

male dancer in woman's apppareal

स्त्री का रूप बनाकर नाचनेवाला पुरुष

(अमरकोशः 1-7-10¾)

गणिका (स्त्री.), अज्जुका (स्त्री.)
નાચવાનો ધંધો કરનારી સ્ત્રી, વેશ્યા
courtesan
गणिका

(अमरकोशः 1-7-11)

आवृत्तः (पुं.)
બનેવી
Sister's husband
बहनोई

(अमरकोशः 1-7-11½)

कुमारः (पुं.), भर्तृदारकः (पुं.)
રાજકુમાર
Prince
राजकुमार

(अमरकोशः 1-7-12)

भर्तृदारिका (स्त्री.)
રાજકુમારી
Princess
राजकुमारी

(अमरकोशः 1-7-12½)

भट्टारकः (पुं.), देवः (पुं.)
રાજા
King
राजा

(अमरकोशः 1-7-12½)

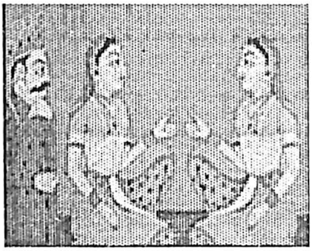
देवी (स्त्री.)

રાજા સાથે જેનો અભિષેક થયો હોય તે સ્ત્રી, રાણી

a queen

मुख्य रानी

(अमरकोशः 1-7-12¾)

भट्टिनी (स्त्री.)

મુખ્ય રાણી સિવાયની રાણી

any wife of a king

राजा की दूसरी स्त्री

(अमरकोशः 1-7-13)

राष्ट्रियः (पुं.), राजश्यालः (पुं.)

રાજાનો સાળો

King's brother-in-law

राजा का साला

(अमरकोशः 1-7-13½)

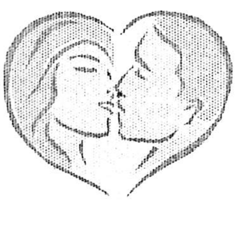
वासूः (स्त्री.)

છોકરી

girl

लड़की

(अमरकोशः 1-7-13¾)

अङ्गहारः (पुं.), अङ्गनिक्षेपः (पुं.)

શરીરની અંગચેષ્ટા

gesture

अंगचेष्टा

(अमरकोशः 1-7-15¼)

शृङ्गारः (पुं.), शुचिः (पुं.), उज्ज्वलः (पुं.)

શૃંગાર રસ

love

शृंगाररस (अमरकोशः 1-7-17)

उत्साहवर्धन (पुं.), वीरः (पुं.)

વીરરસ

heroism

वीररस (अमरकोशः 1-7-17¼)

कारुण्यम् (नपुं.), करुणा (स्त्री.), घृणा (स्त्री.), कृपा (स्त्री.), दया (स्त्री.), अनुकम्पा (स्त्री.), अनुक्रोशः (पुं.)

કરુણરસ, ઘૃણા, કૃપા,
અનુકંપા એ કરુણાના પર્યાયો છે.

Tenderness

करुण रस

कारुण्य, दया (अमरकोशः 1-7-17¾)

हसः (पुं.), हासः (पुं.), हास्यम् (नपुं.)

હાસ્ય રસ

laughter

हास्यरस (अमरकोशः 1-7-18¼)

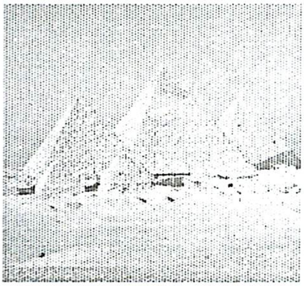

बीभत्स (वि.), विकृत (वि.)

બીભત્સ રસ

disgust

बीभत्स रस (अमरकोशः 1-7-18½)

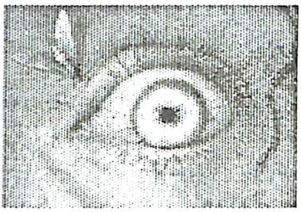
विस्मयः (पुं.), अद्भुत (वि.), आश्चर्य (वि.), चित्र (वि.)

અદ્ભૂત

surprise or wonderful

अद्भुत रस

(अमरकोशः 1-7-18¾)

भैरव (वि.), दारुण (वि.), भीषण (वि.), भीष्म (वि.), घोर (वि.), भीम (वि.), भयानक (वि.), भयङ्कर (वि.), प्रतिभय (वि.)

ભયાનક રસ

horror or terrific

भयानक रस

(अमरकोशः 1-7-19¾)

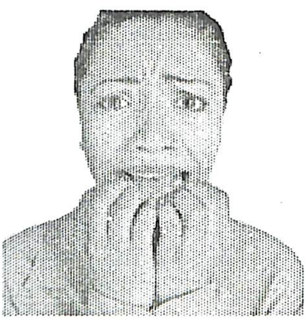
रौद्र (वि.), उग्र (वि.)

રૌદ્રરસ

wrath or anger

रौद्र रस

(अमरकोशः 1-7-19¾)

दरः (पुं.), त्रासः (पुं.), भीतिः (स्त्री.), साध्वसम् (नपुं.), भीः (स्त्री.)

ભય

Fear or terror

भय

(अमरकोशः 1-7-20½)

गर्वः (पुं.), अभिमानः (पुं.), अहङ्कारः
અહંકાર
ego, pride
अहङ्कारः

(अमरकोशः 1-7-21¼)

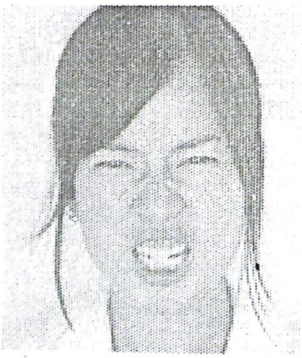

मानः (पुं.)
માન, સંમાન, આપવડાઈ
Pride
मान, घमंड

(अमरकोशः 1-7-21½)

दर्पः (पुं.), अवलेपः (पुं.), अवष्टम्भः (पुं.), चित्तोद्रेक (पुं.), स्मयः (पुं.), मदः (पुं.)
વધુ પડતો ગર્વ, મદ
arrogance
मद (अमरकोशः 1-7-52 **प्रक्षिप्त**)

अनादरः (पुं.), परिभवः (पुं.), परिभावः (पुं.), तिरस्क्रिया (स्त्री.), अवमानना (स्त्री.), अवज्ञा (स्त्री.), रीढा (स्त्री.), अवहेलनम् (नपुं.), असूर्क्षण (नपुं.)
તિરસ્કાર, અપમાન, અવજ્ઞા
disrespect
तिरस्कार, अपमान, अवज्ञा

(अमरकोशः 1-7-22½)

मन्दाक्षम् (नपुं.), व्रीडा (स्त्री.),
ह्रीः (स्त्री.), त्रपा (स्त्री.), लज्जा (स्त्री.)
લજ્જા, શરમ.
modesty or shame
लज्जा, शर्म

(अमरकोशः 1-7-22½)

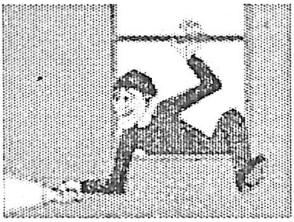
अपत्रपा (स्त्री.)
વડીલોના આમન્યા
bashfulness
पिता आदि दूसरे से लज्जा

(अमरकोशः 1-7-23)

क्षान्तिः (स्त्री.), तितिक्षा (स्त्री.)
ક્ષમા, સહનશીલતા
Patience, Forbearance
क्षमा, सहनशीलता

(अमरकोशः 1-7-23½)

अभिध्या (स्त्री.), जिघृक्षा (स्त्री.), (अधिक शब्द)
પારકાનું લઈ લેવાની ઝંખના
coveting another's property
दूसरे की सम्पत्ति आदि को चाहना

(अमरकोशः 1-7-23½)

अक्षान्तिः (स्त्री.), ईर्ष्या (स्त्री.)
ઈર્ષ્યા, અદેખાઈ
detraction
ईर्ष्या (अमरकोशः 1-7-23¾)

वैरम् (नपुं.), विरोधः (पुं.), विद्वेषः (पुं.)
વેર, વિરોધ
enmity
वेर, विरोध (अमरकोशः 1-7-24¼)

असूया (स्त्री.)
અસૂયા ગુણોમાં દોષ જોવા, અદેખાઈ
envy
असूया (अमरकोशः 1-7-24)

पश्चात्तापः (पुं.), अनुतापः (पुं.), विप्रतीसारः (पुं.)
પસ્તાવો
repentance
पछताना (अमरकोशः 1-7-25)

कोपः (पुं.), क्रोधः (पुं.), अमर्षः (पुं.) रोषः (पुं.) प्रतिघः (पुं.), रुष् (स्त्री.), (क्रुध्) (स्त्री.)
ક્રોધ
anger, wrath, rage
क्रोध, गुस्सा (अमरकोशः 1-7-25½)

मन्युः (पुं.), शोकः (पुं.), शुक् (शुच्) (स्त्री.)
શોક
grief, sorrow
शोक (अमरकोशः 1-7-24 ½)

उन्मादः (पुं.), चित्तविभ्रमः (पुं.)
ગાંડપણ, ઉન્માદ
madness
उन्माद (अमरकोशः 1-7-26)

प्रेम (प्रेमन्) (नपुं.), प्रियता (स्त्री.),
हार्दम् (नपुं.), स्नेहः (पुं.)
પ્રેમ, સ્નેહ
love, affection
प्रेम, स्नेह (अमरकोशः 1-7-26¾)

दोहदम् (नपुं.)
ગર્ભવતી સ્ત્રીની ઈચ્છા
desire or longing wish
of pregenant woman
गर्भवती स्त्री की इच्छा
(अमरकोशः 1-7-27¼)

इच्छा (स्त्री.), काङ्क्षा (स्त्री.), स्पृहा (स्त्री.),
ईहा (स्त्री.), तृष् (स्त्री.), वाञ्छा (स्त्री.),
लिप्सा (स्त्री.), मनोरथः (पुं.)
ઈચ્છા
desire
इच्छा (अमरकोशः 1-7-27¼)

कामः (पुं.), अभिलाषः (पुं.)
પ્રેમની ઈચ્છા
ardent desire
अभिलाषा, कामना (अमरकोशः 1-7-27¼)

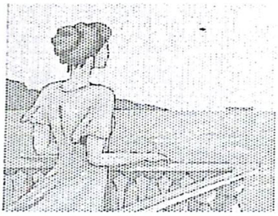

उपाधिः (स्त्री.), धर्मचिन्ता (स्त्री.)
ધર્મચિંતન
philosophical thinking
धर्मचिन्तन (अमरकोशः 1-7-27¼)

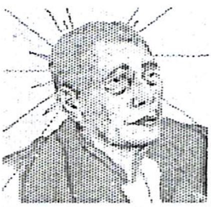

चिन्ता (स्त्री.), स्मृतिः (स्त्री.), आध्यानम् (नपु.)
યાદ કરવું
to remmeber, recollection
याद करना

(अमरकोशः 1-7-28¼)

उत्कण्ठा (स्त्री.), उत्कलिका (स्त्री.)
ઉત્કંઠા
eargerness
उत्कंठा (अमरकोशः 1-7-28½)

उत्साहः (पुं.), अध्यवसायः (पुं.)
ઉત્સાહ, ઉમંગ
perseverance, zeal, enthusiasm
उत्साह (अमरकोशः 1-7-28¾)

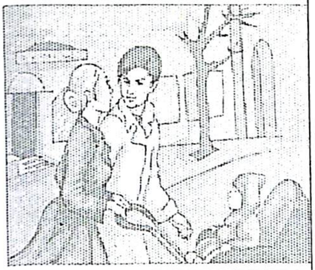
वीर्यम् (नपुं.)
અત્યંત ઉત્સાહ, પરાક્રમ, સાહસ
bravery, fortitude
उत्साह

(अमरकोशः 1-7-28)

कपटः (पुं.), कपटम् (नपुं.), दम्भः (पुं.), छद्म (छद्मन्) (नपुं.), कैतवम् (नपुं.), कुसृतिः (स्त्री.), निकृतिः (स्त्री.), शाठ्यम् (नपुं.)
કપટ, શઠતા
deceit, fraud
कपट, शठता

(अमरकोशः 1-7-29¾)

प्रमादः (पुं.), अनवधानता (स्त्री.)

બેધ્યાનપણું, પ્રમાદ

mistake, inadvertency

प्रमाद

(अमरकोशः 1-7-30)

कौतूहलम् (नपुं.), कौतुकम् (नपुं.), कुतुकम् (नपुं.), कुतूहलम्

કુતૂહલ, કૌતુક

eagerness

कुतूहल, कौतुक

(अमरकोशः 1-7-30½)

हावः (पुं.), विलासः (स्त्री.)

સ્ત્રીઓનાં આંખ, મોઢું, ભ્રમર વગેરેથી ઉત્પન્ન થતી ક્રિયા

dalliance or blandishment

हाव

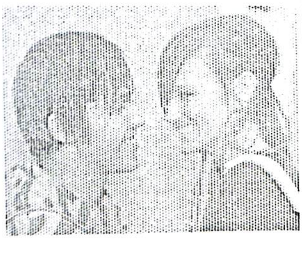

विभ्रमः (पुं.)

વાણી, વસ્ત્ર, ઘરેણાં, આદિની અવ્યવસ્થા બતાવતો હાવ

vibhrama

विभ्रम

ललितम् (स्त्री.)

નાયક તરફ પ્રેમથી જોવું

to look to hero lovingly

नायक की ओर प्रेम से देखना

हेला (स्त्री.)

બીજી સ્ત્રીઓની અવગણના સાથે

સૌન્દર્યના ગર્વવાળો હાવ

amusement

स्त्रियों के शृंगार के भाव (अमरकोशः 1-7-31½)

केलिः (पुं.), केली (स्त्री.)

સુરત ક્રીડા

sexual intercourse

सुरत क्रीडा

परिहासः (पुं.), परीहासः (पुं.)

મશ્કરી

jest, joke, joking

मजाक

क्रीडा (स्त्री.)

રમત

sport or amusement

खेल

नर्म

ટોળ-ટીખળ

humorous talk

नर्म (अमरकोशः 1-7-32)

विव्वोकः (पुं.)

ગર્વથી સામેનાનો અનાદર કરવો હાવ

To ignore with ego

गर्व से सामनेवाली व्यक्ति का अनादर करना

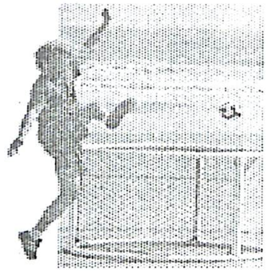
व्याजः (पुं.), अपदेशः (पुं.), लक्ष्यम् (नपुं.)

સ્વરૂપ ઢાંકવું

disgulise

बहाना करना

(अमरकोशः 1-7-32¼)

क्रीडा (स्त्री.), खेला (स्त्री.), कूर्दनम् (नपुं.)

દડાની રમત રમવી, કૂદવું

a play, game

लड़कपन के खेल

(अमरकोशः 1-7-32½)

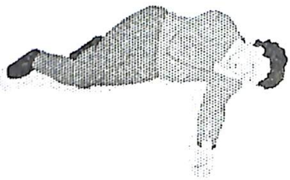
घर्मः (पुं.), निदाघः (पुं.), स्वेदः (पुं.)

પરસેવો

sweat

पसीना

(अमरकोशः 1-7-32 ¾)

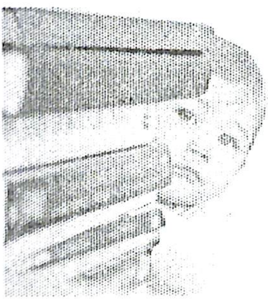
प्रलयः (पुं.), नष्टचेतना (स्त्री.)

બેભાનપણું

fainthing

बेहोशी

(अमरकोशः 1-7-33)

अवहित्था (स्त्री.), आकारगुप्तिः (स्त्री.)

છુપાઈ જવું

to hide, dissimulation

आकार को छिपाना

(अमरकोशः 1-7-33¼)

संवेगः (पुं.) संभ्रमः (पु.)
ઉતાવળ, દોડાદોડ
hurry
हर्ष आदि के कारण शीघ्रता

(अमरकोशः 1-7-33½)

स्मितम् (नपुं.)
મલકાટ
smile
मुस्कुराहट

(अमरकोशः 1-7-34)

विहसितम् (नपुं.)
વચલા પ્રકારનું હસવું
a laugh
सावरण हँसना

(अमरकोशः 1-7-34¼)

रोमाञ्चः (पुं.), रोमहर्षणम् (नपुं.)
રૂંવાડાં ઊભાં થઈ જવાં
horripilation
रोमाञ्च होना

(अमरकोशः 1-7-34½)

क्रन्दितम् (नपुं.), रुदितम् (नपुं.),
क्रुष्टम् (नपुं.)
ભારે રોકકળ
weeping
अत्यंत रुदन (अमरकोशः 1-7-34¾)

जृम्भः (पुं.), जृम्भम् (नपुं.),
जृम्भा (स्त्री.), जृम्भणम् (नपुं.)

બગાસું

gaping

जम्हाई (अमरकोशः 1-7-35)

निद्रा (स्त्री.), शयनम् (नपुं.) स्वापः (पुं.),
स्वप्नः (पुं.), संवेशः (पुं.)

ઊંઘ

sleep

निंद (अमरकोशः 1-7-36)

तन्द्रा (तन्द्री) (स्त्री.), प्रमीला (स्त्री.)

તંદ્રા, ઊંઘ પહેલાંની સ્થિતિ

sleepingness

तंद्रा (अमरकोशः 1-7-36½)

भ्रकृटिः (भ्रकुटी) (स्त्री.), भ्रूकुटिः (भ्रूकुटी) (स्त्री.)

ગુસ્સાથી ભવાં ચડાવવાં

to show tight eye-bow

क्रोध आदि से भौंह टेढ़ा करना

(अमरकोशः 1-7-36½)

अदृष्टिः (स्त्री.)

ન જોવું, ક્રૂર દષ્ટિથી જોવું

looking with anger,
look of displeasure

क्रूरतापूर्वक देखना (अमरकोशः 1-7-36¾)

संसिद्धिः (स्त्री.), प्रकृतिः (स्त्री.), स्वभावः (पुं.)
स्वरूपम् (नपुं.), निसर्गः (पुं.)
કુદરત, પ્રકૃતિ
nature
निसर्ग, कुदरत, प्रकृति
[note: स्वभाव and प्रकृति also denote human nature]

(अमरकोशः 1-7-37)

वेपथुः (पुं.), कम्पः (पुं.)
ધ્રુજારી, કંપ, થરથરાટ
tremour
काँपना (अमरकोशः 1-7-37½)

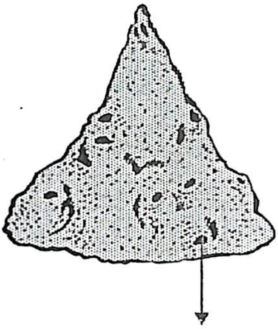
क्षणः (पुं.), उद्धर्ष (पुं.)
महः (पु.) उद्धवः (पुं.)
ઉત્સવ, તહેવાર
festival
उत्सव, त्योंहार

(अमरकोशः 1-7-38)

1.8. पातालभोगिवर्गः

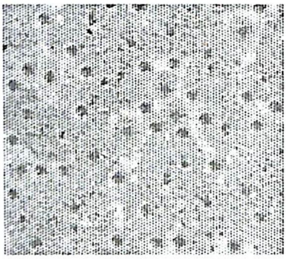
अधोभुवनम् (नपुं.), पातालम् (नपुं.),
बलिसद्म (नपुं.), रसातलम् (नपुं.), नागलोकः (पुं.)
નાગલોક
नागलोक (अमरकोशः 1-8-¼)

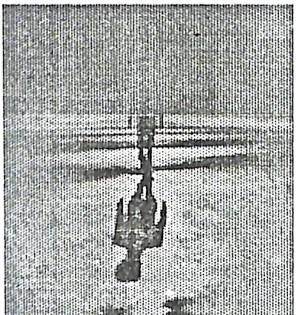
कुहरम् (नपुं.), विलम् (नपुं.), विवरम् (नपुं.), सुषिरम् (नपुं), बिलम् (नपुं.), छिद्रम् (नपुं.), निर्व्यथनम् (नपुं.), रोकम् (नपुं.), रन्ध्रम् (नपुं.) वपा (स्त्री.), सुषिः (स्त्री.)
છિદ્ર, બાકોરું, કાણું, દર, ભોણ
hole or vacuity
छिद्र, विवर (अमरकोशः 1-8-1½)

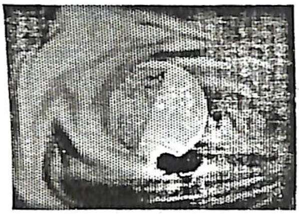
गर्तः (पुं.), अवटः (पुं.), श्वभ्रम् (नपुं.) (अधिक शब्द)
જમીનનો ખાડો
hole in the ground
गढा
[अवटः is also used for old well]
(अमरकोशः 1-8-1¾)

सुषिर (वि.), शुषीर (वि.), शुषिर (वि.)
છિદ્રાળુ
Perforated or full of holes
छेदवाली चीज़
(अमरकोशः 1-8-2½)

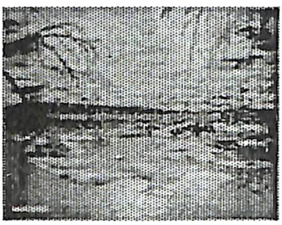
अन्धकारः (पुं.), ध्वान्तम् (नपुं.), अन्धकारम् (नपुं.), तमिस्रम् (नपुं.). तिमिरम् (नपुं.), तमः (तमस्) (नपुं.)
અંધારું
darkness
अंधकार
(अमरकोशः 1-8-2½)

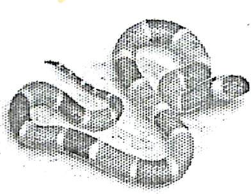
अन्धतमसम् (नपुं.)
ગાઢ અંધારું
universal darkenss
गाढ अँधेरा (अमरकोशः 1-8-3¾)

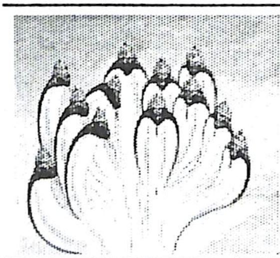
अवतमसम् (नपुं.)
આછું અંધારું
imperfect darkness
थोड़ा अन्धकार (अमरकोशः 1-8-3)

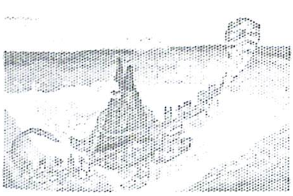
संतमसम् (नपुं.)
ફેલાઈ ગયેલું અંધારું
darkness that is spread
फैला हुआ अंधकार (अमरकोशः 1-8-3)

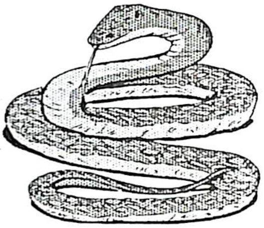
नागः (पुं.), काद्रवेयः (पुं.)
નાગ, સાપ
snake, nāga
सर्प, नाग (अमरकोशः 1-8-3¼)

शेषः (पुं.), अनन्तः (पुं.)
શેષ નાગ
Śeṣanāga
शेषनाग (अमरकोशः 1-8-3½)

वासुकिः (पुं.), सर्पराजः (पुं.)
વાસુકિ નાગ
Vāsuki
वासुकि नाग (अमरकोशः 1-8-3¾)

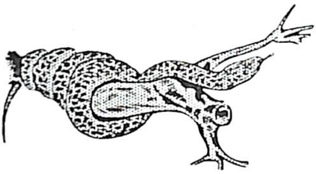
गोनसः (पुं.), तिलत्सः (पुं.)

ગાયના જેવા નાકવાળો સાપ

sort of snake

पनस जाति का साँप

(अमरकोशः 1-8-4¼)

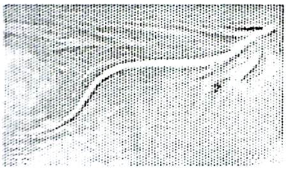

अजगरः (पुं.), शयुः (पुं.),
वाहसः (पुं.)

અજગર

a boa, large serpent

अजगर (अमरकोशः 1-8-4½)

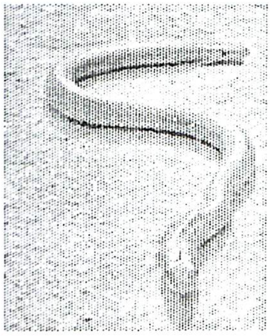

अलगर्दः (पु.) जलव्यालः (पुं.)

પાણીનો સર્પ, જળ સર્પ

water snake

जलसर्प (अमरकोशः 1-8-4¾)

राजिलः (पुं.), डुण्डुभः (पुं.)

બે બાજુ મોં લાગતો હોય તેવો સર્પ,
બંબોઈ

amphishaena

दोनां तरफ मुखवाला साँप

(अमरकोशः 1-8-5)

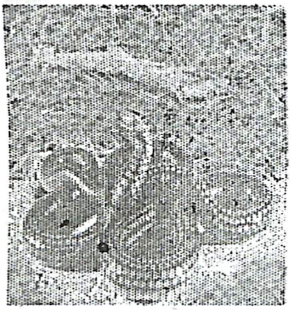
मालुधानः (पुं.), मातुलाहिः (पुं.)

ચીતળ

variegated serpent

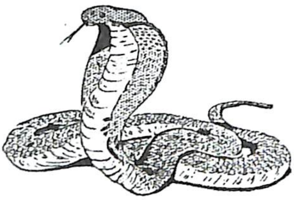
खट्वाकार चितकबरा साँप

(अमरकोशः 1-8-5¼)

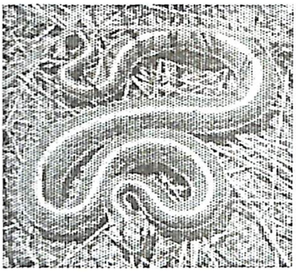
निर्मुक्तः (पुं.), मुक्तकञ्चुकः (पुं.)
કાંચળી ઉતારી નાખેલો સર્પ
a snake that has cast his slough
जिसने केंचुल छोड़ दी हो वह साँप

(अमरकोश: 1-8-5½)

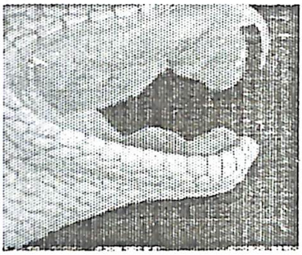
सर्पः (पुं.), पृदाकुः (पुं.), भुजगः (पुं.),
भुजङ्गः (पुं.), अहिः (पुं.), भुजङ्गमः (पुं.),
आशीविषः (पुं.), विषधरः (पुं.), सरीसृपः (पुं.),
कुण्डली (पुं.), गूढपाद् (पुं.),
चक्षुःश्रवाः (चक्षुश्रवस्) (पुं.), काकोदरः (पुं.),
फणी (पुं.), दर्वीकरः (पुं.), दीर्घपृष्ठः (पुं.),
दन्दशूकः (पुं.), बिलेशयः (पुं.),
उरगः (पुं.), पन्नगः (पुं.), भोगी (पुं.),
जिह्मगः (पुं.), पवनाशनः (पुं.)
अधिकनाम - लेलिहानः (पुं.), द्विरसनः (पुं.),
गोकर्णः (पुं.), कञ्चुकी (पुं.),
कुम्भीनसः (पुं.), फणधरः (पुं.),
हरिः (पुं.), भोगधरः (पुं.)
સર્પ, સાપ, ફણિધર, ભુજંગ, વિષધર, પન્નગ
Snake, Serpent
सर्प, नाग, भुजंग, साँप

(अमरकोश: 1-8-6,7,8 प्रक्षिप्त श्लोक 53, 54)

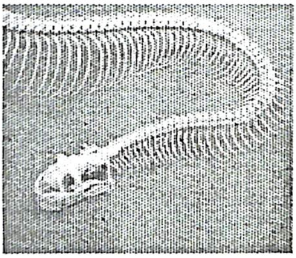
भोगः (पुं.)
સર્પનું શરીર
body of snake
साँप का शरीर

(अमरकोशः 1-8-5 प्रक्षिप्त श्लोक 55)

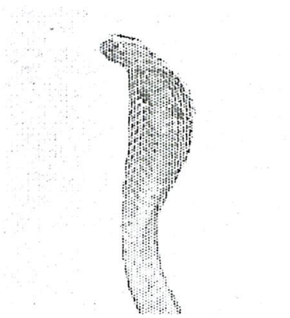
आशीः (स्त्री.), अहिदंष्ट्रिका (स्त्री.)
સર્પની દાઢ
jaws of serpent
साँप का दाँत

(अमरकोशः 1-8- 8¼)

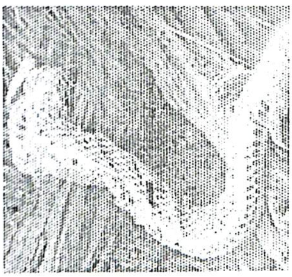
आहेय (वि.)
સર્પના હાડકાં
bone of snake
साँप की हड्डी, साँप सम्बन्धी पदार्थ

(अमरकोशः 1-8- 8½)

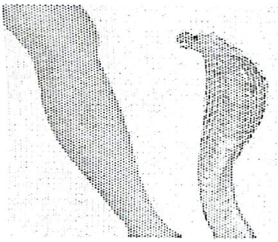
स्फटा (फटा) (स्त्री.), स्फटः (फटः) (पुं.)
फणा (स्त्री.), फणः (पुं.)
ફેણ, ફણા, ફણ
expanded head of serpent
साँप का फण

(अमरकोश : 1-8- 8½)

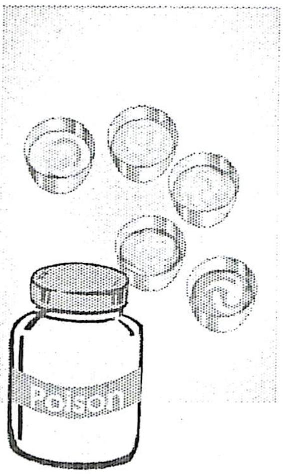

कञ्चुकः (पुं.), निर्मोकः (पुं.)
સર્પની કાંચળી
skin of serpent
साँप का केंचुल

(अमरकोश : 1-8- 8¾)

श्वेडः (पुं.), गरलम् (नपुं.)
विषम् (नपुं.)
ઝેર, ગરલ
poison of snake, venom
साँप का ज़हर (अमरकोशः 1-8- 9)

काकोलः (पुं.), काकोलम् (नपुं.), कालकूटः (पुं.),
कालकूटम् (नपुं.), हालाहलः (पुं.),
हालाहलम् (नपुं.), हलाहलः (पुं.), हलाहलम् (नपुं.)
सौराष्ट्रिकः (पुं.), शौक्लिकेय्यः (पुं.), ब्रह्मपुत्रः (पुं.),
प्रदीपनः (पुं.), दारदः (पुं.), वत्सनाभः (पुं.)
विष के नाम
ઝેરના પ્રકારો
nine sorts of fixed poison
विषवैद्यः (पुं.), जाङ्गुलिकः (पुं.)

સર્પનું ઝેર ઉતારનાર
a dealer in antidotes
विषवैद्य
विष को दूर करनेवाला वैद्य
(अमरकोशः 1-8- 10¾)

व्यालग्राही (व्यालग्राहिन्) (पुं.),
आहितुण्डिकः (पुं.)
સર્પને પકડનાર, મદારી, ગારુડી, વાદી
snake-catcher
सँपेरा

(अमरकोशः 1-8-11)

1.9. नरकवर्गः

नारकः (पुं), नरकः (पुं), निरयः (पु.), दुर्गतिः (स्त्री.)

નરક

hell

नर्क (अमरकोशः 1-9- ½)

तपनः (पुं.), अवीचिः (पुं.), महारौरवः (पुं.)

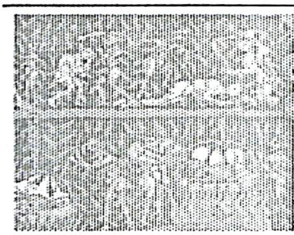
संहारः (पुं.), कालसूत्रम् (नपुं.), तामिस्रम (नपुं.)

अन्धतामिस्रम् (नपुं.), असिपत्रवनम् (नपुं.)

નરકના પ્રકારો

various hells

नर्क के प्रकार (अमरकोशः 1-8- 1½)

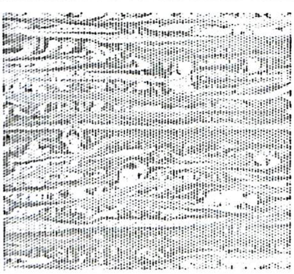

नारकाः (पुं.), प्रेताः (पुं.)

નરકના જીવો

departed souls

नरक के जीव (अमरकोशः 1-9- 1¾)

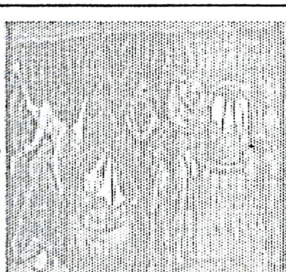
वैतरणी (स्त्री.)

નરકની નદી, વૈતરણી

the river of hell

वैतरणी, नर्क की नदी

(अमरकोशः 1-9- 1¾)

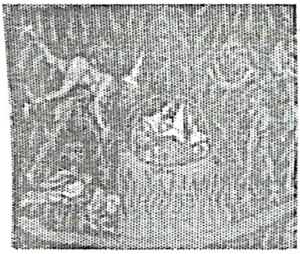
अलक्ष्मीः (स्त्री.), निर्ऋतिः (स्त्री.)

નરકની શોભાહીનતા

misfortune or misery

नरक की अशोभा

(अमरकोशः 1-9- 2)

विष्टिः (स्त्री.), आजूः (स्त्री.)

નરકમાં હડસેલવાની ક્રિયા

throwing in hell

बलात्कार से नरक में ढकेलना

(अमरकोशः 1-9- 2¼)

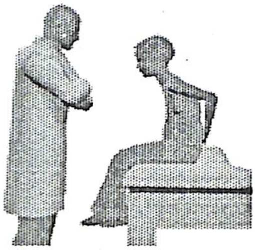
कारणा (स्त्री.), यातना (स्त्री.), तीव्रवेदना (स्त्री.)

નરકની યાતના

agony

नरक का दुःख

(अमरकोशः 1-9- 2½)

पीडा (स्त्री.), बाधा (स्त्री.), व्यथा (स्त्री.)

પીડા, વ્યથા

agony, misery

व्यथा

(अमरकोशः 1-9- 2¾)

आमनस्यम् (नपुं.)

પ્રસવવેદનાનું દુઃખ, વેણ

throes of child-birth

प्रसूतिजन्य दुःख

(अमरकोशः 1-9-3)

आभीलम् (नपुं.), कष्टम् (नपुं.), कृच्छ्रम् (नपुं.)

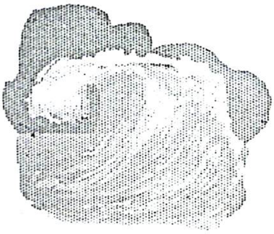
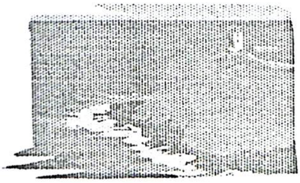
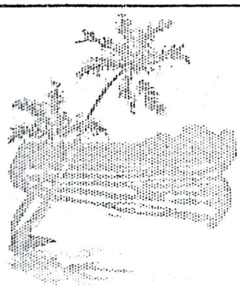
કષ્ટ, મુશ્કેલી

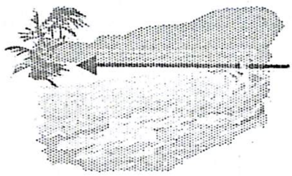
corporeal pain

कष्ट, दुःख

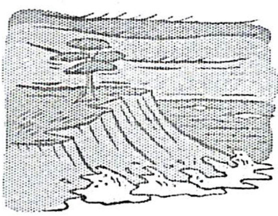
(अमरकोशः 1-9- 3½)

1.10. वारिवर्गः

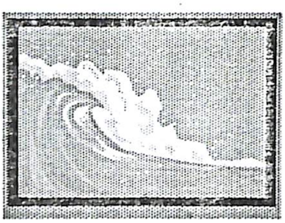
	समुद्रः (पुं.), अब्धिः (पुं.), यादःपतिः, अकूपारः (पुं.), अपां पतिः (पुं.), पारावारः (पुं.), सरित्पतिः (पुं.), उदन्वान् (पुं.), उदधिः (पुं.), सिन्धुः (पुं.), सरस्वान् (पुं.), सागरः (पुं.), अर्णवः (पुं.), रत्नाकरः (पुं.), जलनिधिः (पुं.), महार्णवः (पुं.) સમુદ્ર, સાગર, સિન્ધુ, દરિયો, જલધિ, જલનિધિ વગેરે ગુજરાતીમાં પર્યાય શબ્દો છે. sea **महासागर, दरिया, समुद्र, सागर** (अमरकोशः 1-10- 1, 2)
	भङ्गः (पुं.), तरङ्ग (पुं.), वीचिः (पुं.), ऊर्मिः (पुं.) મોજું, લહર, લહરી wave(s) **लहर** (अमरकोशः 1-10- 5)
	कूलम् (नपुं.), रोधः (नपुं.), तीरम् (नपुं.) દરિયાનો કિનારો sea-shore **समुद्र का तट** (अमरकोशः 1-10- 7)
	तटः, प्रतीरम् (नपुं.), तटी (स्त्री.), तटम् (नपुं.), अवारम् (नपुं.) આ કાંઠો This shore

यह किनारा
पारम् (नपुं.)
સામો કાંઠો
That shore
वह किनारा (अमरकोशः 1-10- 8)

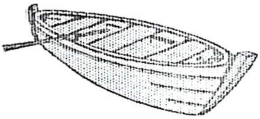
द्वीपः (पुं.), अन्तरीपः (पुं.),
द्वीपम् (नपुं.),
अन्तरीपम् (नपुं.)
બેટ
island
द्वीप (अमरकोशः 1-10- 8)

कल्लोलः (पुं.), उल्लोलः (पुं.)
લોઢ, ઘોડો
big wave
पानी की उत्ताल तरंग (अमरकोशः 1-10- 6)

तरङ्गिणी (स्त्री.), शैवलिनी (स्त्री.),
तटिनी (स्त्री.), ह्लदिनी (स्त्री.),
धुनी (स्त्री.), स्रोतस्वती (स्त्री.),
द्वीपवती (स्त्री.), स्रवन्ती (स्त्री.),
निम्नगा (स्त्री.), आपगा (स्त्री.),
कूलंकषा (स्त्री.), निर्झरिणी (स्त्री.),
रोधोवक्रा (स्त्री.), सरस्वती (स्त्री.)
નદી, સરિતા
River
नदी, सरिता (अमरकोशः 1-10- 29,30,31)

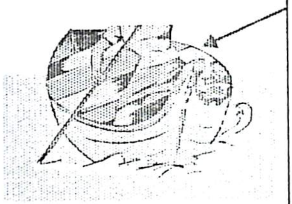

नौः (स्त्री.), तरणिः (स्त्री.), तरिः (स्त्री.)

નાવ, હોડી

boat

नौका, नाव (अमरकोशः 1-10-10)

उडुपम् (नपुं.), प्लवः (पुं.), कोलः (पुं.)

નાવડું, તરાપો

a raft or float

छोटी नाव, तरने का साधन

(अमरकोशः 1-10-10¼)

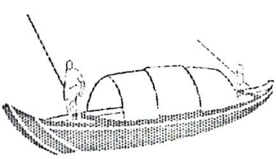
स्रोतः (स्रोतस्) (नपुं.)

ઝરણું

a natural stream

झरना

(अमरकोशः 1-10-10½)

द्रोणी (स्त्री.), अम्बुवाहिनी (स्त्री.)

લાકડાની હોડી

wooden boat,
an oval basin

लकड़ी की नौका

(अमरकोशः 1-10-11)

सांयात्रिकः (पुं.)

વહાણવટી વેપારી

a voyaging merchant

नाव का व्यापारी

(अमरकोशः 1-10-11¼)

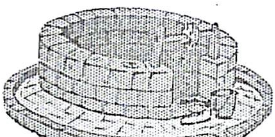
कर्णधारः (पुं.), नाविकः (पुं.)

નાવિક

boat man, pilot or helmsman

पतवार पकडनेवाला, नाविक

(अमरकोशः 1-10-11½)

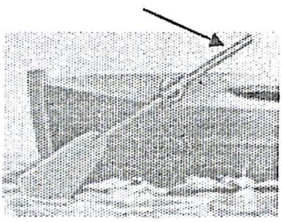
कूपकः (पुं.), गुणवृक्षकः (पुं.)

કૂવાસ્તંભ

mast

कूवास्तम्भ, मस्तूल

(अमरकोशः 1-10-12)

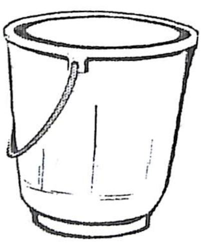
नौकादण्डः (पुं.), क्षेपणी (स्त्री.)

હલેસું

the oar

नौका का डाँडा

(अमरकोशः 1-10-12½)

सेकपात्रम् (नपुं.), सेचनम् (नपुं.)

પાણી કાઢવાની ડોલ

bucket

पानी फेंकना का बरतन या मशक

(अमरकोशः 1-10-13)

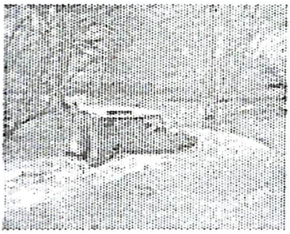
सामुद्रिका (स्त्री.)

સાગરમાં રહેતી નૌકા

Sea-boat

समुद्र में रहनेवाली नौका

(अमरकोशः 1-10-13¼)

अगाध (वि.)
તળિયે ન પહોંચાય તેટલું ઊંડું
very deep
अत्यंत गहरा

(अमरकोशः 1-10-14¾)

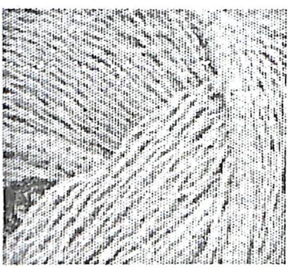
उत्तान (वि.)
છીછરું
shallow
छिछिला या उथला

(अमरकोशः 1-10-14¾)

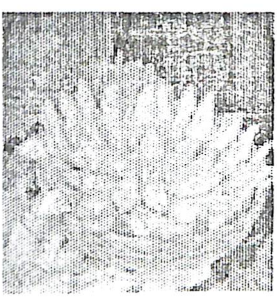
कैवर्तः (पुं.), दाशः (पुं.), धीवरः (पुं.)
માછીમાર, મછિયારો
a fisherman
मल्लाह

(अमरकोशः 1-10-15)

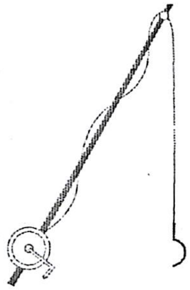
आनायः (पुं.), जालम् (नपुं.)
માછલાં પકડવાની જાળ
fishing net
जाल

(अमरकोशः 1-10-15¼)

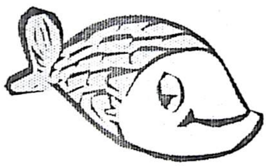

मत्स्याधानी (स्त्री.), कुवेणी (स्त्री.)
માછલાંનો ટોપલો
a fish-basket
मछलियाँ रखने का बर्तन

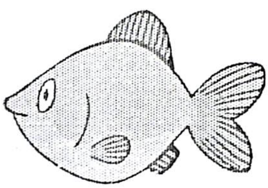
(अमरकोशः 1-10-15¾)

बलिशम् (नपुं.), बडिशम् (नपुं.),
बडिशा (स्त्री.), बडिशी (स्त्री.),
मत्स्यवेधनम् (नपुं.)
ગલ, માછલી પકડવાનો કાંટો
goad
लोहे का मछली पकड़ने का साधन
(अमरकोशः 1-10-16)

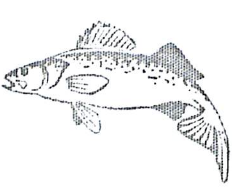
पृथुरोमा (पृथुरोमन्) (पुं.), झषः (पुं.),
मत्स्यः (पुं.), मीनः (पुं.), वैसारिणः (पुं.),
अण्डजः (पुं.), विसारः (पुं.), शकली (पुं.)
માછલી, માછલું
fish
मछली (अमरकोशः 1-10-16¾)

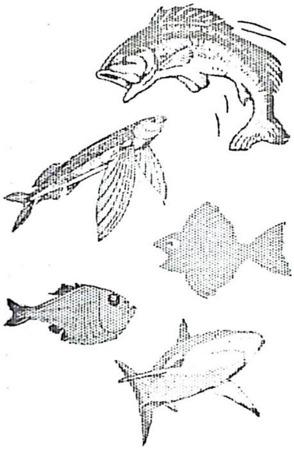
गडकः (पुं.), गण्डकः (पुं.), शकुलार्भकः (पुं.)
માછલીની નાની જાત
a kind of fish
मछली की जाति (अमरकोशः 1-10-17)

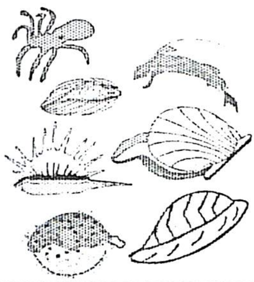
सहस्रदंष्ट्रः (पुं.), पाठीनः (पुं.)
જળઘોડો
whale, sheat fish
पहिना मछली (अमरकोशः 1-10-17 ¼)

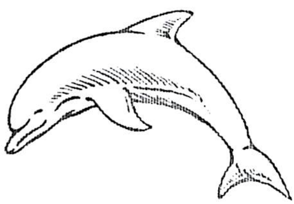
प्रौष्ठी (स्त्री.), शफरी (स्त्री.), शफरः (पुं.)
સફેદ માછલી
white fish, a sort of carp
सफेद मछली (अमरकोशः 1-10-18)

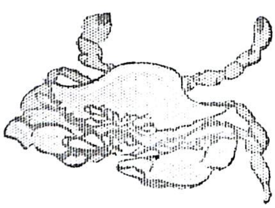
रोहितः (पुं.), मद्गुरः (पुं.),
शालः (पुं.), राजीवः (पुं.),
शकुलः (पुं.) तिमिः (पुं.),
तिमिंगलः (पुं.), नन्दीवर्तः (पुं.)
માછલાંના પ્રકાર
various sorts of fishes
विविध जाति की मछलियाँ
(अमरकोशः 1-10-19)

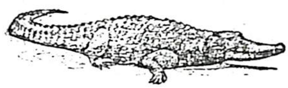
यादः (यादस्) (यादांसि ब.व.)
जलजन्तुः (पुं.) (जलजन्तवः ब.व.)
બધાં પ્રકારનાં દરિયાઈ પ્રાણી
aquatic animals
जलचर जीव (अमरकोशः 1-10-19½)

शिशुमारः
ડોલ્ફીન
dolphin
डोल्फीन मछली
(अमरकोशः 1-10-20)

कुलीरः (पुं.), कुलिरः (पुं.),
कर्कटकः (पुं.) (करकटः, कर्कटः, कर्कडः)
(पुं.)
કરચલો
carb
केकड़ा
(अमरकोशः 1-10-20¼)

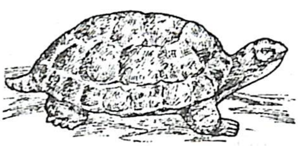
ग्राहः (पुं.), अवहारः (पुं.), मकरः (पुं.), नक्रः (पुं.), कुम्भीरः (पुं.)

મગર, ઘડિયાળ

crocodile

घड़ियाल

(अमरकोशः 1-10-20¾)

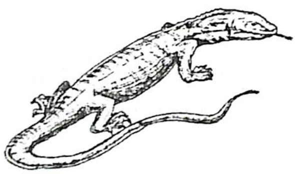

कूर्मः (पुं.) कमठः (पुं.) कच्छपः

કાચબો

a worm

कछुवा (अमरकोशः 1-10-20½)

निहाका (स्त्री.), गोधिका (स्त्री.)

જળ ઘો

a gangetic alligator

गोह (अमरकोशः 1-10-21½)

रक्तपा (स्त्री.), जलौका (स्त्री.), जलौकसः (स्त्री. ब.व.)

જળો

a leech

जोंक

(अमरकोशः 1-10-22)

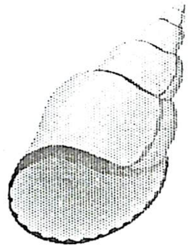
मुक्तास्फोटः (पुं.), शुक्तिः (स्त्री.)

છીપ

shell, a pearl oyster

सीप

(अमरकोशः 1-10-22¼)

शङ्खः (पुं.), **शङ्खम्** (नपुं.),
कम्बुः (पुं.), **कम्बु** (नपुं.),
શંખ
a conch
शंख (अमरकोशः 1-10-22½)

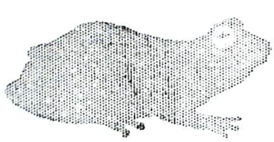
क्षुद्रशङ्खः (पुं.), **शङ्खनखः** (पुं.)
નાના શંખલાં
small shell
छोटे शंख (अमरकोशः 1-10-22¾)

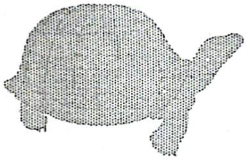
शम्बूकः (पुं.), **शम्बूका** (स्त्री.),
शम्बूकः (पुं.), **शम्बुः** (पुं.), **जलशुक्तिः** (स्त्री)
છીપલી
a bivalve shell
सीप (अमरकोशः 1-10-23)

भेकः (पुं.), **मण्डुकः** (पुं.), **वर्षाभूः** (पुं.),
शालूरः (पुं.), **प्लवः** (पुं.), **दर्दुरः** (पुं.)
દેડકો
frog
मेंढक
(अमरकोशः 1-10-23½)

भेकी (स्त्री.), **वर्षाभ्वी** (स्त्री.)
દેડકી
female - frog
मेंढक की मादा
(अमरकोशः 1-10-23¾)

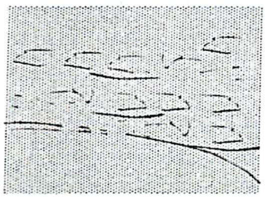
कमठी (स्त्री.), दुली (स्त्री.)

કાચબી

female - turtle, or female tortoise

कछुई

(अमरकोशः 1-10-24)

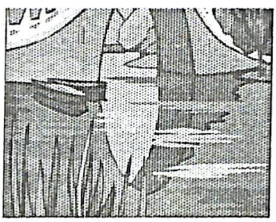
जलाशयः (पुं.), जलाधारः (पुं.)

જળાશય

a lake or pond

जलाशय

(अमरकोशः 1-10-24¾)

ह्रदः (पुं.)

જળાશય

deep lake

अथाह जलवाला तालाब

(अमरकोशः 1-10-25)

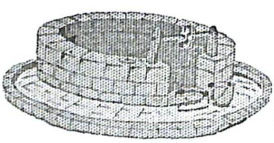
आहावः (पुं.), निपानम् (नपुं.)

વાવ કૂવા નજીકનું જળાશય, હવાડો

a trough near a well

हौज

(अमरकोशः 1-10-25½)

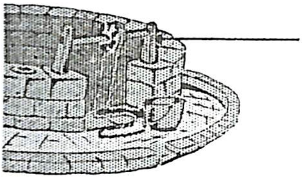
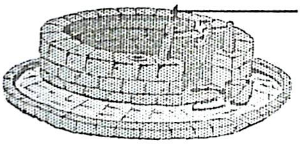
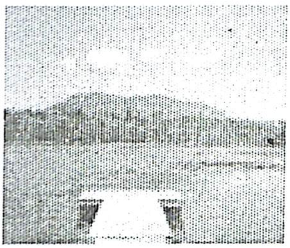
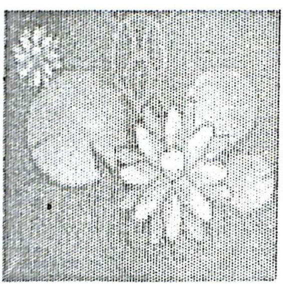
अन्धुः (पुं.), प्रहिः (पुं.), कूपः (पुं.),
उदपानः (पुं.), उदपानम् (नपुं.)

કૂવો

well

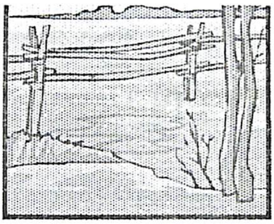
कूआँ

(अमरकोशः 1-10-26)

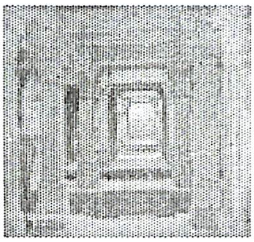
	नेमिः (स्त्री.), त्रिका (स्त्री.) ગરેડી, ગરગડી the wooden frame for the rope धुरई, गड़ारी (अमरकोशः 1-10-26½)
	वीनाहः (पुं.) કૂવાનો બાંધેલો કાંઠો the cover or wall of a well कूएँ की दीवार (अमरकोशः 1-10-26½)
	पुष्करिणी (स्त्री.), खातम् (नपुं.) ખોદેલું તળાવ, તળાવડી little pond पोखरी, छोटी तलैया (अमरकोशः 1-10-26¾)
	अखातम् (नपुं.), देवखातकम् (नपुं.) પહાડો વચ્ચેની તળેટી બાંધીને વચ્ચે અપાયેલા રૂપવાળું તળાવ a natural pond अकृत्रिम पोखरा (अमरकोशः 1-10-27)
	पद्माकरः (पुं.), तडागः (पुं.), तडागम् (नपुं.) तटाकम् (नपुं.), तडाकम् (नपुं.), तडाकः (पुं.) તળાવ pond deep enough for the lotus; a pond तालाब (अमरकोशः 1-10-27¼)

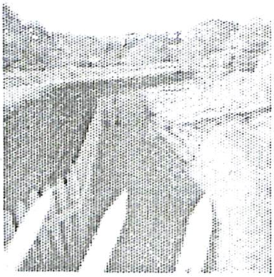
कासारः (पुं.), सरसी (स्त्री.),
सरः (सरस्) (नपुं.)
કુદરતી સરોવર
natural pond
कुदरती तालाब
(अमरकोशः 1-10-27½)

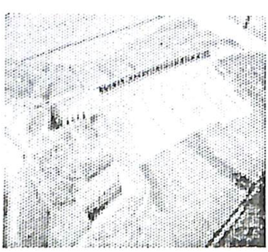
वेशन्तः (पुं.), पल्वलम् (नपुं.)
ખાબોચિયું
a basin, punt
पानी के छोटे गढ़े का नाम
(अमरकोशः 1-10-27¾)

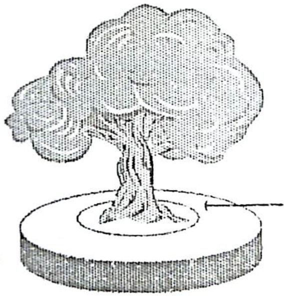
वापी (स्त्री.), दीर्घिका (स्त्री.)
વાવ
step well
वाव, बावली
(अमरकोशः 1-10-28)

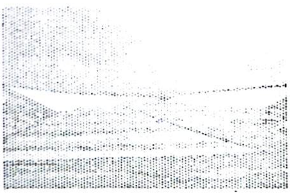
खेयम् (नपुं.), परिखा (स्त्री)
કિલ્લાની આસપાસની ખાઈ
a moat or ditch
खाई
(अमरकोशः 1-10-28¼)

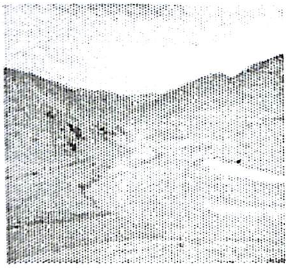
आधारः (पुं.)
બંધ, ધોરો
a moat or ditch
पानी का बाँध (अमरकोशः 1-10-28½)

आलवालम् (नपुं.), अलवालम् (नपुं.), आवापः (पुं.)
ઝાડના થડની આસપાસની પાળ, ખામણું
a basin round the foot of a tree
पौधे या वृक्षों कों सींचने के लिए बनाया गया घेरा
(अमरकोश: 1-10-28¾)

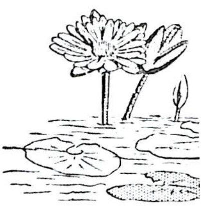
कुल्या (स्त्री.)
સારણ, નહેર, નાનો કાસ
canal
नहर (अमरकोश: 1-10-33½)

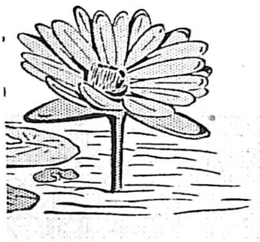
संभेदः (पुं.), सिन्धुसङ्गमः (पुं.)
સંગમ
the meeting of rivers
नदियों का संगम
(अमरकोश: 1-10-34½)

प्रणाली (स्त्री.), प्रणालः (पुं.)
પાણી જવાની પરનાળ (સ્ત્રી.) ની, ધોરિયો
an issue from a pond
पनारे या नाले, नाली
(अमरकोश: 1-10-34½)

सौगन्धिकम् (नपुं.), कह्लारम् (नपुं.)
સાંજે ખીલતાં સફેદ કમળ
white water lily
सायंकाल में फूलनेवाले श्वेत कमल
(अमरकोश: 1-10-35¾)

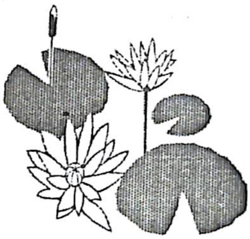
हल्लकम् (नपुं.), रक्तसंध्यकम् (नपुं.)

લાલ કમળ

red lotus

लाल कमल

(अमरकोशः 1-10-36)

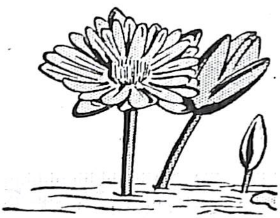
उत्पलम् (नपुं.), कुवलयम् (नपुं.)

સફેદ કે સામાન્ય કમળ

lotus

कमल, सामान्य कमल

(अमरकोशः 1-10-37)

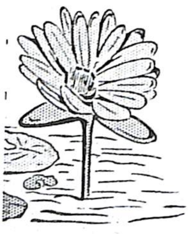
शालूकम् (नपुं.)

કમળનો કંદ

the root of a water lily

कमल का फन्द

(अमरकोशः 1-10-37½)

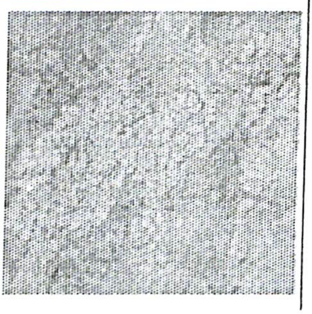
इन्दीवरम् (नपुं.)

ભૂરું કમળ

blue lotus

नीलकमल

(अमरकोशः 1-10-37½)

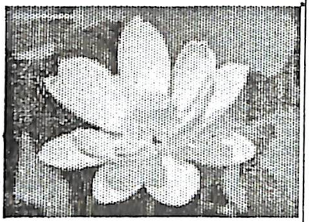
जलनीली (स्त्री.), शेवालम् (नपुं.), शैवालः (पुं.)

શેવાળ

moss

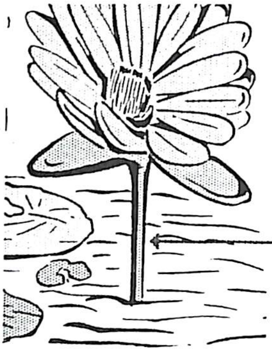
सेवार

(अमरकोशः 1-10-37¾)

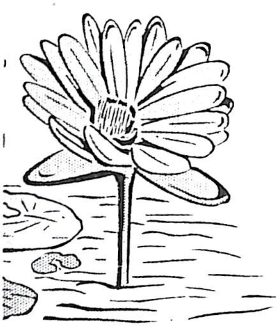
कुमुद्वती (स्त्री.), कुमुदिनी (स्त्री.)
કુમુદનો છોડ
white water - lily said to open at moon-rise
कुमुद

(अमरकोशः 1-10-38)

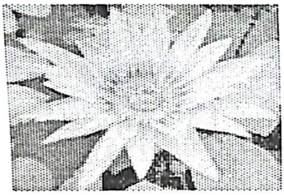
नलिनी (स्त्री.), बिसिनी (स्त्री.), पद्मिनी (स्त्री.), कमलिनी (स्त्री.), उत्पलिनी (स्त्री.)
કમળનો છોડ, કમળની તળાવડી
an assemblage of lotus flowers
कुमुदिनी, कांई

(अमरकोशः 1-10-38½)

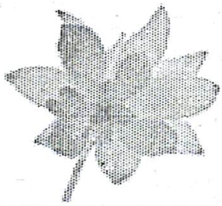

पद्मम् (नपुं.), नलिनम् (नपुं.), अरविन्दम् (नपुं.), महोत्पलम् (नपुं.), सहस्रपत्रम् (नपुं.), कमलम् (नपुं.), कुशेशयम् (नपुं.), पङ्केरुहम् (नपुं.), तामरसम् (नपुं.), सारसम् (नपुं.), सरसीरुहम् (नपुं.), बिसप्रसूनम् (नपुं.), राजीवम् (नपुं.), पुष्करम् (नपुं.), अम्भोरुहम् (नपुं.)
(एते सर्वे शत्दाः पुल्लिङ्गेऽपि प्रयोज्यन्ते ।)
કમળ, પદ્મ, અરવિંદ
lotus
कमल

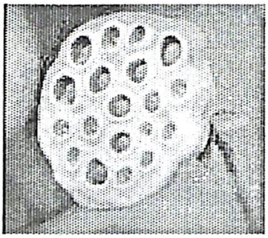
(अमरकोशः 1-10-39, 40½)

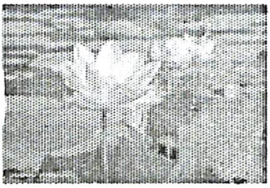
पुण्डरीकम् (नपुं.)
શ્વેત કમળ
white lotus
श्वेत कमल (अमरकोश: 1-10-40¾)

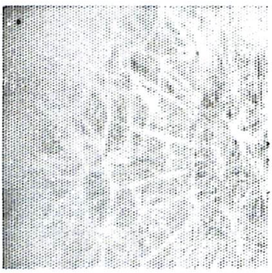
रक्तोत्पलम् (नपुं.), कोकनदम् (नपुं.)
લાલ કમળ
red lotus
लाल कमल (अमरकोश: 1-10-41¼)

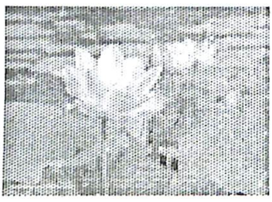
नाला (स्त्री.), नाली (स्त्री.), नालम् (नपुं.)
કમળની દાંડી
the stalk of a water lily
कमल का दंड, कमल का डंठल
(अमरकोश: 1-10-41½)

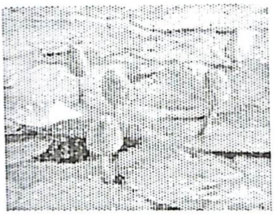
अब्जम् (नपुं.), खण्डम् (नपुं.), खण्डः (पुं.)
કમળોનો સમૂહ
assembage of water lilies
कमलों का समूह (अमरकोश: 1-10-42)

किंजल्कः (पुं.), किंजल्कम् (नपुं.), केसरः (केशरः), केसरम्, केशरम् (नपुं.)
પું કેસર, સ્ત્રી કેસર
a filament
कमल का केसर (अमरकोश: 1-10-42½)

संवर्तिका (स्त्री.), नवदलम् (नपुं.)
છોડનાં નવા પાંદડાં
new leaves of a water lily
कमल के नये पत्ते (अमरकोश: 1-10-42¾)

बीजकोशः (पुं.), वराटकः (पुं.), बीजकोषः (पुं.)

ન ખીલેલો કમળનો ડોડો

the seed of the lotus

कमलगट्टा

(अमरकोशः 1-10-43)

द्वितीय काण्ड

2.1. भूमि वर्गः

भूः (स्त्री.), भूमिः (स्त्री.), अचला (स्त्री.), अनन्ता (स्त्री.), रसा (स्त्री.), विश्वम्भरा (स्त्री.), स्थिरा (स्त्री.), धरा (स्त्री.), धरित्री (स्त्री.), धरणी (स्त्री.), क्षोणी (स्त्री.), ज्या (स्त्री.), काश्यपी (स्त्री.), क्षितिः (स्त्री.), सर्वसहा (स्त्री.), वसुमती (स्त्री.), वसुधा (स्त्री.), उर्वी (स्त्री.), वसुंधरा (स्त्री.), गोत्रा (स्त्री.), कुः (स्त्री.), पृथिवी (स्त्री.), पृथ्वी (स्त्री.), क्ष्मा (स्त्री.), अवनिः (स्त्री.), मेदिनी (स्त्री.), मही (स्त्री.), विपुला (स्त्री.), गह्वरी (स्त्री.), धात्री (स्त्री.), गौः (स्त्री.), इला (स्त्री.), कुम्भिनी (स्त्री.), क्षमा (स्त्री.), भूतधात्री (स्त्री.), रत्नगर्भा (स्त्री.), जगती (स्त्री.), सागराम्बरा (स्त्री.)

પૃથ્વી, ભૂમિ, ધરા, ધરણી, ક્ષિતિ, વસુધા

The Earth

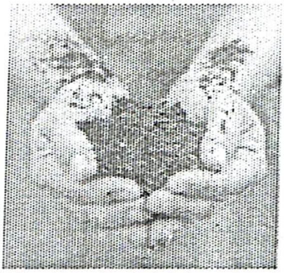
पृथ्वी, भूमि

(अमरकोशः 2-1-2, 3 प्रक्षिप्त श्लोक - 1, 2)

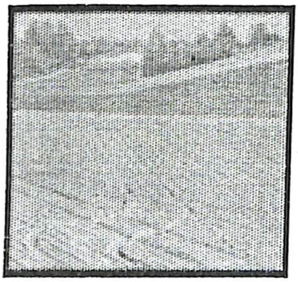
मृद् (स्त्री.), मृत्तिका (स्त्री.)
માટી
clay
मिट्टी

(अमरकोश: 2-1-23¼)

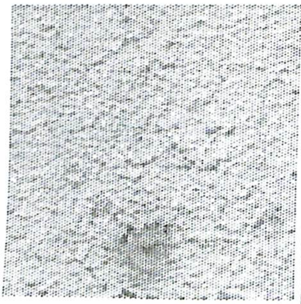
मृत्सा (स्त्री.), मृत्स्ना (स्त्री.)
ગોરમટી, ભૂતડો
soil
अच्छी मिट्टी
उर्वरा (स्त्री)
ફળદ્રુપ માટી
fertile clay
उपजाऊ मिट्टी

(अमरकोश: 2-1-3¾)

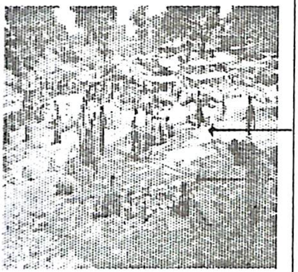

ऊषः (पुं.),
क्षारमृत्तिका (स्त्री.)
ખારી માટી
salty clay
खारी मिट्टी

(अमरकोश: 2-1-4)

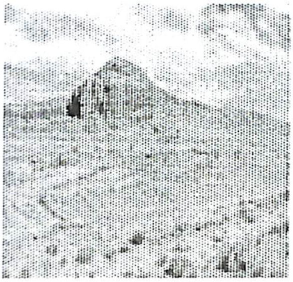
ऊषवत् (वि.),
ऊषर (वि.)
ખારી જમીન, ખારો પાટ
a spot with salt soil
उषर, रेहचट जमीन

ભૂમિમાત્ર - **स्थलम्**, અકૃત્રિમ જમીન - **स्थली**,
કૃત્રિમ ભૂમિ - **स्थला**
place
जगह भूमिमात्र - स्थलम्,
अकृत्रिम भूमि - स्थली,
कृत्रिम भूमि - स्थला (अमरकोशः 2-1-4½)

मरुः (पुं.), धन्वा (पुं.), धन्व (नपुं.)
નિર્જળ પ્રદેશ, રણ
desert, a region devoid of water
रण, मरुभूमि, (अमरकोशः 2-1-4¾)

खिल (वि.), अप्रहत (वि.)
વણખેડેલી જમીન
untilled or waste land
बिना जुती हुई जमीन
(अमरकोशः 2-1-5)

जगती (स्त्री.), लोकः (पुं.)
विष्टपम् (नपुं.), भुवनम् (नपुं.), जगत् (नपुं.)
જગત, લોક, ભુવન
World
विश्व, जगत (अमरकोशः 2-1-5½)

भारतम् (नपुं.), भारतवर्षम्
ભારત
India
भारत (अमरकोशः 2-1-5¾)

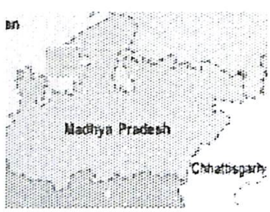
प्राच्यः (पुं.)
પૂર્વ દેશ
Eastern land
पूर्व देश

उदीच्यः (पुं.)
ઉત્તરનો પ્રદેશ
Northern land
उत्तर का प्रदेश

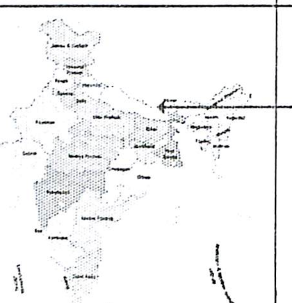
दक्षीणः (पुं.)
દક્ષિણનો પ્રદેશ
Southern land
दक्षिण का प्रदेश

પશ્ચિમનો પ્રદેશ
Western land
पश्चिम का प्रदेश

(अमरकोशः 2-1-6¾)

मध्यदेशः (पुं.), मध्यम् (पुं.)
મધ્યપ્રદેશ
Madhya Pradesa
मध्यदेश

म्लेच्छदेशः (पुं.), प्रत्यन्तः (पुं.)
ભારતની સરહદની પેલી બાજુનો પ્રદેશ
a country of barbarians
म्लेच्छदेश

(अमरकोशः 2-1-6¾)

आर्यावर्तः
આર્યાવર્ત,
હિમાલયથી વિન્ધ્ય સુધીનો પ્રદેશ
Aryāvarta
आर्यावर्त, हिमालय से विन्ध्य का प्रदेश

(अमरकोशः 2-1-7)

नीवृत् (पुं.), जनपदः (पुं.)
વસ્તીવાળો પ્રદેશ
an inhabited country
मनुष्यों के ठहरने की जगह, ग्राम, नगर

(अमरकोशः 2-1-7¾)

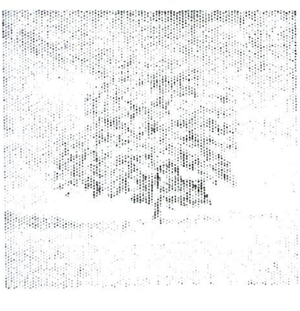

देशः (पुं.), विषयः (पुं.), उपवर्तनम् (नपुं.)
નગરો, ગામો, નેસડા વગેરેનો પ્રદેશ
any country
ग्राम समुदाय

(अमरकोशः 2-1-8)

पङ्कल (वि.), पङ्कला (स्त्री.)
કાદવિયો પ્રદેશ
muddy land
कीचड़वाला देश (अमरकोशः 2-1-9½)

शाद्वल (वि.), शाद्वला (स्त्री.)
હરિયાળી જમીન
green land
हरियाली वाला प्रदेश, घास से हरा-भरा स्थान

(अमरकोशः 2-1-9¼)

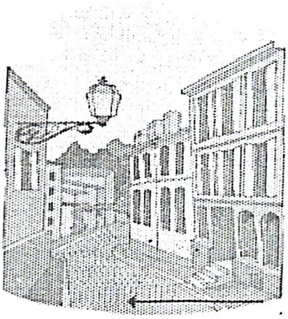
अनूपम् (नपुं.), कच्छः (पुं.)

પાણીવાળો પ્રદેશ

watery or wet land

बहुत जल वाला स्थान

(अमरकोशः 2-1-10)

शर्करा (स्त्री.), शर्करिल (वि.),
शार्कर (वि.), शर्करावत् (वि.)

કાંકરીવાળા જમીન

land full of stones or similar noduler

छोटे छोटे केकड़ों वाली जमीन

(अमरकोशः 2-1-10½)

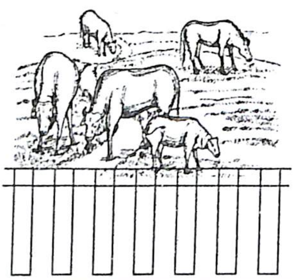

सिकतावत् (वि.)

રેતાળ પ્રદેશ

sandy land

रेतीला प्रदेश

गोष्ठम् (नपुं.), गोस्थानकम् (नपुं.)

ગાયોનો ચાલુ વાડો

manger or forming the manger

गौओं का रहने का स्थान

(अमरकोशः 2-1-12¾)

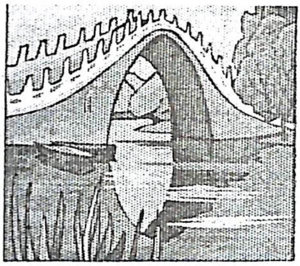
पर्यन्तम्ः (स्त्री.), परिसरः (पुं.)

નદી અને પર્વતની નજીકની ખીણની જમીન

contigyous ground

नदी और पहाड़ आदि के पास की भूमि

(अमरकोशः 2-1-13¼)

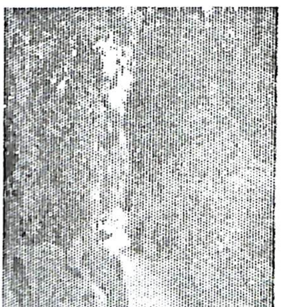
सेतुः (पुं.),
आलिः (स्त्री)
નદીનો બંધ
bridge
नदी का बाँध, पुल

(अमरकोश: 2-1-13½)

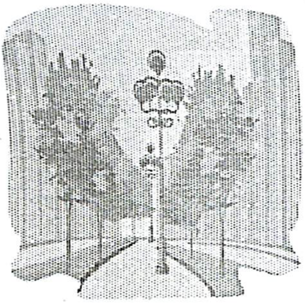

वामलूरः (पुं.), नाकुः (पुं.),
वल्मीकः, वल्मीकम् (नपुं.)
રાફડો
an anthill
मिट्टी का ढेर

(अमरकोश: 2-1-14)

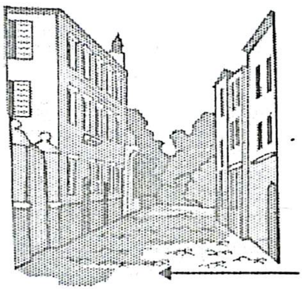

अयनम् (नपुं.), वर्त्म (वर्त्मन् (नपुं.),
मार्गः (पुं.), अध्वा (अध्वन् (पुं.),
पन्थाः (पथिन् पुं.), पदवी (स्त्री.),
सृतिः (स्त्री.), सरणिः (स्त्री.),
पद्धतिः (स्त्री.),
पद्या (स्त्री.),
वर्तनी (स्त्री.),
एकपदी (स्त्री.)
માર્ગ, રસ્તો
way road
रास्ता, मार्ग (अमरकोश: 2-1-15)

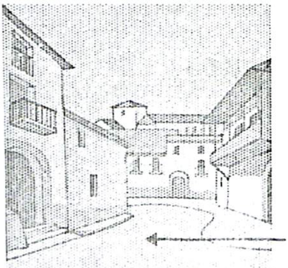
अतिपन्थाः (अतिपथिन् (पुं.),
सुपन्थाः (सुपथिन् (पुं.),
सत्पथः (पुं.)
સુશોભિત માર્ગ
a good road
सुशोभित मार्ग

(अमरकोशः 2-1-15½)

व्यध्वः (पुं.), दुरध्वः (पुं.),
विपथः (पुं.)
कदध्वा (पुं.), कापथः (पुं.)
ખરાબ રસ્તો
bad road
खराब रास्ता

(अमरकोशः 2-1-16)

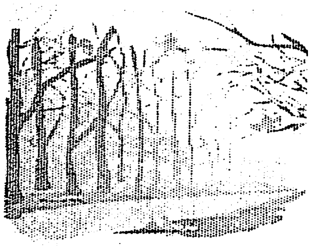
शृङ्गाटकम् (नपुं.),
चतुष्पथम् (नपुं.)
ચકલો, ચોક
square meeting of four roads
चौक, चौराहा, चौरास्ता

(अमरकोशः 2-1-16½)

प्रान्तरम् (नपुं.)
છાંયો કે પાણી ન મળે તેવો માર્ગ
a long and lone some way

(अमरकोशः 2-1-16¾)

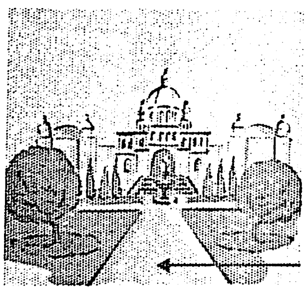
कान्तारम् (नपुं.)

ચોર, લુંટારા, કાંટા-કાંકરાવાળો માર્ગ

a difficult road

दुर्गम मार्ग

(अमरकोशः 2-1-17)

घण्टापथः (पुं.),

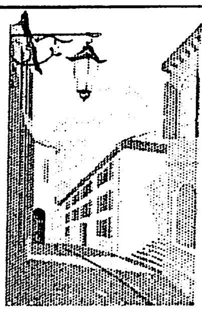
संसरणम् (नपुं.)

રાજમાર્ગ

highway

राजमार्ग

(अमरकोशः 2-1-17¾)

उपनिष्क्रम् (नपुं.)

નગરનો માર્ગ

city road

नगर का मार्ग

(अमरकोशः 2-1-18)

द्यावा-पृथिवी (स्त्री. द्वि.व.),

रोदसी (स्त्री. द्वि. व.),

द्यावाभूमी (स्त्री. द्वि. व.),

दिवस्पृथिवी (स्त्री. द्वि.व.)

આકાશ અને પૃથ્વી

Sky and Earth, Heaven and earth.

आकाश और पृथ्वी

(अमरकोशः 2-1 प्रक्षिप्त श्लोक ३)

2.2. पुरवर्गः

नगरम्

पुर् (स्त्री.), पुरी (स्त्री.), नगरी (स्त्री.),
नगरम् (नपुं.), पत्तनम् (नपुं.), पुरभेदनम् (नपुं.)
स्थानीयम् (नपुं.), निगमः (पुं.)

નગર

City

शहर (अमरकोशः 2-2-1)

शाखानगरम् (नपुं.)

પરા વિસ્તાર

suberb

उपनगर

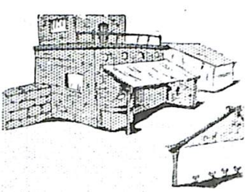

विपणिः (स्त्री.), पण्यवीथिका (स्त्री.)

બજાર

उपनगर, बाज़ार

(अमरकोशः 2-2-2)

आपणः (पुं.), निषद्या (स्त्री.)

દુકાન, હાટડી

Shop

दुकान

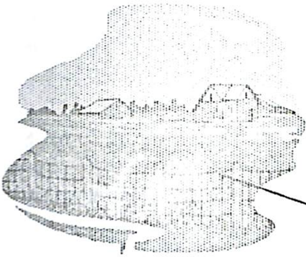

रथ्या (स्त्री.), प्रतोली (स्त्री.),
विशिखा (स्त्री.)

પોળ, શેરી

Street pole

पोल, गली, कूचा

प्राकारः (पुं.), वरणः (पुं.), सालः (पुं.)
प्राचीरम् (नपुं.), वृतिः (स्त्री.)
કાંટા વગેરે, વાડ
Fence
बाड़

भित्तिः (स्त्री.), कुड्यम् (नपुं.)
દીવાલ, ભીંત
Wall
दीवार, भीत

(अमरकोशः 2-2-3, 4)

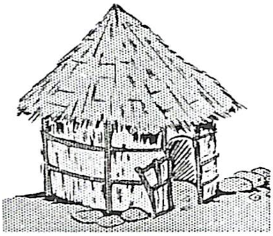
गृहम् (नपुं.), गेहम् (नपुं.), उदवसितम् (नपुं.),
वेश्म (नपुं.), सद्म (नपुं.), निकेतनम् (पुं.),
निशान्तम् (नपुं.), वस्त्यम् (नपुं.), सदनम् (नपुं.),
भवनम् (नपुं.), अगारम् (नपुं.), मन्दिरम् (नपुं.),
निकाय्यः (पुं.), निलयः (पुं.), आलयः (पुं.)
ઘર, મકાન
house, home
घर, भवन

(अमरकोशः 2-2- 4,5)

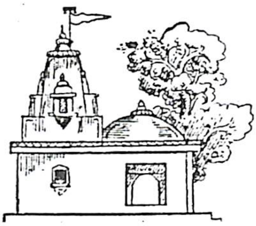

वासः (पुं.), कुटी (स्त्री.), कुटः (पुं.),
शाला (स्त्री.), सभा (स्त्री.)
દીવાનખંડ, બેઠકનો ઓરડો
Drawing room
बैटक कक्ष

(अमरकोशः 2-2- 5)

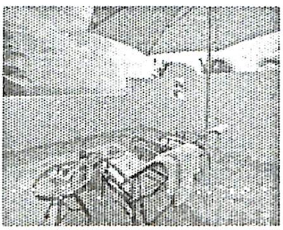
पर्णशाला (स्त्री.), उटजः (पुं.), उटजम् (नपुं.)
મઢી, ઝુંપડી
hut
कुटीर
(अमरकोशः 2-2-6)

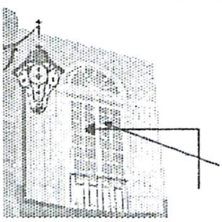
चैत्यम् (नपुं.), आयतनम् (नपुं.)
દેરું, મંદિર
Temple
मंदिर (अमरकोशः 2-2-7)

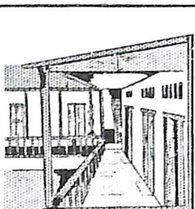
प्रपा, पानीयशालिका
પરબ
Drinking water
प्याउ

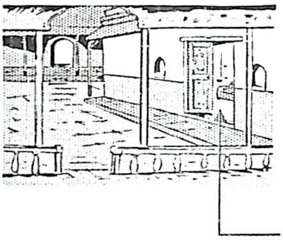
चन्द्रशाला, शिरोगृहम्
અગાસી
Terrace
छत (अमरकोशः 2-2-8)

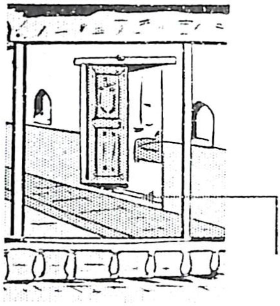
वातायनम् (नपुं.), गवाक्षः (पुं.)
બારી
window
खिड़की (अमरकोशः 2-2-8½)

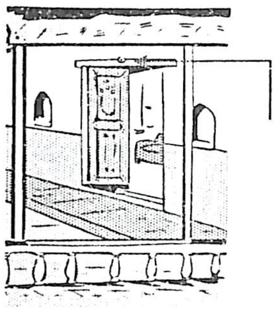
मण्डपः (पुं.), जनाश्रयः (पुं.)
માંડવો
Pavilion
मंडप (अमरकोशः 2-2-9)

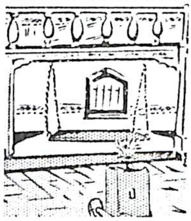
ग्रहावग्रहणी (स्त्री.), देहली (स्त्री.)
ઊંબરો
threshold
डेहरी या दरवाजे के नीचे का भाग
(अमरकोशः 2-2-12½)

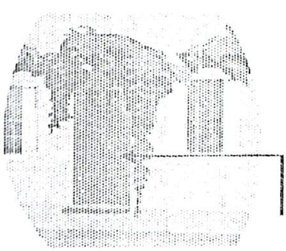
शिला (स्त्री.)
દરવાજાના બન્ને થાંભલા નીચેનું લાકડું કે પથ્થર
the lower shreshold of door
दरवाजे के दोंनों खम्भों के नीचे वाले काठ, लोहे या पत्थरपत्र नाम
(अमरकोशः 2-2-12¾)

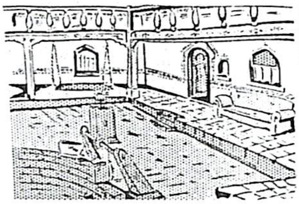
नासा (स्त्री.)
દરવાજાના બન્ને થાંભલા ઉપરનું લાકડું કે પથ્થર
upper threshold
दरवाजे के दोनों खम्भों के ऊपरवाले काष्ठ, लोहे या पत्थर का नाम
(अमरकोशः 2-2-13)

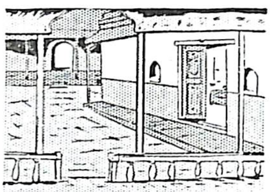
प्रच्छन्नम् (नपुं.), अन्तर्द्वारम् (नपुं.)
ખડકી, છૂપું બારણું
private door
खिड़की, खानगी द्वार (अमरकोशः 2-2-13½)

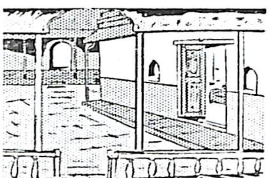
पक्षद्वारम् (नपुं.) पक्षकः (पुं.)
ખડકીના પ્રકારનું બારણું
back door
मुख्यद्वार (अमरकोशः 2-2-13½)
(अमरकोशः 2-3-4)

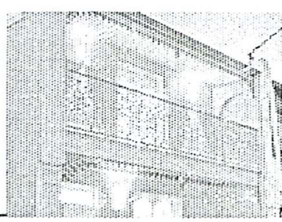
अट्टः (पुं.), क्षोमः (पुं.), क्षोमम् (नपुं.)
ઉપરનો માળ, મેડી
Second floor
दूसरी मंजिल (अमरकोशः 2-2-12)

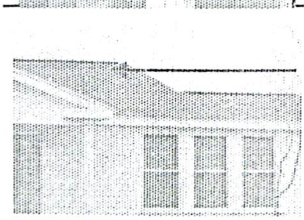
प्रघाणः (पुं.), प्रघणः (पुं.), अलिन्दः (पुं.)
ફળિયું, આંગણાનો ચોક
A purch before the door of a house
मुहल्ला, आंगन का चोक (अमरकोशः 2-2-12)

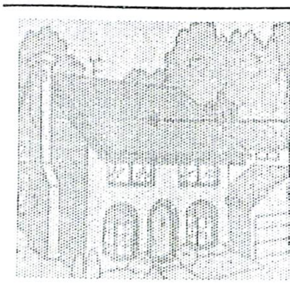
अङ्गणम् (नपुं.), चत्वरम् (नपुं.), अजिरम् (नपुं.)
આંગણું
Courtyard, Compound
आंगन (अमरकोशः 2-2-13)

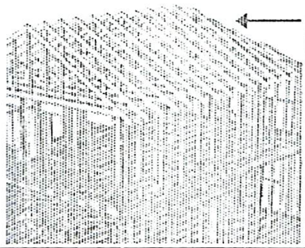
वलीकम् (नपुं.)
છજું
balcony
छज्जा, झरोखा

नीध्रम् (नपुं.)
નેવું
tiles at the lower end of roof
नरिया, खपरैल

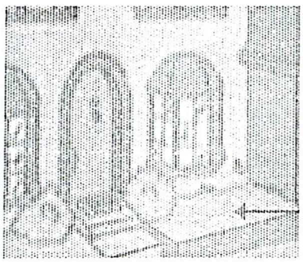

पटलम् (नपुं.), छदिः (स्त्री.), छदि (नपुं.)
છાપરું
roof
घर का छाजन, छप्पर

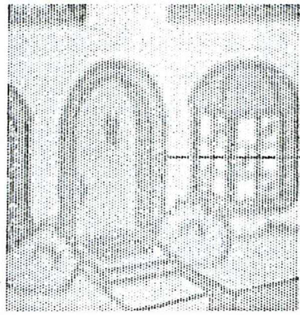

गोपानसी, वलभी
વળી, છાપરાનાં જાડાં ખપાટિયાં
Bamboochip, chip of wood
खपाच, फट्ठा

(अमरकोशः 2-2-14)

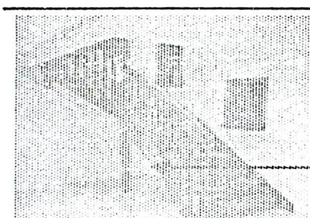

वितर्दिः, वेदिका
બારણા આગળનો ઓટલો
a quadrangular open shed in the middle of a courtyard
बड़ा चबूतरा

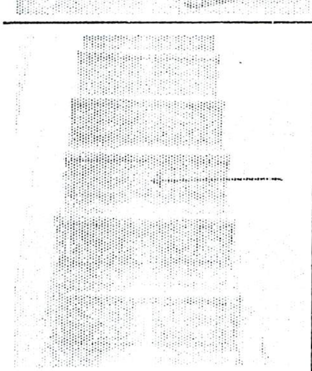
द्वार् (स्त्री.), द्वारम् (नपुं.), प्रतीहारम् (पुं.)
બારણું
door
दरवाजा, द्वार

(अमरकोशः 2-2-16)

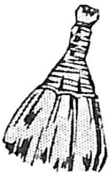
अधिरोहणी (स्त्री.), निश्रेणी (स्त्री.)
સીડી
Stair
सीढी

(अमरकोशः 2-2-17½)

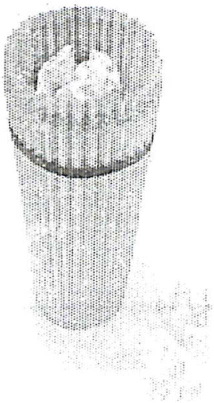

आरोहणम् (नपुं.), सोपानम् (नपुं.)
પગથિયું
A staircase
सीढ़ी का डंडा, पाया

(अमरकोशः 2-2-17½)

संमार्जनी (स्त्री.), शोधनी (स्त्री.)
સાવરણી
Broom
झाड़ु (अमरकोशः 2-2-18)

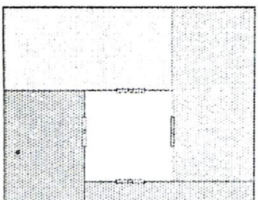

अवकरिका (स्त्री.)
કચરાની ટોપલી
Dustbin
कचरे की टोकरी

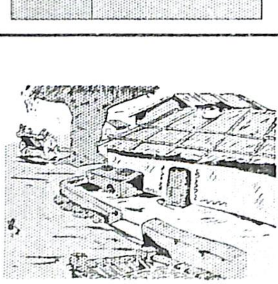
अवकरः (पुं.), संकरः (पुं.)
કચરો
Rubbish
कुड़ा-कचरा (अमरकोशः 2-2-18½)

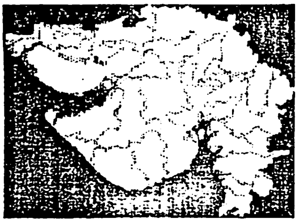
ग्रामान्तः (पुं.), उपशल्यम् (नपुं.)
ગામનો છેવાડો
Village end
गाम का छोर (अमरकोशः 2-2-18¼)

चतुः शालम् (नपुं.), संजघनम् (नपुं.)
સામસામા ચાર ઓરડા
Four rooms
आमने सामने चार कमरे
(अमरकोशः 2-2-6)

घोषः (पुं.), आभीरपल्ली (स्त्री.)
રબારીવાસ, ભરવાડવાસ
a station of herdsmen
अहीरों के झोंपड़े (अमरकोशः 2-2-6 19¾)

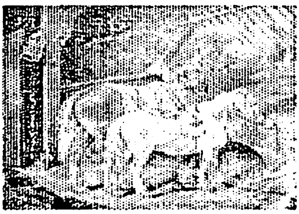
सीमा (सीमन् स्त्री.) सीमा (स्त्री.)
સરહદ
space near the village
सरहद

(अमरकोशः 2-2-19½)

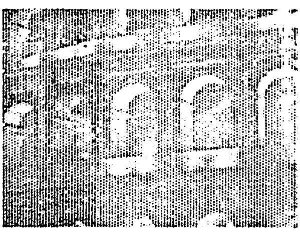
पक्कणः (पुं.),
शबरालयः (पुं.)
ભીલવાસ, પાલ
an abode of the bhila
भील आदि के घर

(अमरकोशः 2-2-20)

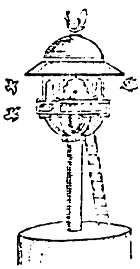
वाजिशाला, मन्दुरा (स्त्री.)
અશ્વશાળા
statble
अश्वशाला

(अमरकोशः 2-2-6½)

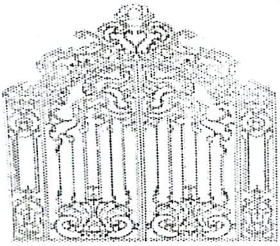
अट्टःओमः (पुं.), अट्टन्, क्षोमम्
ઉપલો માળ, મેડો
upper storey
उपरि मंजिल

(अमरकोशः 2-2-11½)

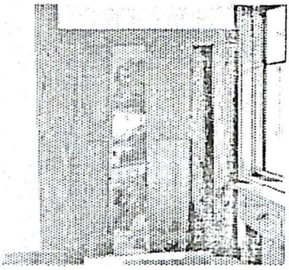
कपोतपालिका (स्त्री.), विटङ्कः (पुं.)
કબૂતરખાનું
a dovecot
कबूतरखाना, पक्षीघर

(अमरकोशः 2-2-15)

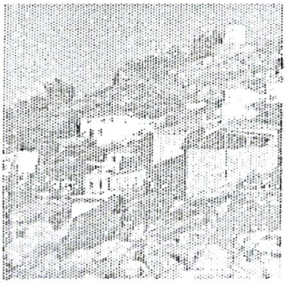
तोरणः (पुं.), तोरणम्, बहिर्द्वारम् (नपुं.)
તોરણદ્વાર, ગોપુરમ્
gate
तोरणद्वारा, गोपुरम्, बाहरी फाटक

(अमरकोशः 2-2-15¾)

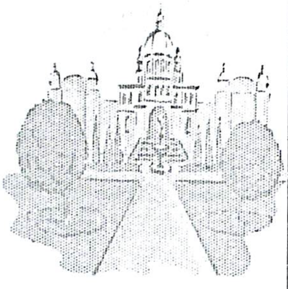
कपाटः (पुं.),
अररः (पुं.), कपाटम् (नपुं.),
अररम् (नपुं.), कपाटा (स्त्री.),
अररा (स्त्री.)
કમાડ
the door
किवाड़

(अमरकोशः 2-2-16½)

वेश्मभ् (स्त्री.), वास्तुः (पुं.),
वास्तु (नपुं.)
ઘરથાળ વસવાટની જમીન
the site of a habitation
गाँव की बस्ती की जगह

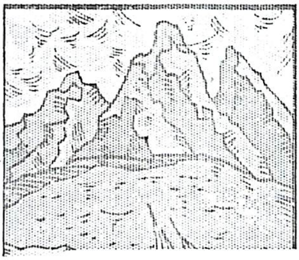
(अमरकोशः 2-2-9)

प्रासादः (पुं.),
सौधः (पुं.),
राजसदनम् (नपुं.)
રાજમહેલ
Palace
राजा का महल

(अमरकोशः 2-2-9)

2.3. शैलवर्गः

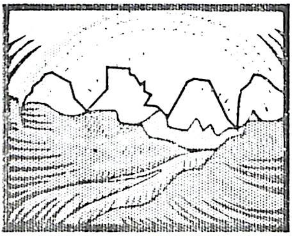
महीध्रः (पुं.), महीधरः (पुं.),
शिखरी (पुं.), क्ष्माभृत् (पुं.),
अहार्यः (पुं.), धरः (घुं.),
पर्वतः (पुं.), अद्रिः (पुं.),
गोत्रः (पुं.), गिरिः (पुं.),
ग्रावा (पुं.), अचलः (पुं.), शैलः (पुं.),
शिलोच्चयः (पुं.)

પર્વત

Mountain

पहाड़

(अमरकोशः 2-3-1)

गिरिमाला (स्त्री.),
पर्वतमाला (स्त्री.)

ગિરિમાળા

Mountain Range

पर्वतमाला गिरिमाला

कूटः (पुं.), शिखरम् (पुं.),
कूटम् (नपुं.) शिखर, (पर्वत) शृङ्गम् (नपुं.)

પહાડની ટોચ

Peak

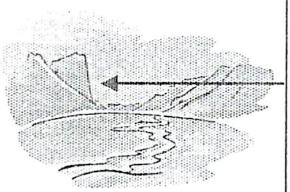
शिखर

(अमरकोशः 2-3- 3 ¾)

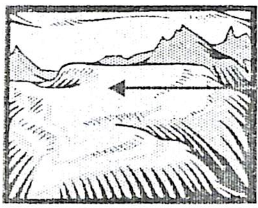
प्रपातः (पुं.), अतटः (पुं.), भृगुः (पुं.)
ધોધ
Waterfall
जलप्रपात

(अमरकोशः 2-3-4)

कटकः, पर्वतनितम्बः (पुं.)
પહાડનો મધ્ય ભાગ
Middle part of the mountain
पहाड़ का मध्यभाग (अमरकोशः 2-3- 4¼)

स्नुः (पुं.), प्रस्थः (पुं.), सानुः (पुं.), सानु (नपुं.), प्रस्थम् (नपुं.)

પહાડની ઉપરની સપાટી
Table land on the top of a mountain
पहाड़ के उपर की समतल भूमि

(अमरकोशः 2-3- 4½)

उत्सः (पुं.), प्रसवणम् (नपुं.), निर्झरः (पुं.), झरः (पुं.), वारिप्रवाहः (पुं.)
ઝરણું
Brook
झरना (अमरकोशः 2-3- 5)

दरी (स्त्री.), कन्दरः (पुं.), कन्दराः (स्त्री.)
ગુફા
Cave
गुफा (अमरकोशः 2-3- 5½)

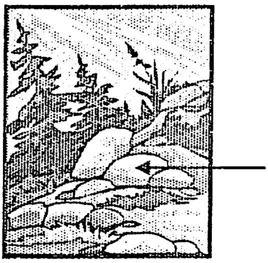
पाषाणः (पुं.), प्रस्तरः (पुं.), ग्रावा (ग्रावन्) (पुं.), उपलः (पुं.), अश्मा (अश्मन्) (पुं.), शिला (स्त्री.), दृषद् (स्त्री.)

પથ્થર

stone

पत्थर

(अमरकोशः 2-3- 3½)

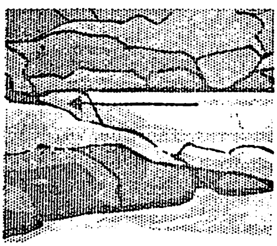
गण्डशैलः (पुं.)

પહાડ પરથી ખસી ગયેલો મોટો પથ્થર

big stone which slipped down from mountain

पहाड़ से खिसका हुआ पत्थर

(अमरकोशः 2-3- 6)

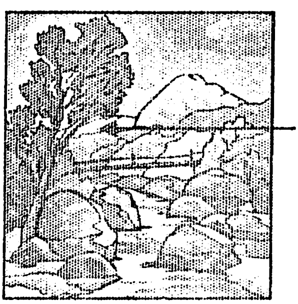

दन्तकः (पुं.)

પહાડના બહારના ત્રાંસા ભાગમાંથી નીકળેલો પથ્થર

A stone came out from slanting part of mountain

पहाड़ के बाहरी तिरछे भाग से निकला हुआ पत्थर

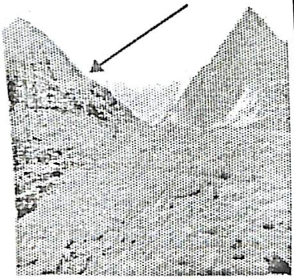
उपत्यका (स्त्री.)

તળેટી

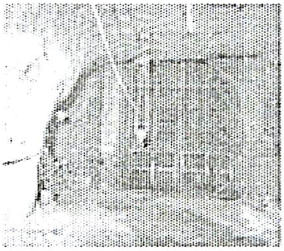
A land of the foot of a mountain, low land

तलहटी

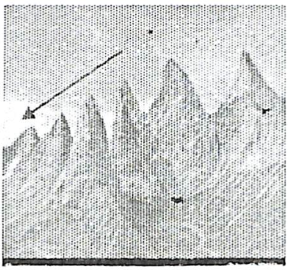
(अमरकोशः 2-3- 6¾)

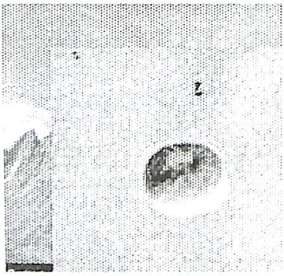
अधित्यका
ઉચ્ચ સમભૂમિ
બે શિખરો વચ્ચે ઊંચે જમીન હોય તે
A table high land
दो शिखरों के बिच की ऊँची जमीन
(अमरकोशः 2-3- 7)

खनिः, आकरः
ખાણ
mine
खान
(अमरकोशः 2-3- 6¼)

पर्वतपादः
પર્વતના છેડાનો ડુંગર
Small hill of the edge of moutain
पहाड के छोर का डूँगर, छोटा पर्वत
(अमरकोशः 2-3- 6½)

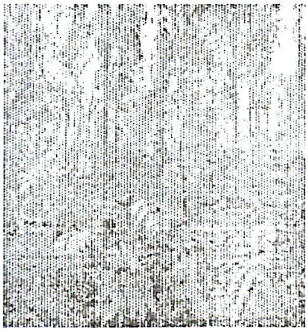

गैरिकम् (नपुं.)
ગેરું
red chalk
गेरु
(अमरकोशः 2-3- 7½)

निकुञ्जः (पुं.), कुञ्जः (पुं.)
કુંજ
a place overgrown with creepers etc.
कुंज, लताओं तथा पौधों से आच्छादित स्थान
(अमरकोशः 2-3-8)

2.4. वनौषधिवर्गः

अटवी (स्त्री.), अरण्यम् (नपुं.),
विपिनम् (नपुं.), गहनम् (नपुं.),
काननम् (नपुं.), वनम् (नपुं.)
વન, જંગલ
forest
वन, जंगल (अमरकोशः 2-4-1)

महारण्यम् (नपुं.),
अरण्यानी (स्त्री.)
મોટું જંગલ
Big forest
महारण्यम्
(अमरकोशः 2-4-1)

आरामः (पुं.), उपवनम् (नपुं.)
ઉપવન
graden
बगीचा
(अमरकोशः 2-4- 2)

वीथिः (स्त्री.), वृक्षाली (स्त्री.),
वृक्षावली (स्त्री.)
वृक्षपङ्क्तिः, वृक्षश्रेणी
વૃક્ષોની હાર
A row of bothsides
वृक्षो की पंक्ति
(अमरकोशः 2-4- 4)

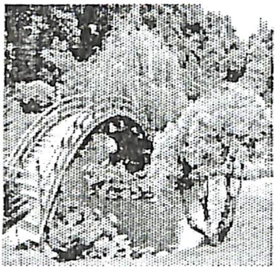

वृक्षः (पुं.), महीरुहः (पुं.), शाखी (पुं.), विटपी (पुं.), पादपः (पुं.), तरुः (पुं.), अनोकहः (पुं.), कुटः (पुं.), सालः (पुं.) पलाशी (पुं.), द्रुः (पुं.), द्रुमः (पुं.), अगमः (पुं.)

ઝાડ

tree

पेड़ (अमरकोशः 2-4- 5)

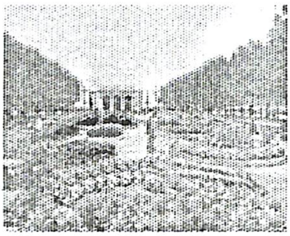
आक्रीडः (पुं.), उद्यानम् (नपुं.)

રાજા-મહારાજાઓનું સામાન્ય કૃત્રિમ વન

Royal Public Garden

राजा-महाराजाओं का उद्यान

(अमरकोशः 2-4-2.5)

प्रमदवनम् (नपुं.)

રાણીબાગ

Queen's Pleasure Garden

राणीओं का उद्यान (अमरकोशः 2-4- 3)

उच्छ्रायः, उत्सेधः, उच्छ्रयः (पुं.)

વૃક્ષની ઊંચાઈ

Height of the tree

पेड़ की ऊचाइ (अमरकोशः 2-4- 9½)

वृक्षशिरः, वृक्षाग्रम्, वृक्षशिखरम् (नपुं.)

ઝાડની ટોચ

Top of the tree

पेड़ की चोटी

(अमरकोशः 2-4- 10)

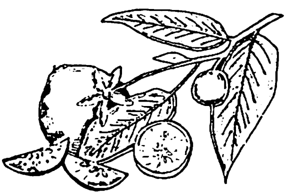
ओषधिः (स्त्री.)
ફળ આવ્યા પછી નાશ પામે તેવી વનસ્પતિ
A herb plant
वनस्पति, वर्ष भर रहनेवाला पौधा
(अमरकोशः 2-4- 5¾)

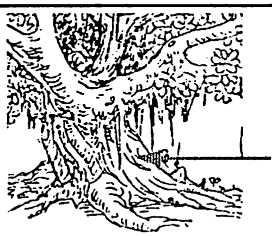
वल्ली, व्रततिः, लता (स्त्री.)
વેલ
a creeping, a creeping plant
बेल
(अमरकोशः 2-4- 8½)

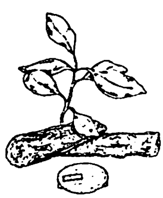
विरुध् (स्त्री.), गुल्मिनी (स्त्री.), उलपः (पुं.)
વેલો
A spreading creeper
बड़ी, बेल (अमरकोशः 2-4- 9)

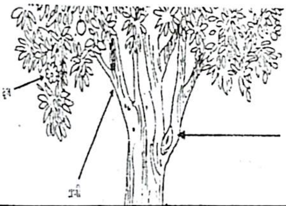
फलवत् (वि.), फलिनः (वि.), फली (वि.)
ફળવાળું ઝાડ
Fruitful tree
फलवाला पेड़

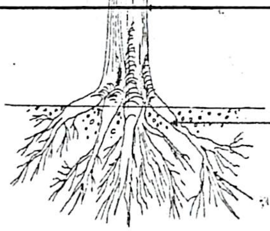
प्रकाण्डः (पुं.), स्कन्धः (पुं.)
થડ
Trunk
पेड़ का तना (अमरकोशः 2-4- 10)

शाखा (स्त्री.)
ડાળી
Branch
डाली (अमरकोश : 2-4- 10¼)

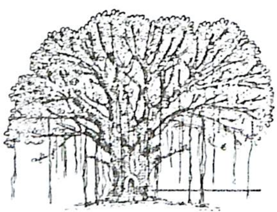
स्कन्धशाखा (स्त्री.), शाला (स्त्री.)
થડની પહેલી ડાળી
First branch of the trunk
पहली डाली (अमरकोशः 2-4- 10½)

मूलम् (नपुं.), बुध्नः (पुं.), अङ्घ्रिः (पुं.)
મૂળ
Root
मूल
(अमरकोशः 2-4- 11½)

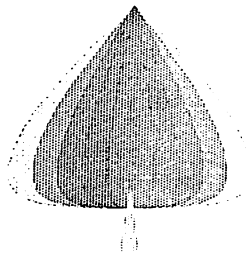
त्वक् (स्त्री.), वल्कम् (पुं. नपुं.)
वल्कः (पुं.), वल्कलः, वल्कलम् (पुं.नपुं.)
ઝાડની છાલ
skin of the tree
पेड़ की छाल (अमरकोशः 2-4- 12)

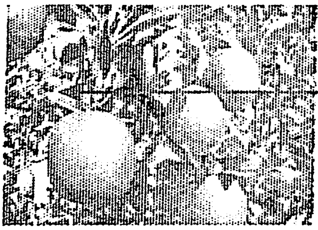
निष्कुहः (पुं.), कोटरः (पुं.),
कोटरम् (नपुं.),
બખોલ
Hole in the trunk
वृक्ष की खोखर

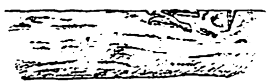
वल्लरिः (स्त्री.), वल्लरी (स्त्री),
मञ्जरिः (स्त्री), मञ्जरी (स्त्री.)
માંજર, મંજરી
A shoot sprout
कोंपल, अंकुर, बौर
(अमरकोशः 2-4- 13)

पत्रम् (नपुं.), पलाशम् (नपुं.), छदनम् (नपुं.),
पर्णम् (नपुं.), छदः (पुं.)
પાંદડું
Leaf
पेड़ का पत्ता (अमरकोशः 2-4- 13½)

प्रसवबन्धनम् (नपुं.), वृन्तम् (नपुं.)
ફળ-ફૂલની ડાંળખી
The foot Stalk of a leaf
वृन्त (अमरकोशः 2-4- 1½)

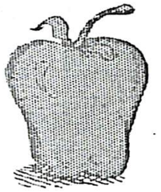
इन्धनम्, एधः (पुं.), इध्मम् (नपुं.),
एधस् , समिध् (नपुं.)
લાકડું
Wood Fuel
सूखी लकड़ी

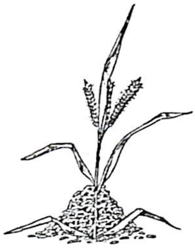
स्थाणुः (पुं.), स्थाणु (नपुं.), ध्रुवः (पुं.),
शङ्कुः (पुं.)
ઝાડનું ઠૂંઠું
A branchless trunk of stem
शाखा रहीत नंगा डंठल मुंडा पेड़
(अमरकोश : 2-4- 7¾)

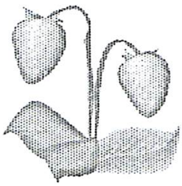
पल्लवः (पुं.), पल्लवम् (नपुं.),
किशलयः (पुं.), किसलयः / किसलयम् (पुं.नपुं)
કૂંપળ, પલ્લવ
A sprout a young shoot
कोंपल (अमरकोश : 2-4- 13¾)

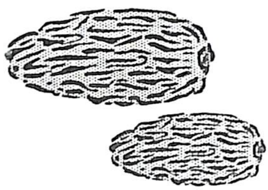
फलम् (नपुं.)
ફળ
Fruit
फल (अमरकोश : 2-4- 14¼)

सस्यम्, शस्यम्
પાક
Corn or grain
अनाज अन्न
(अमरकोशः 2-4- 14¼)

शलाटु (नपुं.) फलम् (नपुं.)
કાચું ફળ
unripe fruit
कच्चा फल

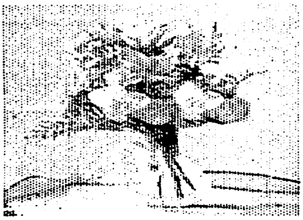
वानम् (नपुं.), फलम् (नपुं.)
સૂકું ફળ
Dry Fruit
सुखा फल (अमरकोशः 2-4- 15)

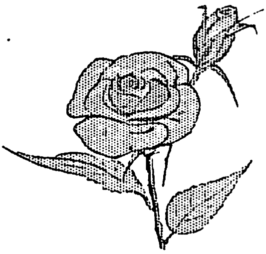
क्षारकः (पुं.), जालकम् (नपुं.)
ફૂટતી કળી
A bud
फूल की कली

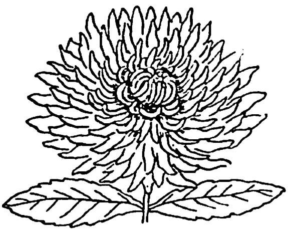
कलिका (स्त्री.), कोरकः (पुं.)
કળી
bud
फूल की कली
(अमरकोशः 2-4- 15½)

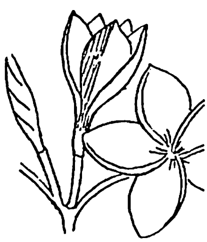
गुच्छः (पुं.), स्तबकः (पुं.)
ફૂલનો ગુચ્છો
A bunch of flowers
पुष्पगुच्छ (अमरकोशः 2-4- 15 ¾)

कुड्मलः (कुट्मलः) (पुं.), मुकुलः (पुं.)
मुकुलम् (नपुं.), कुड्मलम् (नपुं.), मुकुलम् (नपुं.)
કળી, મોર
A bud
कली
(अमरकोशः 2-4- 16)

सुमनसः (सुमनस्) (स्त्री बहु व.), पुष्पम् (नपुं),
प्रसूनम् (नपुं.), कुसुम् (नपुं.)
પુષ્પ, ફુલ
Flower
फूल (अमरकोशः 2-3-16½)

परागः (पुं.), सुमनोरजः (नपुं.)
પરાગ
Farina or pollen of a flower
परागरज
(अमरकोशः 2-4- 17)

जम्बूः (स्त्री.), जम्बु (नपुं.),
जाम्बवम् (नपुं.)
જાંબુ
Rose-apple
जामुन (अमरकोशः 2-4- 18½)

जम्बूवृक्षः
જાંબુનું ઝાડ
Rose-apple tree
eugenia Jambulona
जामुन का पेड़ (अमरकोशः 2-4- 18½)

बोधिद्रुमः (पुं.), चलदलः (पुं.),
पिप्पलः (पुं.), कुञ्जराशनः (पुं.),
अश्वत्थः (पुं.)
પીપળો
Pipal tree, Ficus religiosa
पिपल का पेड़ (अमरकोशः 2-4- 20)

कपित्थः (पुं.), दधित्थः (पुं.),
ग्राही(ग्राहीन्) (पुं.), मन्मथः (पुं.),
दधिफलः (पुं.), पुष्पफलः (पुं.),
दन्तशठः (पुं.)
કોઠાનું ઝાડ
Wood-apple tree
कपित्थ या कैथ का पेड़

(अमरकोशः 2-4- 21)

उदुम्बरः (पुं.), जन्तुफलः (पुं.),
यज्ञाङ्गः (पुं.), हेमदुग्धकः (पुं.)
ઉંબરાનું ઝાડ
Fig-tree, Ficus glomerata
गूलर का वृक्ष

(अमरकोश : 2-4- 21)

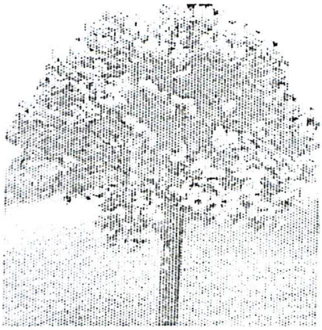
आरग्वधः (पुं.), राजवृक्षः (पुं.), संपाकः (पुं.), चतुरङ्गुलः (पुं.), आरेवतः (पुं.), व्याधिघातः (पुं.), कृतमालः (पुं.), सुवर्णकः (पुं.), कर्णिकारः (पुं.), परिव्याधः (पुं.)

ગરમાળો

Kind of Medicinal plant,

Purging Cassia, Cassia Fistula

अमलतास (अमरकोशः 2-4- 23½)

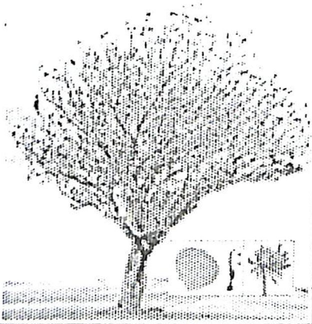
पारिभद्रः, निम्बतरुः, महानिम्बः (अधिक शब्द) (पुं.)

બકાન લીમડો

Persian Iilac

(Latin) Melia Azedarach

बकाइन (अमरकोशः 2-4- 25½)

मन्दारः (पुं.), पारिभद्रः (पुं.)

પાંડેરવો, પાંડરવો

Moochy wool tree

Indian Coral tree

(Latin) Erythina Indica

मंदार, फरहद (अमरकोशः 2-4- 25½)

पारिजातः (पुं.), हारशृंगारः, शेफालिका (अधिकशब्द)

Night Jasmine

(Latin) Alyctanthes Arbortristis

हारसिंगार

(अमरकोशः 2-4- 25½)

आम्रः (पुं.), चूतः (पुं.), रसालः (पुं.)

આંબો

Mango tree

आम का पेड़

कामाङ्गः (पुं.), मधुदूतः (पुं.), माकन्दः (पुं.), पिकवल्लभः (पुं.), सहकारः (पुं.)

Fragrant mango tree

અતિ સુગંધી આંબો

आम का वृक्ष

(अमरकोश : 2-4- 33)

आम्रातकः

જંગલી આંબો

Wild Mango-tree

जंगली आम का वृक्ष

(अमरकोशः 2-4- 26½)

मधूकः (पुं.), गुडपुष्पः (पुं.), मधुद्रुमः (पुं.), वानप्रस्थः (पुं.), मधुष्ठीलः (पुं.)

મહુડો

Mowra tree, Bassia latifolia

महुआ, महुए का वृक्ष

(अमरकोशः 2-4- 27¾)

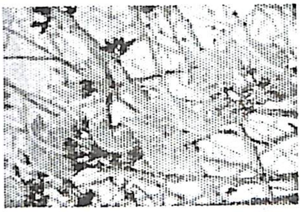
पीलुः (पुं.), गुडफलः (पुं.), स्रंसी (स्रंसिन्)

પીલુડી

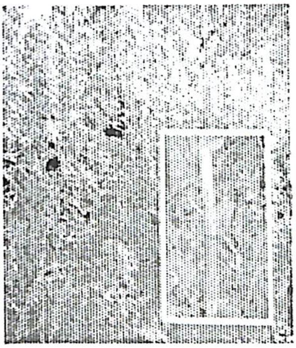
Kind of tree

Solanum nigrum

पीलु नाम का वृक्ष (अमरकोशः 2-4- 27¾)

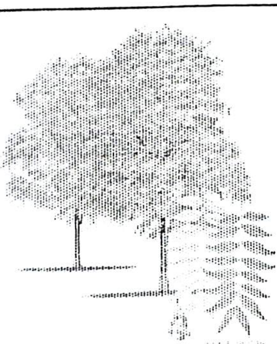
पलाशः (पुं.), किंशुकः (पुं.),
पर्णः (पुं.), वातमोथः (पुं.)
ખાખરો, પલાશ
name of a tree
पलाश (अमरकोशः 2-4- 29)

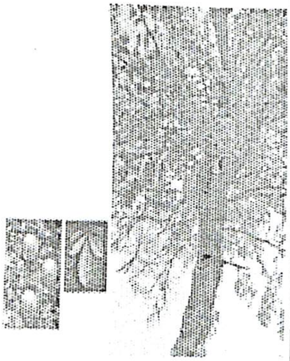
वेतसः (पुं.), वानीरः (पुं.), रथः (पुं.),
वञ्जुलः (पुं.), अभ्रपुष्पः (पुं.), विदुलः (पुं.)
शीतः (पुं.)
નેતર
Cane; rattan
बेत (अमरकोश : 2-4- 29½)

शोभाञ्जनः (पुं.), शिग्रुः (पुं.)
तीक्ष्णगन्धकः (पुं.), अक्षीवः (पुं.),
मोचकः (पुं.)
સરગવાનું ઝાડ
Kind of tree
Moringa pterygausperma
सहिजन, मुनगा
(अमरकोशः 2-4- 30½)

अरिष्टः (पुं.), फेनिलः (पुं.)
અરીઠાનું ઝાડ
Soap-berry tree
Sapindus trifoliatus
अरीठा या रीठा का पेड़
(अमरकोशः 2-4- 31)

बिल्वः (पुं.), शाण्डिल्यः (पुं.), शैलूषः (पुं.), मालूरः (पुं.), श्रीफलः (पुं.)

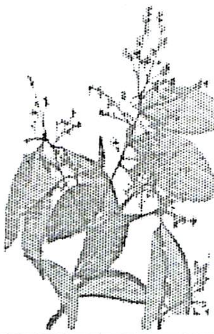
બીલીનું ઝાડ

Tree Sacred to shiva,

Egale marmaloss

बेल का पेड़

(अमरकोशः 2-4- 31½)

गालवः (पुं.), शाबरः (पुं.), लोध्रः (पुं.), तिरीटः (पुं.), तिल्वः (पुं.), मार्जनः (पुं.)

લોદર, લોધર

Lodh tree bark

(Latin) Racemosa Symplocos

लोध्र, लोध (अमरकोशः 2-4- 32½)

पियालः (प्रियालः), सन्नकद्रुः (पुं.), धनुष्पटः (पुं.), राजादनः (पुं.)

ચારોળીનું ઝાડ

Callapa Alpmonz

(Latin) Buchanania Atifolia

चिरौंजी, चिरोली

(अमरकोशः 2-4- 34½)

प्लक्षः (पुं.), जटी (जटिन्) (पुं.)

पर्कटी

પીપળ

Small Pippal

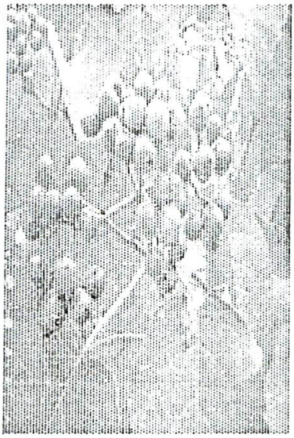
एक वृक्ष, पाकड़

(अमरकोशः 2-4- 31¾)

न्यग्रोधः (पुं.), बहुपाद् (पुं.), वटः (पुं.)
વડલો
Banyana Tree,
Indian Fig-tree
बरगद

(अमरकोशः 2-4- 32)

शेलुः (पुं.), श्लेष्मान्तकः (पुं.), शीतः (पुं.),
उद्दालः (पुं.), बहुवारकः (पुं.)
ગૂંદો
Kind of tree with fruit
Containing slimy juice,
Cordia augustifolia
गोंदनी का पेड़, गोंदनी

(अमरकोशः 2-4- 34)

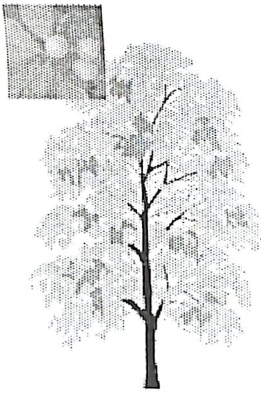
गम्भारी (स्त्री.), सर्वतोभद्रा (स्त्री.),
काश्मरी (स्त्री.), मधुपर्णिका (स्त्री.),
श्रीपर्णी (स्त्री.), भद्रपर्णी (स्त्री.),काश्मर्यः (पुं.)
શીવણ - સવન
Gambhāri
सवन का पेड़

(अमरकोशः 2-4- 35½)

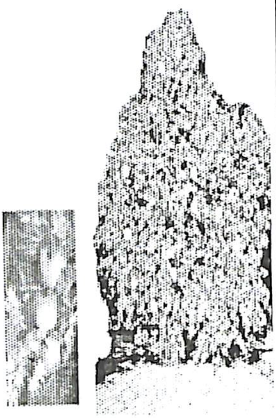
कर्कन्धूः (पुं.)(स्त्री.), बदरी (स्त्री.), कोली (स्त्री.)
બોરડી
Jujube tree
बेर का पेड़

(अमरकोशः 2-4- 35¾)

स्वादुकण्टकः (पुं.), विकङ्कतः (पुं.),
स्रुवावृक्षः (पुं.), ग्रन्थिलः (पुं.),
व्याघ्रपाद् (पुं.)
વીકળો, વિકળો,
બહેકળ
Latin -
Gimnospariya Spinoza
कंटाइः वंज

(अमरकोशः 2-4- 37)

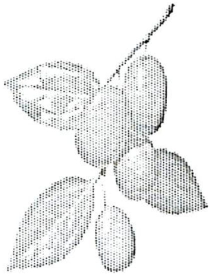
तिन्दुकः (पुं.), स्फूर्जकः (पुं.),
कालस्कन्धः (पुं.),
शितिसारकः (पुं.)
ટીબરુંનું ઝાડ
Riber ebony (Latin)
Diospyros, Embrydopteris
तेंदु

(अमरकोशः 2-4- 37½)

नदीतरुः (पुं.), वीरतरुः (पुं.),
इन्द्रद्रुः (पुं.),
ककुभः (पुं.),
अर्जुनः (पुं.)
અર્જુન, આંજણો
Arjuna
(Latin) Terminalla Arjuna
अर्जुन, काहु

(अमरकोशः 2-4- 44½)

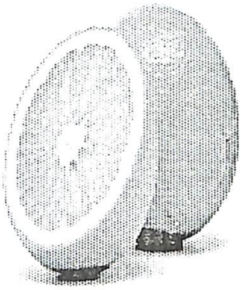

कोलम् (नपुं.), कुवलम् (नपुं.), फेनिलम् (नपुं.), सौवीरम् (नपुं.), बदरम् (नपुं.), घोण्टा (स्त्री.)

બોર

Fruit of JujuḶbde tree

बेर (अमरकोशः 2-4- 36¼)

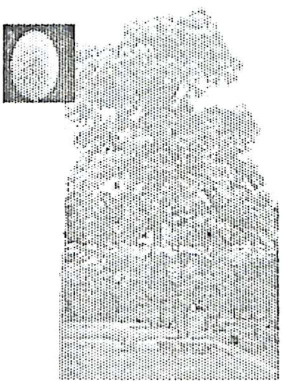
ऐरावतः (पुं.),
नागरङ्गः (पुं.)

નારંગીનું ઝાડ

Orange,
(Latin) Citrus Reticuleta

संतरा, नारंगी

(अमरकोशः 2-4- 37¼)

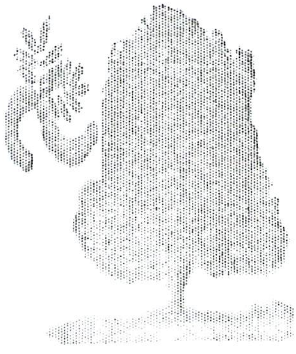
नीपः (पुं.), प्रियकः (पुं.), कदम्बः (पुं.), हरिप्रियः (पुं.)

કદંબનું ઝાડ

Kind of a Flowering tree,
anthrocephalous cadamb

कदंब का पेड़

(अमरकोशः 2-4- 41½)

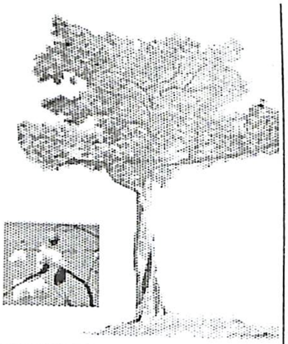
तिन्तिडी (स्त्री.), चिञ्चा (स्त्री.), अम्लिका (स्त्री.)

આંબલી, આમલી

Tamarind

इमली का पेड़

(अमरकोशः 2-4- 43)

पिच्छिला (स्त्री.), पूरणी (स्त्री.),
मोचा (स्त्री.), स्थिरायुः (पु.), (स्त्री.)
શીમળો
Silk-Cotton Tree
सेमल का पेड़

(अमरकोशः 2-4- 25½)

राजादनः (पुं.), फलाध्यक्षः (पुं.),
क्षीरिका (स्त्री.)
રાયણ
Mimusop's fruit
(Latin) Mimusops Hexandra
खिरनी, खिन्नी (अमरकोशः 2-4- 44¾)

चिरबिल्वः (पुं.), नक्तमालः (पुं.),
करजः (पुं.), करञ्जकः (पुं.)
કરંજ
Indian Beech
(Latin) Pongamia Pinnata
डिठौरी, करुअइनी (अमरकोशः 2-4- 47)

इङ्गुदी (स्त्री), इङ्गुदः (पुं.),
तापसतरुः (पुं.)
ઈંગોરિયો, ઈંગુદી
Delil, Ingudi
(Latin) Balanites Aegyptica
हिंगोट (अमरकोशः 2-4- 45¼)

गायत्री (स्त्री.), बालतनयः (पुं.),
खदिरः (पुं.), दन्तधावनः (पुं.)
ખેર
Catechu Tree
(Latin) Acacia Catechu
A Polycantha
खैर वृक्ष

(अमरकोशः 2-4- 48)

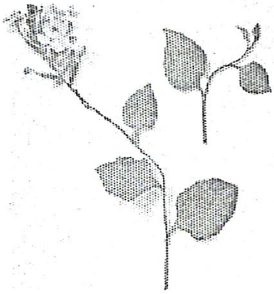
श्यामा (स्त्री.),
रेचनी (स्त्री.) (अधिक नाम)
કાળું નસોતર
Turpethum Turpeth
(latin) Operculina
निशोय, पितोहरी

(अमरकोशः 2-4- 55½)

श्यामा (स्त्री.), महिला (स्त्री.), लता (स्त्री.),
गोवन्दनी (स्त्री.), गुन्द्रा (स्त्री.), प्रियङ्गुः (स्त्री.),
फलिनी (स्त्री.), फली (स्त्री.), विष्वक्सेना (स्त्री.),
कारम्भा (स्त्री.), प्रियकः (पुं.)
પ્રિયંગુ વેલ અથવા
ગન્ધપ્રિયંગુ કે ઘઉલો
Perfamel Cherry
(Latin) Callicarpa Macrophylla,
Pranus Mahaleh
फूल प्रियंगु, महालिप

(अमरकोशः 2-4- 55½)

चित्रकः (पुं.), अनलः, व्यालः (अधिक शब्द)

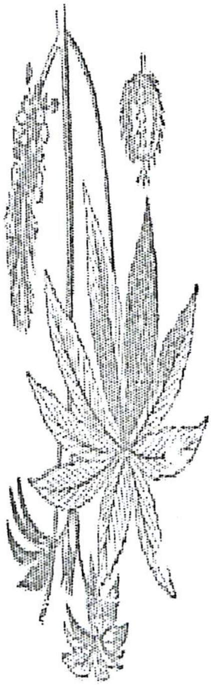
ચિત્તક, ચિત્તો, ચિત્તક

Ceylon (white) Leadwort

(Latin) Plumbago Zeylanica

चित्रक, चिता, चीत

(अमरकोशः 2-4- 51)

एरण्डः (पुं.), व्याघ्रपुच्छः (पुं.), गन्धर्वहस्तकः (पुं.)

उरुबूकः (पुं.), रुचकः (पुं.), चित्रकः (पुं.),

चञ्चुः (पुं.), पञ्चाङ्गुलः (पुं.), मण्डः (पुं.),

वर्धमानः (पुं.), व्यडम्बकः (पुं.),

એરંડો, દિવેલો

Castor-oil plant resinus communis

एरंड या रेंड का पेड़ (अमरकोशः 2-4- 50, 51)

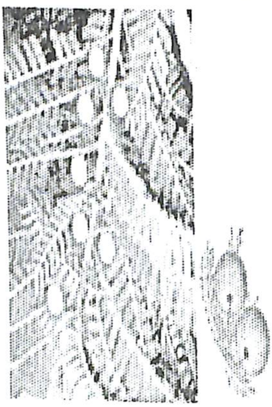
शमी, सक्तुफला (स्त्री.), शिवा (स्त्री.)

ખીજડો

King of tree prosopis spicigera

शमी वृक्ष

(अमरकोशः 2-4- 51½)

तिष्यफला (स्त्री.), आमलकी (स्त्री.),

आमलकः (पुं.), आमलकम् (नपुं.),

अमृता (स्त्री.), वयस्था (स्त्री.)

આમળાનું ઝાડ

the tree Phyllanthus embellica

आँबले का पेड़

(अमरकोशः 2-4- 57¼)

मण्डूकपर्णः (पुं.), पत्त्रोर्णः (पुं.), कट्वङ्गः (पुं.), टुण्टुकः (पुं.), स्योनाकः (पुं.), शुकनासः (पुं.) ऋक्षः (पुं.), कुटन्नटः (पुं.), शोणकः, अरलुः, दीर्घवृन्तः (शंकास्पद नाम)

ટેટુંનું ઝાડ

English

(Latin) Oryxylum Indicum

सोनापाठा (अमरकोशः 2-4- 56½)

लकुचः (पुं.), लिकुचः (पुं.), डहुः (पुं.), पनसः (पुं.), कण्टकिफलः (पुं.)

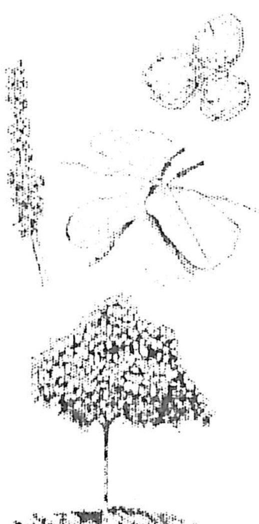
ફણસનું ઝાડ

Indian Jack Fruit

(Latin) Artocarpus Hetrophyllus

कटहल

(अमरकोशः 2-4- 60, 60¼)

विभीतकः (पुं.), विभीतकम् (नपुं.) विभीतकी (स्त्री.), अक्षः (पुं.), तुषः (पुं.), कर्षफलः (पुं.), भूतावासः (पुं.), कलिद्रुमः (पुं.)

બહેડાનું ઝાડ

the tree

terminalia belerica

बहेड़ा का पेड़

(अमरकोशः 2-4- 58)

अभया (स्त्री.), अव्यया (स्त्री.), पथ्या (स्त्री.), कायस्था (स्त्री.), पूतना (स्त्री.), अमृता (स्त्री.), हरीतकी (स्त्री.), हैमवती (स्त्री.), चेतकी (स्त्री.), श्रेयसी (स्त्री.), शिवा (स्त्री.)

હરડે

myrobalan, terminalia chebula

हरीतकी का पेड़ (अमरकोशः 2-4- 59)

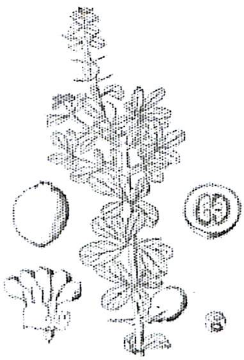

निचुलः (पुं.), हिज्जलः (पुं.), अम्बुजः (पुं.)

સમુદ્રફળ

Barring tonia (Latin) Acutangula

समुद्रफल (अमरकोशः 2-4- 60½)

पिण्डीतकः (पुं.), मरुवकः (पुं.), श्वसनः (पुं.), करहाटकः (पुं.), शल्यः (पुं.), मदनः (पुं.)

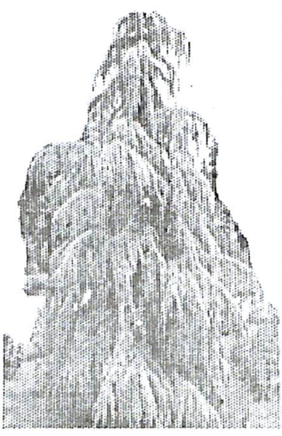
મીંઢળ કે મીંઢોળનું ઝાડ

Bushy Gardenia

(Latin) Randia Dumentorum

मदनफल, मैनफल

(अमरकोशः 2-4- 52¼)

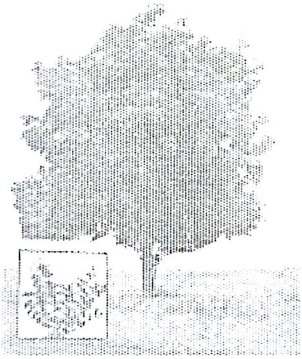
शक्रपादपः (पुं.), पारिभद्रकः (पुं.), भद्रदारु (नपुं.), द्रुकिलिमम् (नपुं.), पीतदारु (नपुं.), दारु (नपुं.) पूतिकाष्ठम् (नपुं.), देवदारु (नपुं.)

Desbar Himalayan

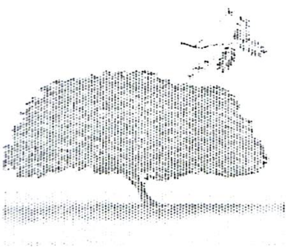
(Latin) cetrus, deolara,

pinus Deolara

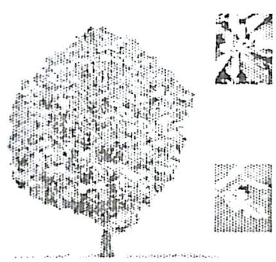
देवदारु, दियार (अमरकोशः 2-4- 53)

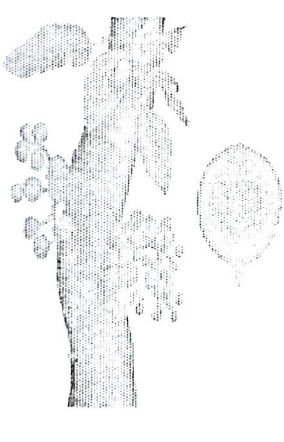
अरिष्टः (पुं.), सर्वतोभद्रः (पुं.),
हिङ्गुनिर्यासः (पुं.), मालकः (पुं.),
पिचुमर्दः (पुं.), निम्बः (पुं.), पारिभद्रः (पुं.)
લીંબડો
nimb tree, azadirachta indica
नीम का पेड़
(अमरकोशः 2-4- 2-4, 25½, 61½)

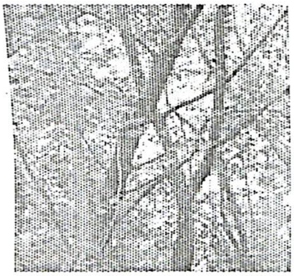
शिरीषः (पुं.), कपीतनः (पुं.), हेमपुष्पकः (पुं.) भण्डिलः
શિરીષ, સરસડો
kind of flowering plant
albizzia lebbek
शिरीष का पेड़ (अमरकोशः 2-4- 63)

चाम्पेयः (पुं.), चम्पकः (पुं.), हेमपुष्पकः (पुं.)
ચંપો
kind of flowering tree
Michelia Champaca
चंपा का पेड़ (अमरकोशः 2-4- 63)

गन्धफली (स्त्री.)
ચંપાની કળી
bud of champaca
चंपा की कली
काकोदुम्बरिका (स्त्री.), फल्गुः (स्त्री.)
मलयूः (स्त्री.), जघनेफला (स्त्री.)
કાળો ઉંબરો, ધુલરડો, ઉમૈડો
Country fig - (Latin) Ficus Racemosa
गूलर (अमरकोशः 2-4- 61)

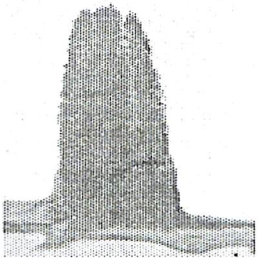

शिंशपा (स्त्री.), भस्मगर्भा (स्त्री.), कृष्णसारा (अधिक नाम) (स्त्री.)

સીસમનું ઝાડ

sissoo - (Latin) Dalbergia

शिशय, शीशो (अमरकोशः 2-4- 62¼)

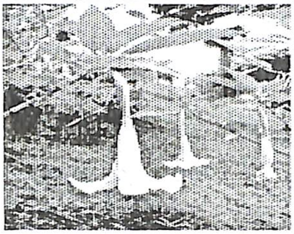
अगुरु (नपुं.)

અગરુનું ઝાડ

Eagle wood

(Latin)Aquilaria Agallocha

अगर (अमरकोशः 2-4- 62¼)

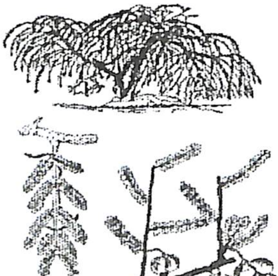

पाटला (स्त्री.), पाटलम् (नपुं.)

પાડવ

Trumpet Flower

पाडल, पाढ़ल, पाडर (अमरकोशः 2-4- 19½)

कोविदारः (पुं.), चमरिकः (पुं.), कुद्दालः (पुं.), युगपत्रकः (पुं.)

કચનાર, કાચનાર, કોવિદાર

Mountain ebony stembark

कंचनार (अमरकोशः 2-4- 22)

सप्तपर्णः (पुं.), विशालत्वक् (पुं.), शारदः (पुं.), विषमच्छदः (पुं.)

સપ્તપર્ણ

Dita Echites

(Latin) Alstonia Scholaris

सप्तपर्ण (अमरकोशः 2-4- 22½)

वरुणः (पुं.), वरणः (पुं.), सेतुः (पुं.), तिक्तशाकः (पुं.), कुमारकः (पुं.)·

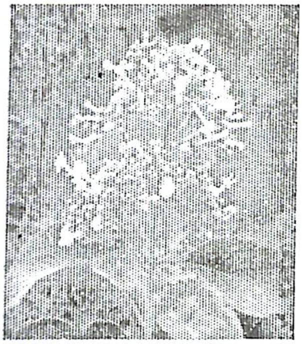
વાયવરણો

Three Leaved caper

(Latin) Cretiva Nurvala

वरुना, वरना

(अमरकोश: 2-4- 24½)

श्रीपर्णम् (नपुं.), अग्निमन्थः (पुं.), कणिका (स्त्री.), गणिकारिका (स्त्री), जयः (पुं.)

અરણી, અરણિ, એરણ

Kind of tree, Śami tree, Pomelo

(Latin) Premna Integrifolia

अरनी, गणियारी (अमरकोश: 2-4- 65¾)

करकः (पुं.), दाडिमः (पुं.)

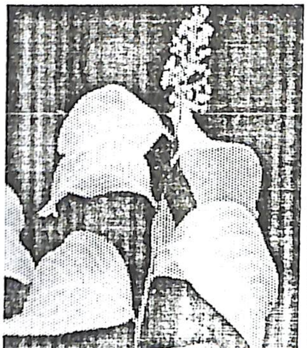
દાડમડી

Pome granate

(Latin) Panica Granatum

दाडिम, अनार का पेड़

(अमरकोश: 2-4- 64)

कृष्णपाकफलः (पुं.), आविग्नः (पुं.), सुषेणः (पुं.), करमर्दकः (पुं.)

કરમદીનું ઝાડ

Jasmine Flowered

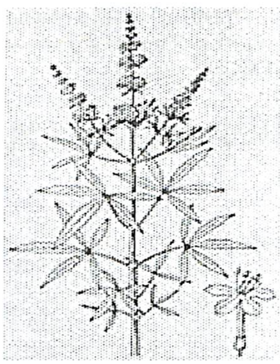
(Latin) Corinda Plant

Carissa Corundas

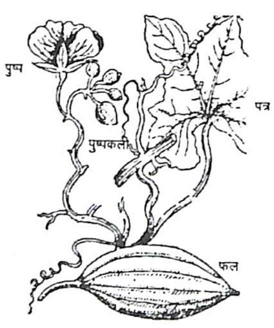
करोंदी (अमरकोश: 2-4- 67)

काकस्कन्धः (पुं.), तमालः (पुं.), तापिच्छः (पुं.)
તમાલ
Indian Cinnamon
(Latin) Cinnamonun Tamala
तमाल, तेजपत्ते का वृक्ष
(अमरकोशः 2-4- 67½)

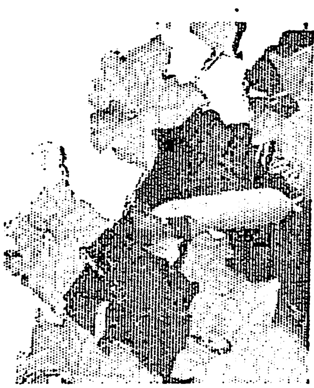
सिन्दुकः (पुं.), सिन्दुवारः (पुं.), इन्द्रसुरसः (पुं.), निर्गुण्डी (स्त्री.), इन्द्राणिका (स्त्री.)
નગોડ
Śeduārī
Five Leavel Chaste
(Latin) Virtex Negundo
सम्हालू, मेउडी (अमरकोशः 2-4- 68)

वेणी (स्त्री.), खरा (स्त्री.), गरी (स्त्री.), देवताली (स्त्री.), जीमूतः (पुं.)
કુકડવેલો કે દેવતાડ
(English) -
(Latin) Luffa Echinata
धधरवेल, बंदाल (अमरकोशः 2-4- 68½)

मल्लिका (स्त्री.), भूपद्री (स्त्री.), शीतभीरुः (स्त्री.), तृणशून्यम् (नपुं.)
મોગરો
Jasmine, Arabian Jasmine
(Latin) Jasminum Sambac
एक प्रकार की चमेली
(अमरकोशः 2-4- 69¼)

शेफालिका (स्त्री.), सुवहा (स्त्री.), निर्गुण्डी (स्त्रीं.), नीलिका (स्त्री.)

કાળાં ફૂલની નગોડ

Nébāri,

Five leavel Chaste

(Latin) Virtex Negundo

निर्गुण्डी, सम्हालू, नीलिका, मेउडी

(अमरकोशः 2-4-70)

यूथिका (स्त्री.)

જૂઈ

Jasmine

(Latin) Jasminam Auricalatum

जूही

(अमरकोशः 2-4- 70¾)

माधवी (स्त्री.), वासन्ती (स्त्री.)

માધવી લતા

Kind of flowering Creeper

वासंतीलता

(अमरकोशः 2-4- 71½)

सुमनाः (सुमनस्) (स्त्री.)

રાતરાણી, ગુલછબુ

Tube rose

Polianthes Tuberosa

रातरानी, रजनीगन्धा, गुलछडी

गुलशब्बो

(अमरकोशः 2-4- 71¾)

जातिः (स्त्री.), जाती (स्त्री.)
જૂઈ
Pearl Jasmine
(Latin) Jasminam Auricalatum
जूही
[Note- जातिः is जूही Mālatī is चमेली and सुमना is रातरानी according to Bapalal vaidya
संस्कृत साहित्य मां वनस्पति (पृ.३७१)]
(अमरकोशः 2-4- 71¾)

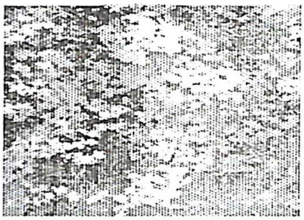
मालती (स्त्री.), जातिः (स्त्री.)
માલતી કે ચંબેલી
Name of a Jasmine, Spanis Jasmine
Jasminum Grandiflorum
मालती, चमेली, अरबी यासमन
(अमरकोशः 2-4- 71¾)

नवमालिका (स्त्री.), नवमल्लिका (स्त्री.)
नवमाला
મોગરો કે જૂઈ
Arabian Jasmine, Double Jasmine
(Latin) Jasminum Sambac
मोगरा, वनमल्लिका, मोतिया
(अमरकोशः 2-4- 72)

हेमपुष्पिका (स्त्री.)
પીળી જૂઈ
Yellow Jasmine
पीली जूही (अमरकोशः 2-4- 71)

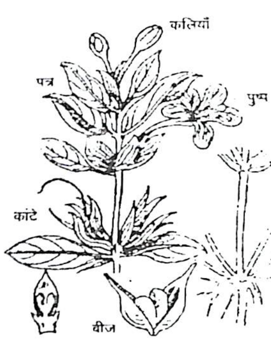

माध्यम् (नपुं.), कुन्दम् (नपुं.)
કુંદ નામની વેલ
Many Flowered Jasmine
कुंद नामक बेल (अमरकोश: 2-4- 72½)

रक्तकः (पुं.), बन्धूकः (पुं.), बन्धुजीवकः (पुं.)
બપોરિયો
Dophariya
बन्धुजीव (अमरकोश: 2-4- 72½)

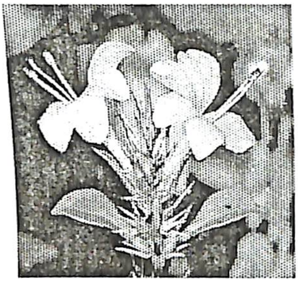
सहा (स्त्री.), कुमारी (स्त्री.), तरणिः (स्त्री.)
गृहकन्या (अन्यत्र निर्दिष्ट)
કુંવારપાઠું
Globle amaranth
(Latin) Aloe Veshadensis,Indian Aloe
ग्वारपाठा, धीकुआंर (अमरकोश: 2-4- 72¾)

अम्लानः (पुं.), महासहा (स्त्री.),
सैरेयकः (अधिक शब्द)
કાંટાસેળિયો, કાંટાસરિયો
(English)-
(Latin) Barleria Prionitis
कट सरैया
(अमरकोश: 2-4- 73)

कुरबकः (पुं.), सैरेयकः (अन्यत्र निर्दिष्ट)
રાતો કાંટાસરિયો, રાતો કાંટા સેળિયો
(Latin) Barleria Prionitis
लाल कटसरैया
(अमरकोश: 2-4- 73¼)

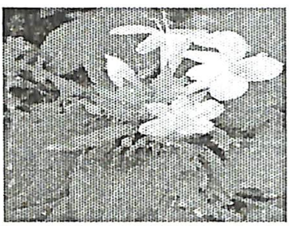

कुरण्टकः
પીળો કાંટા સરિયો, કાંટા સેળિયો
(Latin) Barleria Prionitis .
पीला कटसरैया

(अमरकोशः 2-4- 73½)

वाणा (स्त्री.), वाणः (पुं.), दासी (स्त्री.),
आर्तगलः (पुं.), नीला झिण्टी (स्त्री.)
કાળો કાંટા સરિયો - કાંટા સેળિયો
(Latin) Blue Barleria Prionitis
नील झिंटी (अमरकोशः 2-4- 74)

सैरीयकः (पुं.), झिण्टी
ધોળો કાંટા સરિયો - કાંટા સેળિયો
(Latin) Barleria Prionitis
श्वेत झिंटी (अमरकोशः 2-4- 74¼)

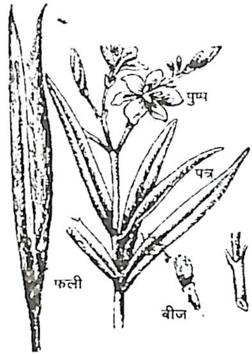

ओड्रपुष्पम् (नपुं.), जवापुष्पम् (नपुं.)
जयापुष्पम् (नपुं.)
જાસૂદનો છોડ, જાસૂદનું ફૂલ
China Rose, Shoe Flower
(Latin) Hibircus Rosa Sinensis

(अमरकोशः 2-4- 75¼).

तिलः (पुं.), तिलपुष्पम् (नपुं.),
वज्रपुष्पम् (नपुं.)
તલનો છોડ
Sesame Gingell
(Latin) Sesanaum Indiaum
तील, तिली (अमरकोशः 2-4- 75½)

प्रतिहासः (पुं.), शतप्रासः (पुं.), चण्डातः (पुं.), हयमारकः (पुं.), करवीरः (पुं.)

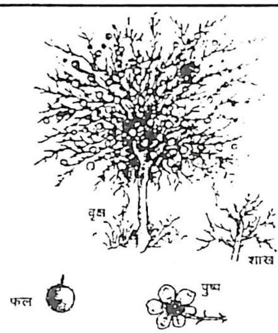
કરેણનો છોડ

Sweet Scented oleander

(Latin) Nerium Odorum

कनेर

(अमरकोशः 2-4- 76)

करीरः (पुं.), क्रकरः (पुं.), ग्रन्थिलः (पुं.)

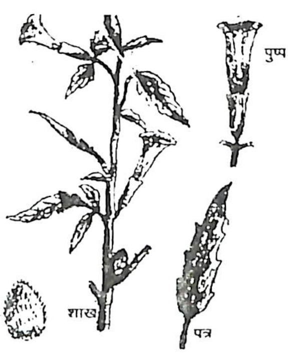
કેરડો

Carīl

(Latin) Capparis Decidua

करील

(अमरकोशः 2-4- 76½)

उन्मत्तः (पुं.), कितवः (पुं.), धूर्तः (पुं.), कनकः (पुं.), मातुलः (पुं.), मदनः (पुं.), धत्तूरः (पुं.)

ધંતૂરો, ધતૂરો

White thorn apple

Dhatura alba

(Latin) Dhatura Stramonium

धतूरे का पौधा

(अमरकोशः 2-4- 77)

मातुलपुत्रकः

ધતૂરાનું જીંડવું

A Pod of Dhatura

धतूरे का फल (अमरकोशः 2-4- 77½)

फलपूरः (पुं.), बीजपूरः (पुं.),
मातुलुङ्गः (अधिक शब्द)
બિજોરી
Name of tree the citron tree
(Laitn) Cirtus Medica
बिजौरा, नीबू, बड़ा नीबू का पेड़

(अमरकोशः 2 -4- 77¾)

समीरणः (पुं.), मरुवकः (पुं.), प्रस्थपुष्पः (पुं.),
फणिज्जकः (पुं.), जम्बीरः (पुं.)
મરવો કે ડમરો
A Sweet-smelling plant or shrub
(Latin)Artemisia Indica
मरुआ

(अमरकोशः 2-4- 78¾)

रुचकः (पुं.), मातुलुङ्गः (पुं.)
ચકોતરાં, પપનસનું ઝાડ
Pomelo
(Latin) Citrus Decamana
चकोतरा, कन्ना नींबू

(अमरकोशः 2-4- 78)

पर्णासः (पुं.), कठिञ्जरः (पुं.), कुठेरकः (पुं.)
રામતુલસી
Parnās Sacrel Basil
(Latin) Ocimum Santum
Bcimum Hirratam
अर्कः (पुं.), वसुकः (पुं.)

(अमर कोशः 2-4- 79½)

पाठी (पाठिन् पुं.), चित्रकः (पुं.), वह्निनः (पुं.)

ચિત્રો, ચીતરો, પવી (સ્ત્રી)

Citraka

चित्रक

(अमरकोशः 2-4-79½)

आस्फोतः (पुं.), (आस्फोटः), गणरूपः (पुं.) विकीरणः (पुं.), अर्कपर्णः (पुं.), अर्कः (पुं.)

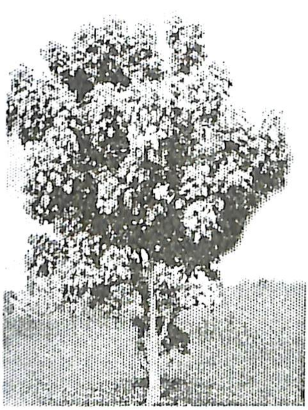
આંકડો

Swallow Wort Madar

(Latin) Calotropis Procera

अकवन

(अमरकोशः 2-4- 80, 80½)

मन्दारः (पुं.), प्रभद्रकः, परिभद्रः (अधिक शब्द)

પાંડેરવો, પારિભદ્ર, પનેરવો

Indian Coral tree moochy wool tree

(Latin) Erythina Indica

Englian Suberosa

मंदार, फरहद

(Note : 'मन्दार' is 'पांडेरवो' according to Bapalal Vaidya see - अमरकोशः Ed. K. K. Shastri, Ahmedabad. 137)

(अमरकोशः 2-4- 80½)

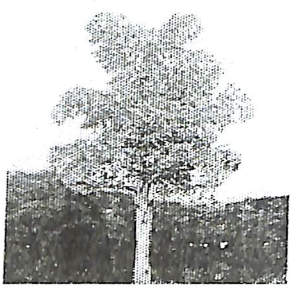
केसरः (पुं.), बकुलः (पुं.), शिवमल्ली (स्त्री.), पाशुपतः (पुं.), एकाष्ठीलः (पुं.), वृकः (पुं.), वसुः (पुं.), भ्रमरानन्दः (अधिकशब्द)

મોટી બોલસરી, બોરસલી

Bakapushpa, Surinan Melalcar

(Latin) Mimusops Elengi

मौलसरी, बकुल (अमरकोश: 2-4- 63¾, 2-4-8)

वन्दा (स्त्री.), वृक्षादनी (स्त्री.), वृक्षरुहा (स्त्री.), वृक्षरोहिणी (स्त्री.) (अधिक शब्द)

વાંદો

(Latin) Loranthus Longifolia

बांदा, बंदाल (अमरकोश: 2-4- 81½)

जीवन्तिका (स्त्री.), जीवनी (स्त्री.), जीवा (स्त्री.), जीवनीया (स्त्री.), पयस्विनी (अधिक नाम)

ખરખોડી, ડોડી

Leptadane

(Latin) Leptadenia reticulata

जीउन्ती, जीवंती, डोडी

(अमरकोश: 2-4- 81½, 141½)

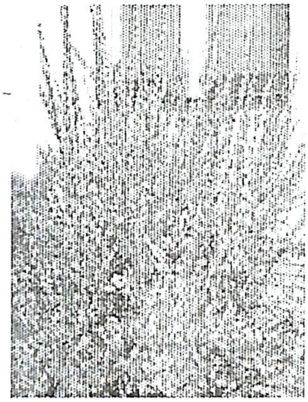
वत्सादनी (स्त्री.), छिन्नरुहा (स्त्री.), गुडूची (स्त्री.), तन्त्रिका (स्त्री.), अमृता (स्त्री.), मधुपर्णी (स्त्री.)

ગળો

Heart leaved, Moon Seed,
A medicinal bitter plant

(Latin) Tinospora Cordifolia

गिलोय का पौधा (अमरकोश: 2-4- 82½)

मूर्वा (स्त्री.), देवी (स्त्री.), मधुरसा (स्त्री.), मोरटा (स्त्री.), तेजनी (स्त्री.), स्रुवा (स्त्री.), मधुलिका (स्त्री.), मधुश्रेणी (स्त्री.)

મોરવેલ

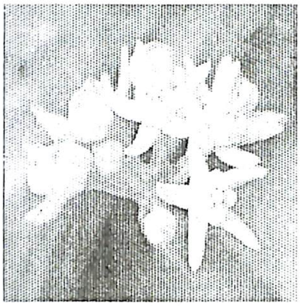
Aletris

E. Boastring Hemp

(Latin) Clematis Triloba

चुरणाहर, मूर्वा, मुर्हरी

(अमरकोशः 2-4- 83½)

सोमवल्ली (स्त्री.), सोमलता (स्त्री.)

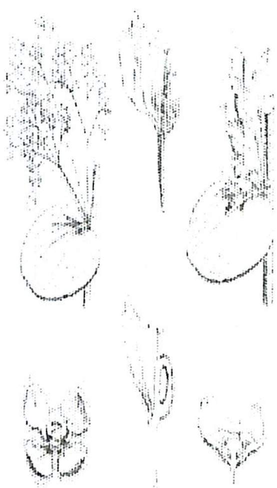
સોમલતા

Soma Latā

(Latin) Sarcostemima Brevistigma

Ephdra Vulgaris

(अमरकोशः 2-4- 82½)

पाठा (स्त्री.), अम्बष्ठा (स्त्री.), (अ) विद्धकर्णी (स्त्री.), स्थापनी (स्त्री.), श्रेयसी (स्त्री.), रसा (स्त्री.), एकाष्ठीला (स्त्री.), पापचेली (स्त्री.), प्राचीना (स्त्री.), वनतिक्तिका (स्त्री.)

કાળી પાટ, પહાડ મૂળ, કરેંઢિયું

Velvet Leaf

(Latin) Cissampelos Pareira

पाढ

(अमरकोशः 2-4- 84, 84½)

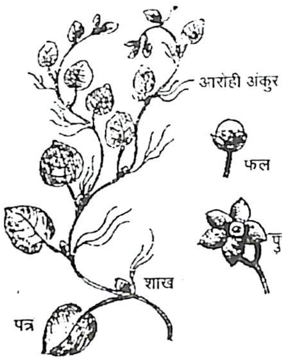
कटुः (पुं.), कटंवरा (कटंभरा-स्त्री.),
अशोकरोहिणी (स्त्री.),
कटुरोहिणी (स्त्री.) मत्स्यपित्ता (स्त्री.),
कृष्णभेदी (स्त्री.), शकुलादनी (स्त्री.),
मत्स्यशकला (स्त्री.)
(Note - चक्राङ्गी is used for गुडुची
So it is not mentioned)
કડું
Bitter medicinal drug,
Black hellebore,
Helleborus niger,
Katukī- (Latin) Pichorhiza Kurroa
कुटकी, कटुकी

(अमरकोशः 2-4- 85½)

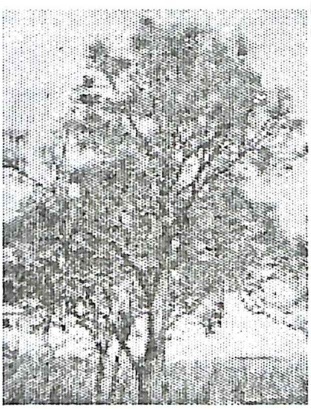
आत्मगुप्ता (स्त्री.), अजडा (स्त्री.),
अव्यण्डा (स्त्री.), कण्डूरा (स्त्री.),
प्रावृषायणी (स्त्री.), ऋष्यप्रोक्ता (स्त्री.),
शूकशिम्बिः (स्त्री.),
कपिकच्छुः (स्त्री.), मर्कटी (स्त्री.),
रोदनी (स्त्री.), कच्छुरा (स्त्री.)
ભેરવશિંગી, કૌચા, કુવચ, કવચાં
Kawach or cowich, Cow Hage
(Latin) Mucuna Pruriens
कौंच, केवांच,
कपिकच्छु

(अमरकोशः 2-4- 86½, 91¼)

चित्रा (स्त्री.), उपचित्रा (स्त्री.),
न्यग्रोधी (स्त्री.), द्रवन्ती (स्त्री.),
शम्बरी (स्त्री.), वृषा (स्त्री.),
प्रत्यक्श्रेणी (स्त्री.), सुतश्रेणी (स्त्री.),
रण्डा (स्त्री.),
मूषिकपर्णी (स्त्री.),
आखुपर्णी (अधिक शब्द)
ઉંદરકર્ણી, ઉંદરકાની, ઉંદરી, ઉંદરડી
(Latin) Ipormoea Reniformis
मूषाकानी

(अमरकोश: 2-4- 87½)

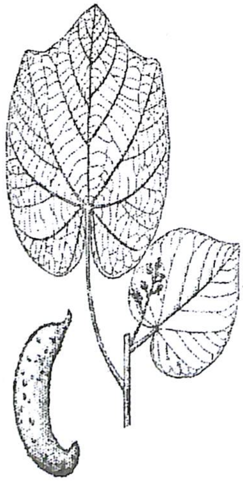
अपामार्गः (पुं.),
शैखरिकः (पुं.),
अधामार्गवः (पुं.),
मयूरकः (पुं.), प्रत्यक्पर्णी (स्त्री.),
कीशपर्णी (पुं.),
खरमञ्जरी (स्त्री.)
અઘેડો
Chafe tree
a Plant growing in marshy places
(Latin) Achyranthes a spera plant
(Note 'किणिही' is a kind of 'शिरीष' according to Bapalal vaidya)
चिरचिटा, तूतिया, नीला थोथा

(अमरकोश: 2-4- 87½, 87½, 88½)

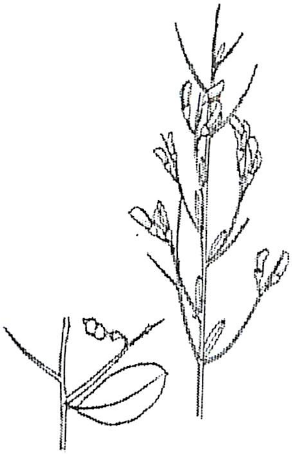
हञ्जिका (स्त्री.), ब्राह्मणी (स्त्री.),
पद्मा (स्त्री.), भार्गी (स्त्री.),
ब्राह्मणयष्टिका (स्त्री.),
अङ्गारवल्ली (स्त्री.),
बालेयशाकः (स्त्री.),
वर्वरः (पुं.), वर्धकः (पुं.)
ભારંગી, ભારંગવેલ
Bamaiṭhī
(Latin)Clerodendron Serrantum
भारंगी, चिंगारी,
बभनेटा

(अमरकोशः 2-4- 89½)

मञ्जिष्ठा (स्त्री.), विकसा (स्त्री.),
जिङ्गी (स्त्री.), कालमेशिका (स्त्री.),
भण्डीरी (स्त्री.), भण्डा (स्त्री.),
योजनवल्ली (स्त्री.)
મજીઠ
Name of a plant rubia cordifolia madder
मजीठ,
मंजिष्ठ
(Note 'समङ्गा' is 'लज्जालु' and 'मण्डूकपर्णी' is used for 'आखुपर्णी')

(अमरकोशः 2-4- 90½)

यासः (पुं.),

यवासः (पुं.),

दुःस्पर्शः (पुं.)

જવાસો

Jawāsā,

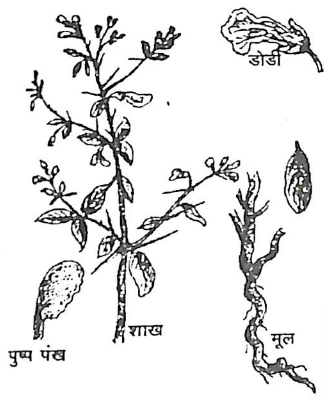
A Drikly persian manna plant shrub which grows in hot season and dies in the rainy season

(Latin)

Alhagi Mauroum

जवासा,

हिंगुआ

धन्ययासः (पुं.),

कुनाशकः (पुं.)

ધમાસો

Name of a

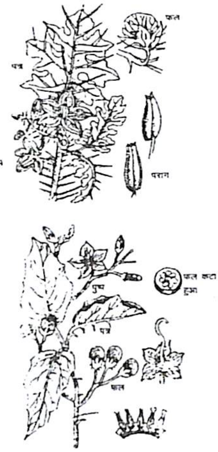
Prickly Plant fagonia arabica

('यास' and 'धन्ययास ः' both are same according to વસુંધરાની વનસ્પતિઓ by Ashok sheth Part I. P. 184)

जवासा,

जुनवासा

(अमरकोशः 2-4- 90¾, 91)

निदग्धिका (स्त्री.), स्पृशी (स्त्री.), व्याघ्री (स्त्री.), कण्टकारिका (स्त्री.), प्रचोदनी (स्त्री.), राष्ट्रिका (स्त्री.), बृहती, भण्टाकी (अधिक शब्द)

મોટી ભોરીંગણી, પટ રીંગણી,

ક્ષુદ્રા નાનીભોરીંગણી, બેઠી ભોરીંગણી

wilt Eggs plant

(Latin) Solanum Xanthocarpum

बडी कटेली, कटेरी, छोटी कटेरी

(अमरकोशः 2-4- 93½)

नीली (स्त्री.), काला (स्त्री.), क्लीतकिका (स्त्री.), ग्रामीणा (स्त्री.), मधुपर्णिका (स्त्री.), रञ्जनी (स्त्री.), श्रीफली (स्त्री.), तुत्था (स्त्री.), द्रोणी (स्त्री.), दोला (स्त्री.), नीलिनी (स्त्री.)

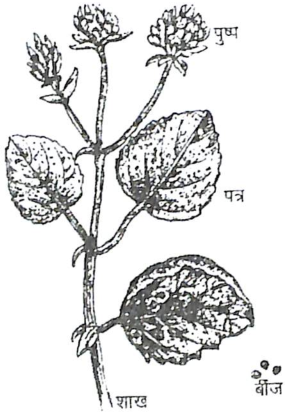
ગળી

Inigo

(Latin) Tintigotera, Tinctoria

नील (लील) गुली

(अमरकोशः 2-4- 94½)

अवल्गुजः (पुं.), सोमराजी (स्त्री.), सुवल्ली (स्त्री.), सुवल्लिः (स्त्री.), सोमवल्लिका (स्त्री.), कालमेषा (स्त्री.), कृष्णफला (स्त्री.), वाकुची (स्त्री.), पूतिफली (स्त्री.)

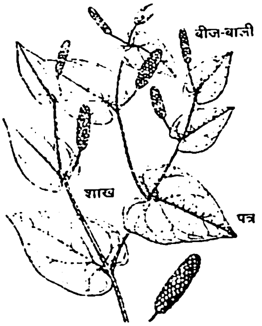
બાબચી, બાવચી

Somrāj, Esculantfiacurtia

(Latin) Prorala Carylifolia

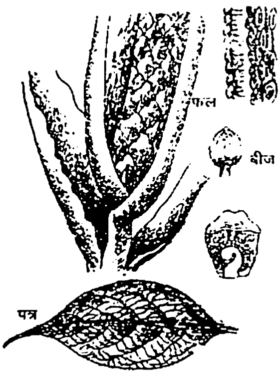
बावची, बाबची, बाकुची

(अमरकोशः 2-4- 95½)

कृष्णा (स्त्री.), उपकुल्या (स्त्री.),
वैदेही (स्त्री.), मागधी (स्त्री.),
चपला (स्त्री.), कणा (स्त्री.),
उषणा (स्त्री.), पिप्पली (स्त्री.),
शौण्डी (स्त्री.)
લીંડી પીપર
Kind of Pepper, Long Pepper
(Latin) Piper Longam
पिप्पली, पीपल छोटी

(अमरकोशः 2-4- 70¾, 2-4-96½)

करिप्पिली (स्त्री.), गजपिप्पली (स्त्री.),
कपिवल्ली (स्त्री.), कोलवल्ली (स्त्री.),
वशिरः (पुं.), श्रेयसी (स्त्री.)
ગજ પીપર
Piper chaba Hunter
(Latin) Saindaprus Officinalis
Pothos Officinalis
गजपीपल, बड़ी पीपल

(अमरकोशः 2-4- 47)

काकचिञ्चा (स्त्री.), गुञ्जा (स्त्री.),
कृष्णला (स्त्री.)
ચણોઠીનો વેલો
The plant of a small red black berry,
Jevurity Indian Livuoriuce
गुंजा, घुंघची, चिरमिट

(अमरकोशः 2-4- 97½)

चव्यम् (नपुं.),

चविका (स्त्री.)

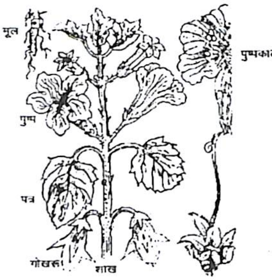
ચવક (ગજ પીપરની વેલ)

Javalong Pepper

(Latin) Piper chaba Hunter

चव्य, चाभ, चवक

(अमरकोश: 2-4- 97½)

स्वादुकण्टकः (पुं.), अश्वदंष्ट्रा (स्त्री),

गोकण्टकः (पुं.), गोक्षुरकः (पुं.),

वनशृङ्गारः (पुं.)

ઊભો ગોખરું

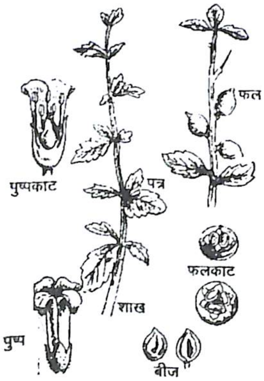
Name of a long throny plant, Big clatrap

(Latin) Pedalium murex

बडा गोखरु, विलायती गोखरु

(Note -'पलङ्कषा' is 'गुग्गुलु' and 'इक्षुगन्धा' is also not the name of 'गोक्षुरक' according Bapalal Vaidya)

(अमरकोश: 2-4- 98½)

पलङ्कषा (स्त्री.),

गुग्गुलुः (पुं.) (अधिक शब्द)

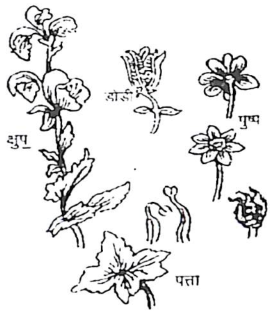
ગૂગળ

Indian Bedellium

(Latin) Commiphore Mukul

गूगल

(अमरकोश: 2-4- 98½)

विश्वा (स्त्री.), विषा (स्त्री.), प्रतिविषा (स्त्री.), अतिविषा (स्त्री.), उपविषा (स्त्री.), अरुणा (स्त्री.)

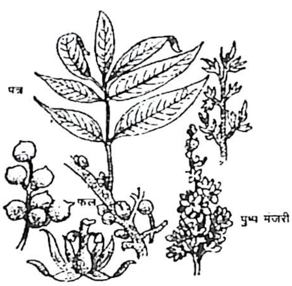
અતલસ, અતિવિષ

Indian Acconite

(Latin) Aconitum Heterophyllum

अतीष

(अमरकोशः 2-4- 99¼)

शृङ्गी (स्त्री.), कर्कट शृङ्गी (अधिक शब्द)

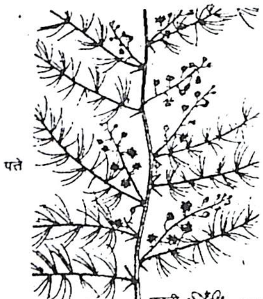
કાકડાશિંગી

Galls

(Latin) Pistacia Integerrima

काकरासिंगी

(अमरकोशः 2-4- 99¼)

शतमूली (स्त्री.), बहुसुता (स्त्री.), अभीरुः (स्त्री.), इन्दीवरी (स्त्री.), वरी (स्त्री.), ऋष्यप्रोक्ता (स्त्री.), अभीरुपत्री (स्त्री.), नारायणी (स्त्री.), शतावरी (स्त्री.), अहेरुः (स्त्री.)

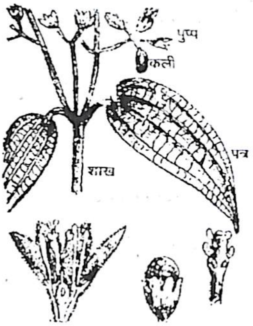
શતાવરી, ગજવેલ, એકલકંટો, સર્પના સુવા

A kind of medicinal plant

(Latin) Asparagus Racemosus (Racemosus)

शतवार, शतावरी

(अमरकोशः 2-4- 100½)

पीतद्रुः (पुं.), हरिद्रुः (पुं.), दार्वी (स्त्री.), पचंपचा (स्त्री.), दारुहरिद्रा (स्त्री.), पर्जनी (स्त्री.)

દારુ હળદર

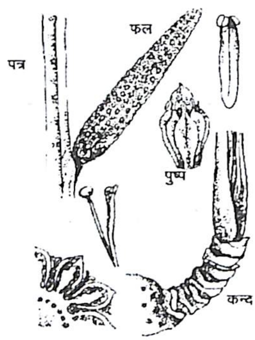
Indian or Nepal Lerberry, False calumba

(Latin) Berberis Aristata Raxi

Berleris Aristata

दारु हल्दी, किंगोरा

(अमरकोशः 2-4- 101½)

वचा (स्त्री.), उग्रगन्धा (स्त्री.), षड्ग्रन्था (स्त्री.), शतपर्विका (स्त्री.)

ઘોડાવજ

Calamus root

(Latin) Acorus Calamus

बच, धोडवचा, धोरबच

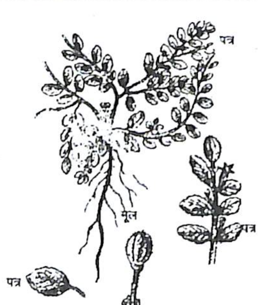
शुक्ला (स्त्री.), हैमवती (स्त्री.)

દૂધિયો વજ

Acorus Calamus

बच, घोरबच

(अमरकोशः 2-4- 102, 102¼)

क्षीरावी (स्त्री.), दुग्धिका (स्त्री.), नागार्जुनी (अधिक शब्द)

દુધેલી, ઠાકર ડુમરો, સાટલા દુધેલી

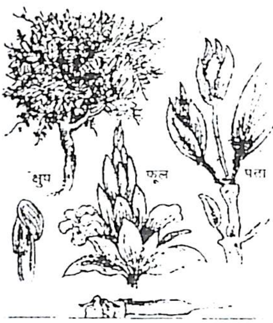
Euphorbia Thymifolia

दूध्धी

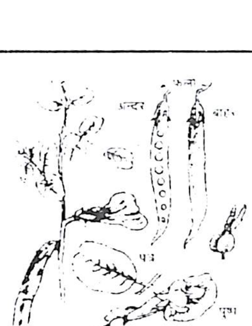
(अमरकोशः 2-4- 99½)

अरलुः (पुं.), महावृक्षः (पुं.) (अधिक शब्द)
दीर्घवृन्तः (पुं.)
અરડૂસો, અરલવો
(Latin) Ailanthus Excelsa
अरलू, अरुआ, महानिम्ब
(अमरकोशः 2-4- 57)

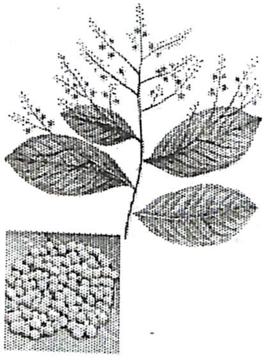
वैद्यमाता (वैद्यमातृ (स्त्री.), सिंही (स्त्री.), वाशिका (स्त्री.), वृषः (पुं.), अटरुषः (पुं.), सिंहास्यः (पुं.), वासकः (पुं.), वाजिदन्तकः (पुं.), वासा (स्त्री.)
અરડૂશી
Name of a tree
(Latin) Malabarnut Adhatoda Vasika
अडूसा, बाकस (अमरकोशः 2-4- 103)

आस्फोटा (स्त्री.), गिरिकर्णी (स्त्री.), विष्णुक्रान्ता (स्त्री.), अपराजिता (स्त्री.), आस्फोटः (पुं.)
ગરણી કે કોયલ
Megrin Indian Mezorian
Clitoria Termalia
(अमरकोशः 2-4- 103½, 144)

इक्षुगन्धा (स्त्री.), काण्डेक्षुः (पुं.), कोकिलाक्षः (पुं.), इक्षुरः (पुं.), क्षुरः (पुं.)
એખરો
Long Leaved Barlaria
(Latin) Astercantha Longifolia
तालमखाना (अमरकोशः 2-4- 104)

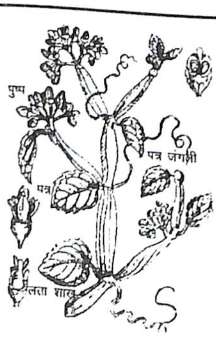
शालेयः (पुं.) छत्रा (स्त्री.), मधुरिका (स्त्री.), मिसिः (स्त्री.), मिश्रेया (स्त्री.)
વરીઆળી, વરિયાળી, વળિયારી
Plant of Indian Sweet fennel seed
(Latin) Foeniculum Vulgaremill
वरीयाळी, सोंक (अमरकोशः 2-4- 104½)
(Note 'शीतशिव' is used for 'कर्पूरः')

सीहुण्डः (पुं.), वज्रकण्टकः (पुं.) (अधिक शब्द)
કાંટાળો થોર
Triangular Sparge
(Latin) Euphorlia Antiquorum
सेहुंड, तिधारा, थुहर
(अमरकोशः 2-4- 105)

वज्रद्रुः (पुं.)
હાથલો થોર
Prickly Pear
(Latin) Gpuntia Dillenii
बाड़ लगाने का एक कांटेदार पौधा
नागफनी थूहर, हत्था थूहर
(अमरकोशः 2-4- 105)

स्नुक् (स्नुह्) (स्त्री.), स्नुही (स्त्री.), गुडा (स्त्री.), वज्री (स्त्री.)
થોર
Common Milk Hedge
(Latin) Euphorbia Nerifolia
(अमरकोशः 2-4- 105)

समन्तदुग्धा (स्त्री.), सप्तला (स्त्री.),
(अधिक शब्द) भद्रचूडः (पु.) (अधिक शब्द)
ડાંડલિયો થોર, ખરસાણી થોર, સાતલા
Indian Tree Sparge
Euphorbia Triueatlli
खुरासानी थूहर

(अमरकोशः 2-4- 105)

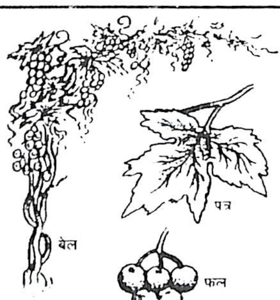

वेल्लम् (नपुं.), अमोघा (स्त्री.),
चित्रतण्डुला (स्त्री.), कृमिघ्नः (स्त्री.),
विडङ्गः (पुं.), विडङ्गम् (नपुं.)
વાવડિંગ
Babreng
(Latin) Embelia Ribes
वायविडंग (अमरकोशः 2-4- 106)

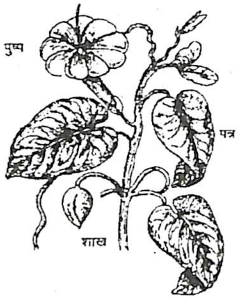
बला (स्त्री.), वाट्यालकः (पुं.)
वाट्यालका (स्त्री.), कण्टफली (अधिक शब्द स्त्री.)
બલદાણા, બલનો છોડ, જીપટો, ઝીપટો
(Latin) Triumfetta Rotundifolia
चिकटी, छिरछिटा

(अमरकोशः 2-4- 106¾)

मृद्वीका (स्त्री.), गोस्तनी (स्त्री.), द्राक्षा (स्त्री.),
स्वाद्वी (स्त्री.), मधुरसा (स्त्री.)
દ્રાક્ષ, ધરાખ
Grape (Latin) Vitis Venifera
दाख, अंगुर, मुनक्का

(अमरकोशः 2-4- 107)

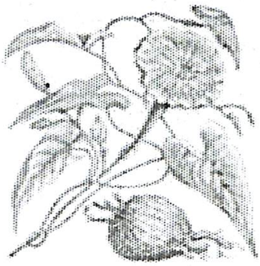
सर्वानुभूतिः (स्त्री.), सरला (स्त्री.), त्रिपुटा (स्त्री.), त्रिवृता (स्त्री.), त्रिभण्डी (स्त्री.), रोचनी (स्त्री.)

ધોળી નસોતર

Turpethum Turpeth

(Latin) Operculina

निशोय, पितोहरी (अमरकोशः 2-4-107½)

श्यामा (स्त्री.), पालिन्दी (स्त्री.), काला (स्त्री.), मसूरविदला (स्त्री.), अर्धचन्द्रा (स्त्री.), कालमेषिका (स्त्री.)

કાળી નસોતર

Black type of Turpethum Thrpeth

काली निशोय (अमरकोशः 2-4- 107½, 108½)

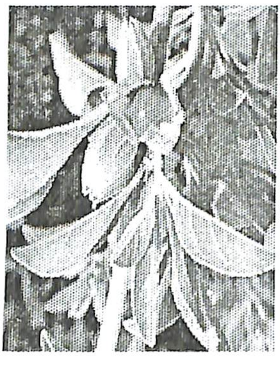
मधुकम् (नपुं.), क्लीतकम् (नपुं.), यष्टीमघुकम् (नपुं.), मधुयष्टिका (स्त्री.)

જેઠી મધ

Liquorice, Liquoric-root

(Latin) Glycyrrhiza glabra

यष्टीमधु, मधुक (अमरकोशः 2-4- 109)

विदारी (स्त्री.), क्षीरशुक्ला (स्त्री.), कोष्ट्री (स्त्री.), यासिता (स्त्री.)

વિદારી કંદ, ફગડો, ફગિયો, ખાખર વેલ, ધોળું ભોં કોળું

Bhuīnkaonrā

White sort Indian Kudju

(Latin) Pueraria Tuberosa

भूइ कुम्हडा, सुराल, विदारीकन्द

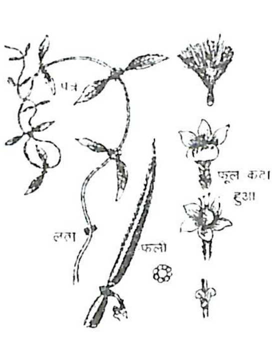
क्षीरविदारी (स्त्री), महाश्वेता (स्त्री),
ऋक्षगन्धिका (स्त्री)
કાળો વિદારી કંદ, કાળું ભોં કોળું
Indian Kudju
विदारी कन्द (अमरकोश: 2-4- 109½, 110)

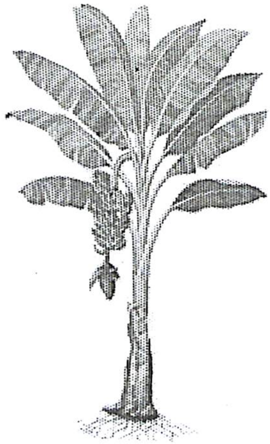
शारदी (स्त्री.), तोयपिप्पली (स्त्री.),
शकुलादनी (स्त्री.), मत्स्यगन्धा (अधिक शब्द)
રતવેલિયો, રતૂલિયો
Kancharā Purple Lippia
(Latin) Lippia Noli flora
जलपीपली, भूइ ओकरा
(अमरकोश: 2-4- 110½)

खराश्वा (स्त्री.), कारवी (स्त्री.), दीप्यः (पुं.),
मयूरः (पुं.), लोचमस्तकः (पुं.)
અજમોદ
A Medicinal Drug cekart seed
(Latin) Carum Roxburghianum
अजमोदा, अजवाचन, बोरो जवान्
(अमरकोश: 2-4- 111)

गोपी (स्त्री.), श्यामा (स्त्री.), शारिवा (स्त्री.),
अनन्ता (स्त्री.), उत्पलशारिवा (स्त्री.)
ઉપલસરી, કાગડિયો કુંઢેર
ઉપલસરી (ઉપલ સારી)
The Indian Sarsaparilla
Hemiḍesmus Inducus
(अमरकोश: 2-4- 111½)

कदली (स्त्री.), वारणवुसा (स्त्री.),
रम्भा (स्त्री.), मोचा (स्त्री.),
अंशुमत्फला (स्त्री.),
काष्ठिला (स्त्री.)
કેળ
The Plantain Tree
(Latin) Musa Sapientum
केल

(अमरकोशः 2-4- 112½)

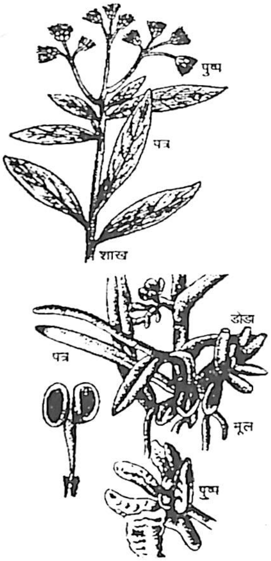
मुद्गपर्णी (स्त्री.), काकमुद्गा (स्त्री.),
सहा (स्त्री.),
सूपश्रेष्ठः (पुं.) (अधिक शब्द)
અડબાઉ મગ, જંગલી મગ
Green Gram, Mugānī
(Latin) Phaseolus Mungo
मूंग का पौधा

(अमरकोशः 2-4- 113)

वार्ताकी (स्त्री.), हिङ्गुली (स्त्री.),
सिंही (स्त्री.), भण्टाकी (स्त्री.),
दुष्पधर्षणी (स्त्री.)
ઊભી રીંગણી, શેઢા રીંગણી
Wilt Egg Plant
(Latin) Solanum Xantuocarpum
कटेली (छोटी) छोटी कटेरी

(अमरकोशः 2-4- 113½)

नाकुली (स्त्री.), सुरसा (स्त्री.), रास्ना (स्त्री.), सुगन्धा (स्त्री.), गन्धनाकुली (स्त्री.), नकुलेष्टा (स्त्री.), भुजङ्गाक्षी (स्त्री.), सुवहा (स्त्री.), युक्तरसा (स्त्री.)

રાસ્ના, રાશના કે રાસના

Rasna, Indian Ground Sel
(Latin) Pluchea Lanceolata

Trilofora Asthmetica

रास्ना, वायसुरी, रायसन

(अमरकोशः 2-4- 111 ½, 139½)

नाकुली (स्त्री.), सर्पाक्षी (स्त्री.)

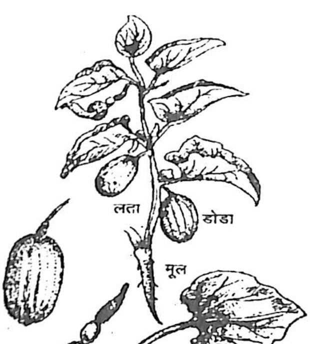
નોળવેલ

Indian Snake Root
(Latin) Rauolfia (Rauwolfia)

Serpentina

चाँद मरुवा, छोटी चाँद

(अमरकोशः 2-4- 114½)

नाकुली (स्त्री.), नकुलेष्टा (स्त्री.), भुजऽङ्गाक्षी (स्त्री.),

कीटमारी (अधिक शब्द (स्त्री.)

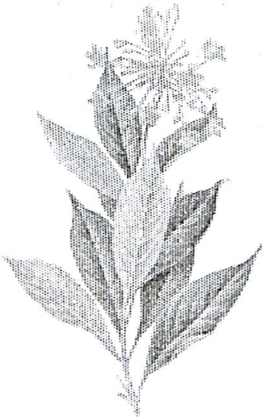
धूमपत्रा (अधिक शब्द (स्त्री.)

કીડામારી

Birthwort

(Latin) Aristolochia Bracteata

कीडामार (अमरकोशः 2-4- 114½)

छत्राकी (स्त्री.),

सर्पगन्धा (अधिक शब्द) (स्त्री.)

चन्द्रभारः (अधिक शब्द) (पुं.)

સર્પગન્ધા

Raunolfia Serpentina

धवल बरुवा

(अमरकोशः 2-4- 114½)

(Note- the synonyms of रास्ना suggest different herbs which are also given here with 2-4- 114 ½)

तुण्डीकेरी (स्त्री.), समुद्रान्ता (स्त्री.),

कार्पासी (स्त्री.), बदरा (स्त्री.)

કપાસ, વોણ

Cotton Plant

(Latin) Gossypium Herbaceum

कपास (अमरकोशः 2-4- 115½)

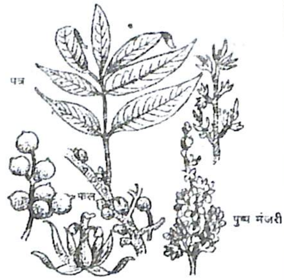

भारद्वाजी

જંગલી કપાસ

Wila cotton Plant

जंगली कपास (अमरकोशः 2-4- 115¾)

शृङ्गी (शृङ्गिन्-पुं), ऋषभः (पुं.)

वृषः (पुं.), कर्कटशृङ्गी (अधिक शब्द)

કાકડાશિંગી

Galls

(Latin) Pistacia Integerrima

काकरा सिंगी

(अमरकोशः 2-4- 116)

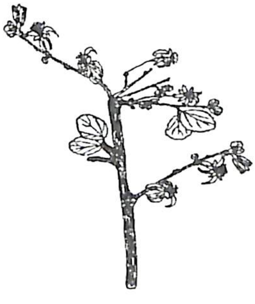

धामार्गवः (पुं.), घोषकः (पुं.),
महाकोषातकी (अधिक शब्द)
ગલકીનો વેલો
Smooth Loofa
(Latin) Luffa, Acgyptiacea
(Latin) Cylin Yrica
घियातोरइ, नेनुआ

(अमरकोश: 2-4- 116¾)

महाजाली (स्त्री.), राजकोशातकी,
धाराफला (अधिक शब्द-स्त्री.)
તૂરિયાંનો વેલો
Ribbel Luffa
(Latin) Luffa Acutangula
तोरइजिंगा, तोरइ (अमरकोश: 2-4- 117)

गात्र्गेरुकी (स्त्री.), नागबला (स्त्री.),
झषा (स्त्री.)
ગંગેરી, બાજોઠિયું, ખપાટ
Country Mallow
(Latin) Grewia Tenax
बडी गंगेरन, गुलसकरी

(अमरकोश: 2-4- 116½)

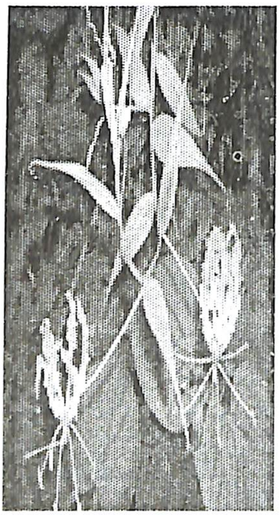

ज्योत्स्नी (स्त्री.), पटोलिका (स्त्री.), जाली (स्त्री.)
પંડોળી, પરવળ
Parbal, Tritos cucunerinnas
(Latin) Trichosanthes Dioica
परवल (अमरकोश: 2-4- 117¼)

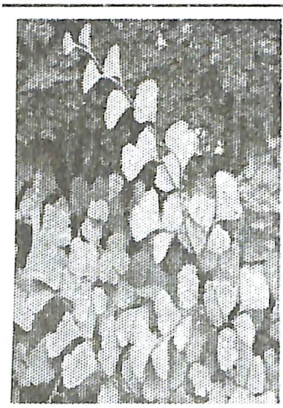
लाङ्गलिकी (स्त्री.), अग्निशिखा (स्त्री.),
विशल्या (स्त्री.), अनन्ता (स्त्री.),
फलिनी (स्त्री.),
शक्रपुष्पिका (स्त्री.)
દૂધિયો, વછનાગ,
શિંગડિયો વછનાગ
AConitel
(Latin) Aconitum, Ferox
मीठा तेलिया, वच्छनाग

(अमरकोशः 2-4- 117¾, 136)

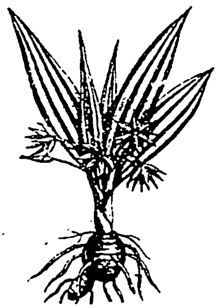
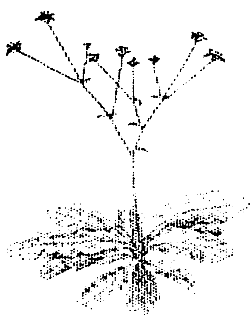
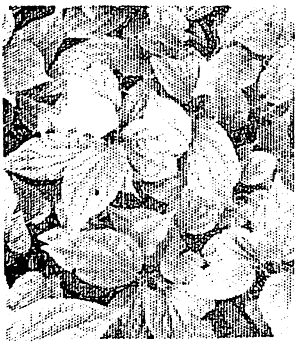
लाङ्गली (स्त्री.),
अग्निशिखा (स्त्री.), कलिहारी (अधिक शब्द)
अनन्ता (स्त्री.),
फलिनी (स्त्री.)
કલગારી
Super Lily
(Latin) Gloriosa Superba
कलिहारी, कालियारी

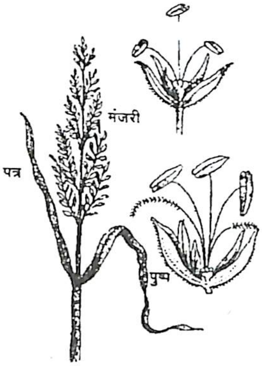
(अमरकोशः 2-4- 117¾, 136)

गोधापदी (स्त्री.), सुवहा (स्त्री.)
शीताङ्गी (अधिक शब्द) (स्त्री.)
હંસરાજ, હંસપદી, મુબારખ, મુબારખી
Maiden Hair
(Latin) Adiantum Lunulatum
हंसराज, समलपती

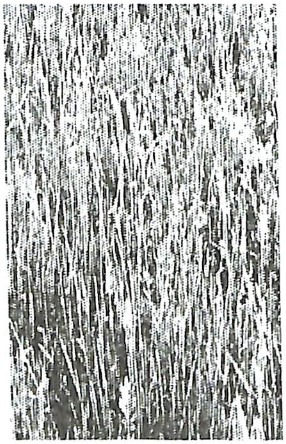
(अमरकोशः 2-4- 118¼)

	मुसली (स्त्री.), तालमूलिका (स्त्री.), तालपत्री (अधिक शब्द) (स्त्री.), हेमपुष्पी (अधिक शब्द) (स्त्री.) (કાળી અને ધોળી) મુસળી Black Musle (Latin) Curculigo Crchioldes **काली मसूली, स्याह मसूली** (अमरकोश: 2-4- 118½)
	अजशृङ्गी (स्त्री.), विषाणी (स्त्री.) (अधिक शब्द), आवर्तकी (स्त्री.) (अधिक शब्द) મરડા શિંગી, આટરડીની શિંગ Indian Seren Tree (Latin) Helicteris Trora **मरोडफली, मुर्ग** (अमरकोश: 2-4- 118¾)
	गोजिह्वा (स्त्री.), दर्विका (स्त्री.), स्वरपर्णिनी (स्त्री.) (अधिक शब्द) ગળજીભી, ભોંપાથરી Prickly Leaves of Elephant's Foot (Latin) Elephantopus Scaberh **गोजिया, तितली** (अमरकोश: 2-4- 119)
	ताम्बूलवल्ली (स्त्री.), ताम्बूली (स्त्री.), नागवल्ली (स्त्री.) નાગરવેલ, પાન, તંબોળ Betel leaf (Latin) Piper Betle **पान** (अमरकोश: 2-4-119½)

एलावालुकम् (नपुं.),
ऐलेयम् (नपुं.),
सुगन्धि (सुगन्धिन्) (नपुं.)
हरिवालुकम् (नपुं.)
वालुकम् (नपुं.)
વાળુ ઘાસ, ખસ ઘાસ
Khas Khas Grass
(Latin) Vetiveria Zizanioidis
खस वाला

(अमरकोशः 2-4- 120½)

वालम् (नपुं.),
बर्हिष्ठम् (नपुं.),
ह्रीवेरम् (नपुं.),
उदीच्यम् (नपुं.)
વાળો, વીરણવાળો
Bālā
(Note - **'एलावालुकम्'** and **'वालम्'** are both same grass)

(अमरकोशः 2-4- 120½)

पालङ्की (स्त्री.),
वास्तुका (अधिक शब्द)
પાલખની ભાજી
Spinage Sprinach
(Latin) Spinacia Oleracea
पालक, पलाकी, पालकी

(अमरकोशः 2-4- 121)

कालानुसार्यम् (नपुं.),
वृद्धम् (नपुं.),
अश्मपुष्पम् (नपुं.),
शीतशिवम् (नपुं.),
शैलेयम् (नपुं.)
દગડફૂલ, છડીલો
Stone Flowers
(Latin) Parmelia Parlata
छडीला
[Note 'शीतशिवम्' is 'कर्पूरम्' according to Bapalal Vaidya 'काकानुसार्यम्' is also some unknown fragrant substance]

(अमरकोशः 2-4- 122¼)

गजभक्ष्या (स्त्री.), सुरभिः (स्त्री.),
सुरभी (स्त्री.),
महेरणा (महेरुणा - (स्त्री.)
कुन्दुरुकी (स्त्री.),
सल्लकी (स्त्री.), ह्लादिनी (स्त्री.)
સાલેડું, સાલેડી
સરુ કે ધુપેડો,
ચંદ્રુસ
Indian Olibanum
(Latin) Boswellia serrata
सलई

(अमरकोशः 2-4- 122½)

सुवहा (स्त्री.), रेचनी (अधिक शब्द) (स्त्री.)
નસોતર
Turpethum Turpeth (Latin) Operculina
निशोय, पितोहरी

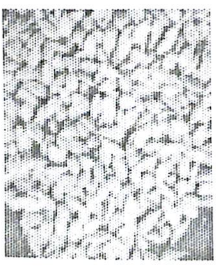
(अमरकोश: 2-4- 122½)

अग्निज्वाला (स्त्री.), सुभिक्षा (स्त्री.), धातकी (स्त्री.), धातुपुष्पिका (स्त्री.), ताम्रपुष्पी (स्त्री.) (अधिकशब्द)
ધાવડા, ધાવણી, ધાવણો
Downy Grisela
(Latin) Grislea Tomentusa, Wood fordīa Floribanda

(अमरकोश: 2-4- 124)

पृथ्वीका (स्त्री.), चन्द्रबाला (स्त्री.), एला (स्त्री.), निष्कुटिः (स्त्री.), बहुला (स्त्री.)
એલચો (નર એલચી)
Greater Cardamom
(Latin) A momum Subulatum
स्थूला एला,   बडी इलायची
अथ सा सूक्ष्मा એ નાની હોય તો If it is small यदि वह छोटी हो तो उपकुञ्चिका (स्त्री.) तुत्था (स्त्री.) कोरङ्गी (स्त्री.) त्रिपुटा (स्त्री.) त्रुटिः (स्त्री.)
એલચી
Lesser Cardamom
(Latin) Elettaria Cardamomum
छोटी इलायची (अमरकोश: 2-4- 125)

कुबेरकः (पुं.) कुबेराक्षः (पुं.) (अधिक शब्द)

કાંચકો

Fever Plant

(Latin) Caeṣalpinia Crista

करंजवा, कांटा करंज (अमरकोश: 2-4- 128)

झटा (स्त्री.), अमला (स्त्री.), अज्झटा (स्त्री.),

ताली (स्त्री.), तामलकी (स्त्री.), भूम्यामलकी (स्त्री.),

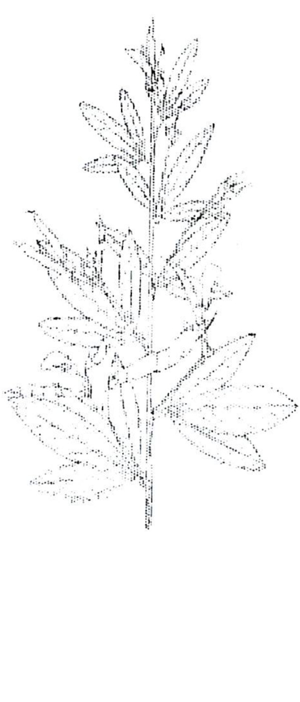
भूधात्री (अधिक शब्द) (स्त्री.)

ભોંય આંબલી

(Latin) Phyllanthus Nuriri

भुंइ आंवला, पाताल आंवला

(अमरकोश: 2-4- 126½)

आढकी (स्त्री.), काक्षी (स्त्री.), मृत्स्ना (स्त्री.),

तुवरिका (स्त्री.), मृतालकम् (नपुं.)

सुराष्ट्रजम्

ભોંય આંબલી

Pigeon Pea

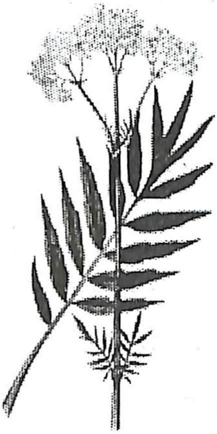
(Latin) Tajanus Indicus

तुवर, तोर, अरहर, रहरी

(अमरकोश: 2-4- 130½)

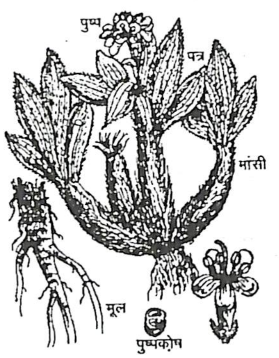
(Note : Actually काक्षी, मृत्स्ना, मृतालकम्, सुराष्ट्रजम् words are used for alum according to Bapalal Vaidya)

(अमरकोश: 2-4- 130½)

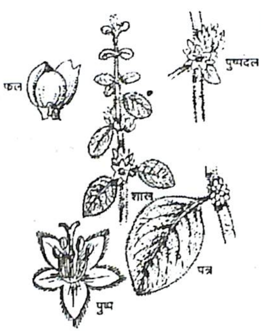
कुटन्नटम्: (पुं.),
तगरः (पुं.) (अधिक शब्द)
नहुषः (अधिक शब्द) (पुं.)
તગર કે ટગર
Indian Valerian
(Latin) Valeria Wallichi,
Valeriana Officinalis
तगर

(अमरकोशः 2-4- 131½)

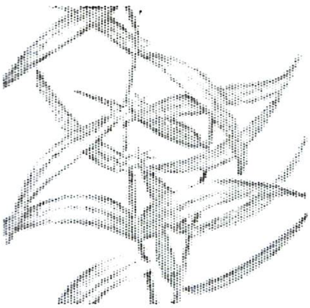
तपस्विनी (स्त्री.), जटा (स्त्री.), मांसी (स्त्री.),
लोमशा (स्त्री.), मिसी (स्त्री.),
भूतजटा (अधिक शब्द)
જટામાંસી કે વાલછડ
Spikenard
(Latin) Narlostachys Jatamansi
जटामांसी बालछड

(अमरकोशः 2-4- 133½)

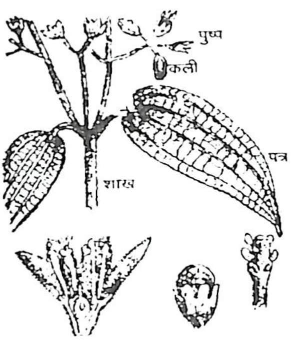
मरुन्माला (स्त्री.), पिशुना (स्त्री.),
लघुः (स्त्री.), वधूः (स्त्री.),
कोटिवर्षा (स्त्री.),
लङ्कोपिका (स्त्री.)
ગોરખગાંજો
(Latin) Aerua Lanata
कपूरी जडी, गोरख गांजा

(अमरकोशः 2-4- 133)

स्पृक्का (स्त्री.), पिशुना (स्त्री.)
કપૂરી મધુરી કે કપૂરી માધુરી
Hemidesmus Indicus
(Latin) Annosemelus Malbarika
अस्पर कपूरी

(अमरकोशः 2-4- 133)

त्वक्पत्रम् (नपुं.), उत्कटम् (नपुं.), भृऽङ्गम् (नपुं.), त्वचम् (नपुं.), चोचम्, (नपुं.), वराऽङ्गम् (नपुं.)
તજ
Cinnamom Bark
(Latin) Cinnamum Zeylanicum
तज, दाल चीनी, दारचीनी

(अमरकोशः 2-4- 134)

कर्चूरकः (पुं.), द्राविडकः (पुं.), काल्पकः (पुं.), वेधमुख्यकः (पुं.)
કચરો, કચૂરી, કાળી હળદર
Long Zedoary
(Latin) Curcuma Zedoaria
काली हलदी, कचूर

(अमरकोशः 2-4- 134½)

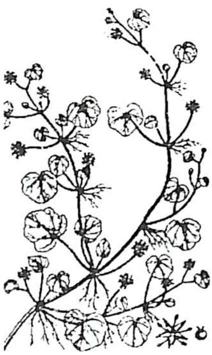

तण्डुलीयः (पुं.), अल्पमारिषः (पुं.)
તાંદળજો
Amaranth
(Latin) Amaranthus Polygamus
चौलाइ चौराइ (अमरकोशः 2-4- 135½)

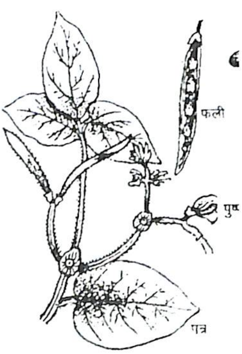
ऋक्षगन्धा (स्त्री.), छगलान्त्री (स्त्री.),
आवेगी (स्त्री.), वृद्धदारकः (पुं.),
जुङ्गः (पुं.),
समुद्रशोपः (पुं.) (अधिक शब्द)
વરધારો, સમુદ્ર શોષ
Elephant Creeper
(Latin) Argyreia Speciosasweet
विधारा, धावलता

(अमरकोशः 2-4- 136½)

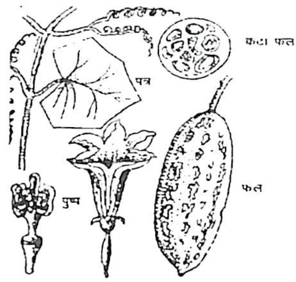
ब्राह्मी (स्त्री.), मत्स्याक्षी (स्त्री.),
वयस्था (स्त्री.), सोमवल्लरी (स्त्री.),
मण्डूकपर्णी (स्त्री.) (अधिक नाम)
બ્રાહ્મીનો છોડ
Indian Penny wort
(Latin) Hydrocotyle Asiatica
'ब्राह्मी' नामक औषधि, कोटयाली, बिरहमी

(अमरकोशः 2-4- 137)

माषपर्णी (स्त्री.),
महासहा (स्त्री.)
અડબાઉ અડદનો છોડ
Plant of Kidney Bean
(Latin) Phaseolus Mungo
उडद का पौधा, उडद
माषाः અડદ Kindey Bean उडद

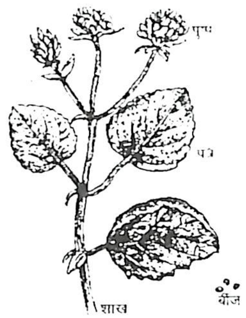
(अमरकोशः 2-4- 138)

रक्तफला (स्त्री.), बिम्बिका (स्त्री.),
तुण्डिकेरी (अधिक शब्द) (स्त्री.)
ટીંડોરી, ગિલોડી, ઘિલોડી
Cocceinia Indicca
(Latin) Coccinia granais
कन्दूरी, तिरकोल

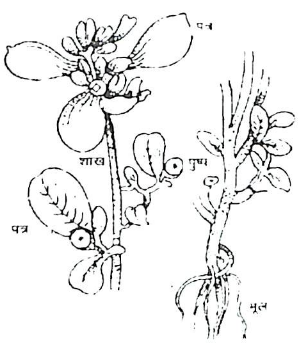
(अमरकोशः 2-4- 138½)

('तुण्डीकेरी' is synonym of 'कार्पासी'
see 2-4- 115 ½)

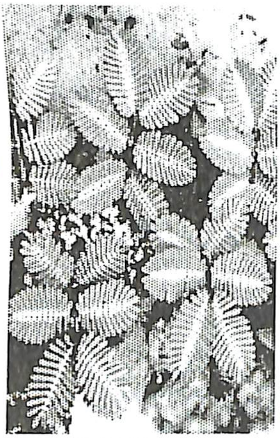
बर्बरा (स्त्री.), तुङ्गी (स्त्री.), कबरी (स्त्री.),
खरपुष्पा (स्त्री.), अजगन्धिका (स्त्री.),
बाकुची, सोराजी (अधिक शब्द)
આવચી બાવચી, બાવચી
Esculantfiacurtia
(Latin) Prorala Carylifolia
बावची, बाबची, बाकुची

(अमरकोशः 2-4- 139)

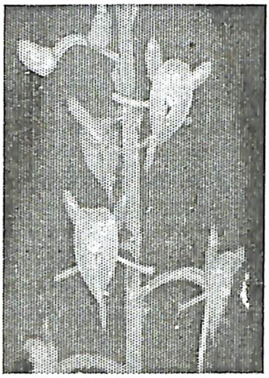
अम्ललोणिका (स्त्री.),
लोणा, घोटिका (स्त्री.) अधिक शब्द
લૂણીની ભાજી
Graden purslane
(Latin) Partulaca Oleracea,
Portulaca, Vualrifila
कुलफा, लुनक, नोनिया, नोना

(अम्मरकोशः 2-4- 140)

नमस्कारी (स्त्री.), गण्डकारी (स्त्री.),
समङ्गा (स्त्री.), खदिरा (स्त्री.),
लुज्जालुलता (स्त्री.), रक्तपादी (स्त्री.)
લજામણી, રીસામણી
Sensitive Plant
(Latin) Minusa putica
छुइमुइ, लाजवंती

(अमरकोशः 2-4- 141)

कूर्चशीर्षः (पुं.), मधुरकः (पुं.),
शृङ्गः (पुं.), ह्रस्वाङ्गः (पुं.),
जीवकः (पुं.)
જીવક
Microstulis Wallichi
जीवक

(अमरकोशः 2-4- 142)

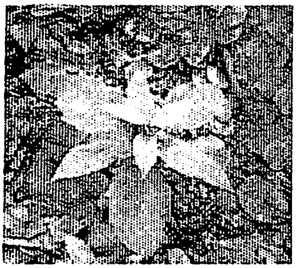
किराततिक्तः (पुं.), भूनिम्बः (पुं.),
अनार्यतिक्तः (पुं.)
કરિયાતું, કળિયાતું
Chiretta (Latin) Swertia Chirata
चिरायता, चरैता

(अमरकोशः 2-4- 142½)

वायसोली (स्त्री.), स्वादुरसा (स्त्री.)
કાકોલી કે કંકોડી, કંટોલી
Cācoli
काकोली

(अमरकोशः 2-4- 143½)

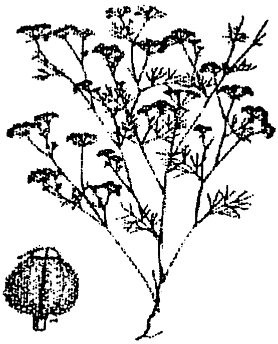

मकूलकः (पुं.), निकुम्भः (पुं.), दन्तिका (स्त्री.), प्रत्यक्श्रेणी (स्त्री.), उदुम्बरपर्णी (स्त्री.)

દાંતી, દાંતીમૂળ, દંતીમૂળ

(Latin) Baliospermam Montamum

दंती छोटी (अमरकोशः 2-4- 144)

ब्रह्मदर्भा (स्त्री.), यवानिका (स्त्री.)

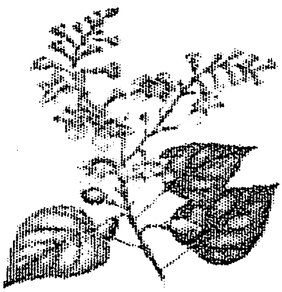
અજમો

Kings cumin

(Latin) Trachyspermum Amami

अजवाइन, अजमाइन

(अमरकोशः 2-4- 144½)

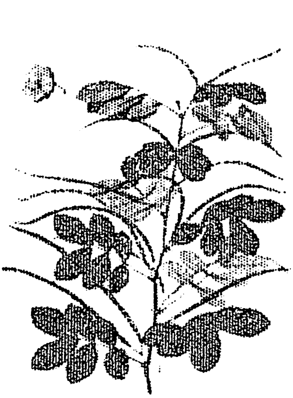

पुष्करम् (नपुं.), काश्मीरुम् (नपुं.), पद्मपर्णम् (नपुं.), श्रीपर्णी (स्त्री.)

પુષ્કરમૂળ, શીવણી, પોકરમૂળ

(Latin) Gmelina Arborea

गंभारी (अमरकोशः 2-4- 145)

प्रपुन्नाडः (पुं.), एडगजः (पुं.), दद्रुघ्नः (पुं.), चक्रमर्दकः (पुं.), पद्माटः (पुं.), उरणाख्यः (पुं.) (उरणाक्षः)

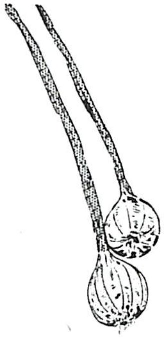
કુવાડિયો - પુવાડિયો

Ring worm plant

(Latin) Cassia Tora

पवाड, चकवड

(अमरकोशः 2-4- 146¾)

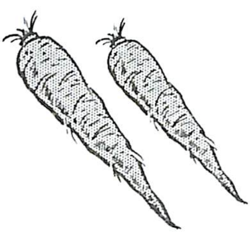
पलाण्डुः (पुं.), सुकुन्दकः (पुं.),
यलनेष्टः (अधिक शब्द) लतार्कः (पुं.),
दुद्रुमः (पुं.)
લીલી ડુંગળી
Onion - (Latin) Allium Cepa
प्याज, हरी प्याज

(अमरकोशः 2-4- 147, 147½)

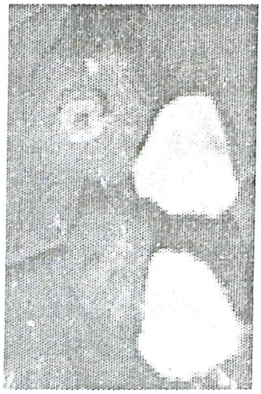
लशूनम् (नपुं.)
લસણ
garlic
(Latin) Allium Sativum
लहसून

(अमरकोशः 2-4- 148)

गृञ्जनम् (नपुं.), गर्जरः (पुं.) (अधिक शब्द)
ગાજર
Carrot (Latin) Daucus Tarota
गाजर

(अमरकोशः 2-4- 148)

गृञ्जनकम् (नपुं.)
સલગમ
wild Turnip
(Latin) Brassical Campestris
(Brassica) Var rapa
सलगम (अमरकोशः 2-4- 148)

(Note the word 'गृञ्जनम्' suggests carrot and wild Turnip according to k. k. shastri, p154)

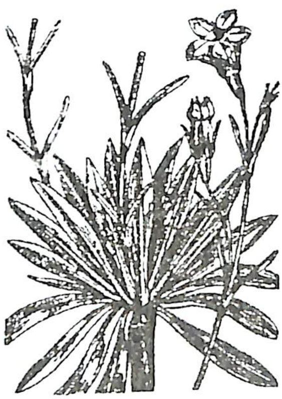

पुनर्नवा (स्त्री.), शोथघ्नी (स्त्री.)
સાટોડી
Spreading Hogweed
(Latin) Boerhavi Diffusa
पुनर्नवा, गदहपुरना (अमरकोश: 2-4- 148¼)

पारावताङ्घ्रिः (स्त्री.), कटभी (स्त्री.),
पण्या (स्त्री.), ज्योतिष्मती (स्त्री.), लता (स्त्री.)
માલકાંકણી
Staff tree
(Latin) Celastrus Paniculata
मालकांनी, मालकांगुनी

(अमरकोश: 2-4- 149½)

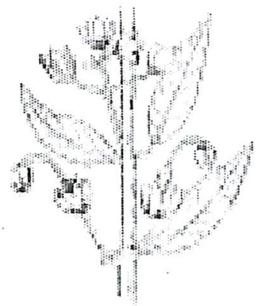
वार्षिकम् (नपुं.), त्रायमाणा (स्त्री.),
त्रायन्ती (स्त्री.), बलभद्रिका (स्त्री.)
ત્રાયમાણ
Indian Gentian
(Latin) Delfinium Zalial
Delfiniam Saniculaefoliaum
त्रायमाण, असबर्वा, जरीर

(अमरकोश: 2-4- 150)

गृष्टिः (स्त्री.), वाराही (स्त्री.)
વારાહી કંદ, ડુક્કરકંદ
(Latin) Diascarla ballifera
वाराही, कंद, गेंठी
(Note 'विष्वकसेनप्रिया' is synonym of
'प्रियङ्गु' 'बदरा' has no meaning]

(अमरकोश: 2-4- 150½)

मार्कवः (पुं.),

भृङ्गराजः (पुं.)

ભાંગરો

Name of a plant and drug,
Trailin Eclipta
(Latin) Eclipta Prostala,

Weselia Calensulacea

भांगरा, भंगरैया

(अमरकोशः 2-4- 150¾)

काकमाची (स्त्री.),

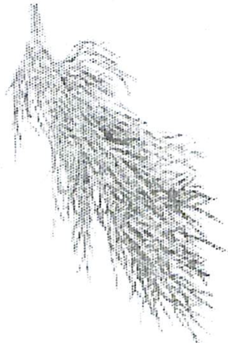
वायसी (स्त्री.)

પિલૂડી

Garden Night Shade
(Latin) Solanum Nigrum

मकोय

(अमरकोशः 2-4- 151)

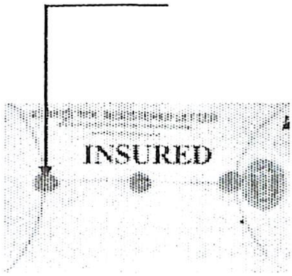
शतपुष्पा (स्त्री.),
सितच्छत्रा (स्त्री.),
मधुरा (स्त्री.), मिसिः (स्त्री.),
अवाक्पुष्पीः (स्त्री.), कारवी (स्त्री.)

સૂવાની ભાજી

Dill, Name of a plant and its seed
Anethum Sowa kurz

सोया, सोक्षा

(अमरकोशः 2-4- 151¾)

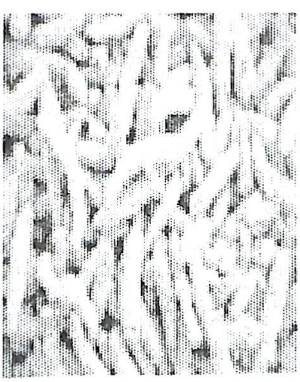
जनी (स्त्री.), जतूका (स्त्री.),
जतुकृत् (स्त्री.),
चक्रवर्तिनी (स्त्री.), संस्पर्शा (स्त्री.),
रजनी (स्त्री.)
લાખ
Shell-lac
(Latin) Cocus Lacca
Tacharlia Lacca
लाहि, लाक्षा, लाख
('रजनी' also suggests 'हरिद्रा')

(अमरकोशः 2-4- 153)

शटी (स्त्री.), गन्धमूली (स्त्री.),
कर्चुरः (पुं.)
કપૂર કાચલી કે કચૂરો
Long Zedoary
(Latin) Curcuma Zedoaria
कचूर

(अमरकोशः 2-4- 153¾)

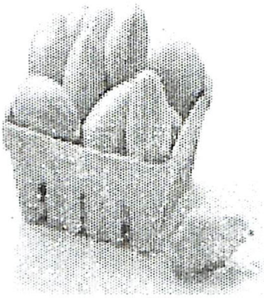
रजनी (स्त्री.),
हरिद्रा (स्त्री.),
निशा (अधिक शब्द) (स्त्री.)
હળદર
Turmeric
(Latin) Curcuma Longa
हल्दी, हर्दी

(अमरकोशः 2-4- 153)

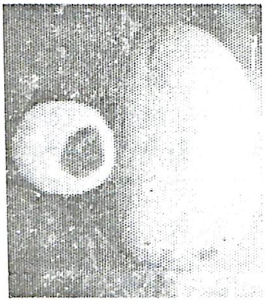
कारवेल्लः (पुं.), कटिवल्लकः (पुं.),
सुषवी (स्त्री.)
કારેલીનો વેલો
Bitter gourd
(Latin) Memordica Charantia
करेला, करेली

(अमरकोशः 2-4- 154)

कुलकम् (नपुं.), पटोलः (पुं.),
तिक्तकः (पुं.), पटुः (पुं.)
પરવલ, પરવળ
Parbal, Trichosanthes
(Latin) Trichosanthes
Dioca, Tritos Cusunerinnas
परवल

(अमरकोशः 2-4- 154½)

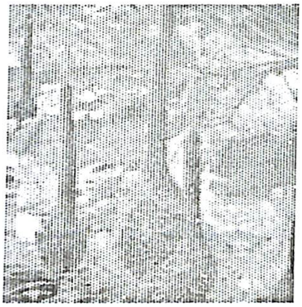
कूष्माण्डकः (पुं.), कर्कारुः (पुं.)
કોળી, કોળાનો વેલો
Great Pumpkin
(Latin) Cucurbita Maxim
कुम्हडा, पेठा

(अमरकोशः 2-4- 154¾)

ईर्वारुः (स्त्री.), कर्कटी (स्त्री.)
કાકડીનો વેલો, કાકડી
cucumber
(Latin) Cucumis Satiuvus
ककडा

(अमरकोशः 2-4- 155)

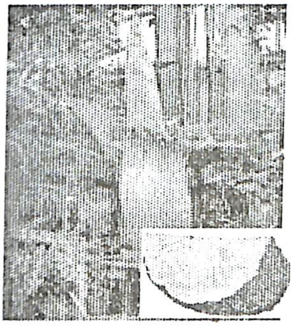
तुम्बी (स्त्री.), अलाबूः (स्त्री.)
દૂધીનો વેલો
Sweet or white gourd
(Latin) Cucurbita Lagenaria
लोकी की बेल, तुम्बी, कद्दु

(अमरकोशः 2-4- 155½)

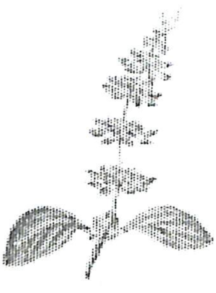
विशाला (स्त्री.), इन्द्रवारुणी (स्त्री.)
महेन्द्रवारुणी (अधिक शब्द) (स्त्री.)
મોટી ઈંદરાણી, ઈંદ્રવરણી
ઈન્દ્રામણાં, ત્રુંસડું
Bitter Apple
(Latin) Citrullus Colocynthis
बडी इन्द्रायण

(अमरकोशः 2-4- 156)

अर्शोघ्नः (पुं.), सूरणः (पुं.), कन्दः (पुं.)
સૂરણનો છોડ
(Latin) Amorphophallus
Campanulatus
सुरन, जमी कंद

(अमरकोशः 2-4- 156¼)

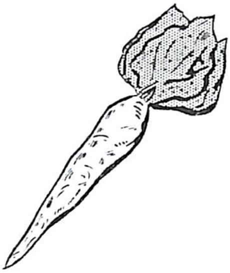
गण्डीरः (पुं.), समष्ठिला (स्त्री.)
ગરમર
(Latin) Coleus Barbetus
(its roots are used for pickle)
गरमर

(अमरकोशः 2-4- 156½)

उपोदका (स्त्री.), उपोदिका (स्त्री.)
પોઈની ભાજી
Indian Spinach
(Latin) Basella Rubra
पोइ

(अमरकोशः 2-4- 156¾)

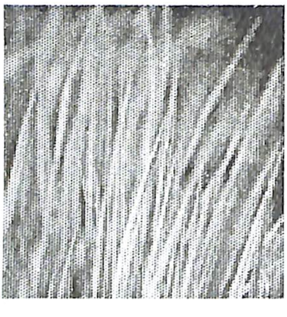
मूलकः (पुं.) हस्तिदन्तकः (पुं.) (अधिक शब्द)
મૂળો
Radish
(Latin) Rephanus Satibus
मूली

(अमरकोशः 2-4- 156¾)

वास्तुकम् (नपुं.)
चण्डिका, चिल्लिका (स्त्री) (अधिक शब्द)
ચીલની ભાજી, ચંદન બટવો, ટાકાની ભાજી
Purple Qujfoot
(Latin) Chenopolium Ambrosidoes
बड़ा बथुआ, चिल्लि

(अमरकोशः 2-4- 157¼)

दूर्वा (स्त्री.), शतपत्रिका (स्त्री.), सहस्रवीर्या (स्त्री.), भार्गवी (स्त्री.), रुहा (स्त्री.), अनन्ता (स्त्री.)
ધરો, ધ્રોકડ
Conch Grass
(Latin) Cymolon Dactylon
दूब

(अमरकोशः 2-4- 158¾, 165½)

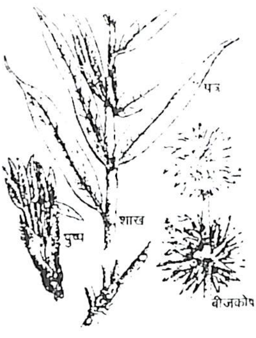
गोलोमी (स्त्री.), गण्डाली (स्त्री.),
शतवीर्या (स्त्री.), शकुलाक्षकः (पुं.)
ધોળી ધરો
White Conch grass
सफेद दूब (अमरकोशः 2-4- 158½)

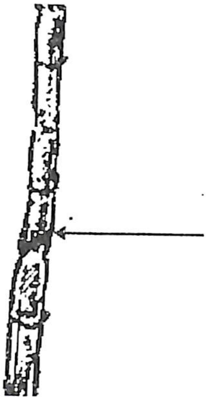
मुस्ता (स्त्री.), मुस्तकः (पुं.),
मुस्तकम् (नपुं.), नागरमुस्ता (स्त्री.)
મોથ નામનું ઘાસ
Nut Grass
(Latin) Cyperus Rotundus
मोथा, मोथ नाम का घास
(अमरकोशः 2-4- 159)

भद्रमुस्तकः (पुं.), गुन्द्रा (स्त्री.),
भद्रमुस्ता (स्त्री.)
નાગર મોથ
Nut grass
मोथा (अमरकोशः 2-4- 159¼)

वंशः (पुं.), त्वक्सारः (पुं.), कर्मारः (पुं.),
त्वचिसारः (पुं.), तृणध्वजः (पुं.),
शतपर्वा (शतपर्वन्) (पुं.), यवफलः (पुं.),
वेणुः (पुं.), तेजनः (पुं.)
વાંસ
Thorny Bamboo
(Latin) Bambusa, Aravdin Acea
बाँस

कीचकः

પોલો વાંસ

Hollow Bamboo

ग्रन्थिः (पुं.), पर्व (पर्वन् नपुं.)

परुस् (नपुं.)

વાંસની ગાંઠ

Knot or knob of bamboo

बाँस की सन्धि, ग्रंथि

जोड़ या गाँठ

(अमरकोश: 2-4- 160½, 161)

गुन्द्रः (पुं.), तेजनकः (पुं.),

शरः (पुं.) एरका (स्त्री.),

अपर्वदण्डः (पुं.) (अधिक शब्द)

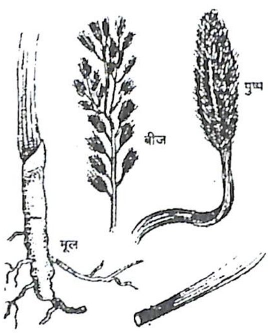
ઘા બાજરિયું

Elephant Grass

(Latin) Typha Elephantina

एरका, बडी मूंज, रामबान

(अमरकोश: 2-4- 161½)

काशः (पुं.),

काशम् (नपुं.)

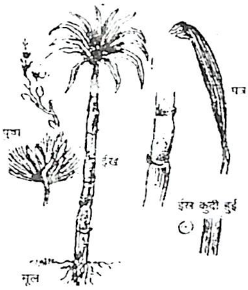
કાસ, કાસડો

कास

One kind of grass Cās

एक प्रकार का घास

(अमरकोश: 2-4- 162¼)

रसालः (पुं.), इक्षुः (पुं.)

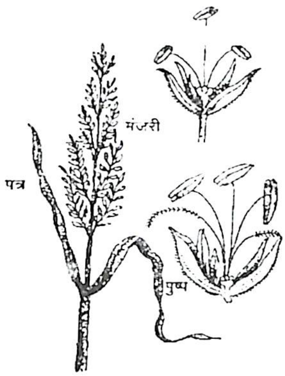
શેલડી, શેરડી

Sugar Cane

(Latin) Saccharum Officimarumlinn

गन्ना, ईख

(अमरकोशः 2-4- 163)

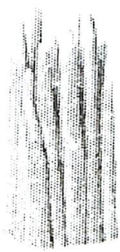
वीरणमूलम् (नपुं.), उशीरः (पुं.), उशीरम् (नपुं.), जलाशयम् (नपुं.), लामज्जकम् (नपुं.), अभयम् (नपुं.), नलदम् (नपुं.), सेव्यम् (नपुं.), अवदाहम् (नपुं.), अमृणालम् (नपुं.), इष्टकापथम् (नपुं.), लघुलयम् (नपुं.)

Khas Khas Grass

(Latin) Vetiveria Zizanioidis

खस, वाला

(अमरकोशः 2-4- 163¾, 164½)

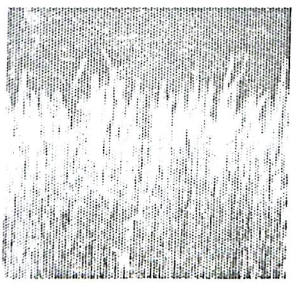
शष्पम् (नपुं.), बालतृणम् (नपुं.)

નાનું ઘાસ

Small Grass

छोटा घास

(अमरकोशः 2-4- 166¾)

छत्रा (स्त्री.), अतिच्छत्रः (पुं.), पालघ्नः (पुं.)

એક પ્રકારનું (પાણી પર છવાતું) ઘાસ

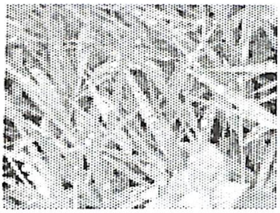
One kind of grass

एक प्रकार का घास

(अमरकोशः 2-4- 166½)

घासः (पुं.), यवसम् (नपुं.)
ઘાસચારો
grass
घास (अमरकोशः 2-4- 166¾)

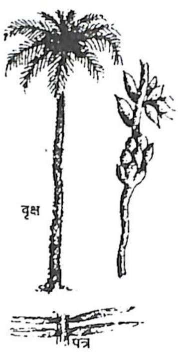
तृणम् (नपुं.), अर्जुनम् (नपुं.)
ઘાસ, ઘાસનું તણખલું
Common grass
घास

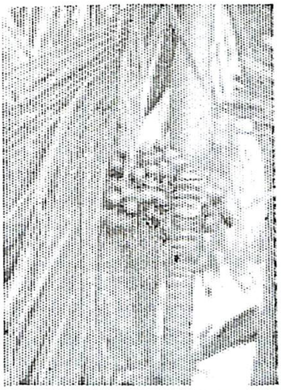
तृण्या
ઘાસની ગંજી
A hay-stock
घास की गंजी, घास का गंज
(अमरकोशः 2-4- 167¼)

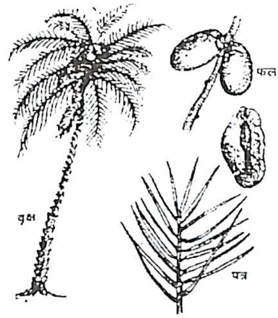
तालः (पुं.), तृणराजः (पुं.)
તાડ
Palmyra Palm
(Latin) Borassus Flabellifera
ताड का पेड़ (अमरकोशः 2-4- 167¾)

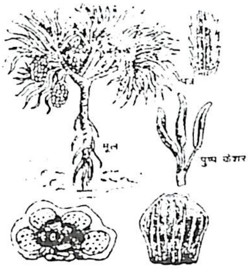
नालिकेरः (पुं.), [अधिक शब्द]
नारीकेलः (पुं.), नारिकेलिः (पुं.)
નાળિયેર
Coconut tree
(Latin) Cocos Nucifera
नारियल का पेड़ (अमरकोशः 2-4- 168)
(नोट : लाङ्गली is mentioned as 'अग्निशिखा' in stanza 117¾)

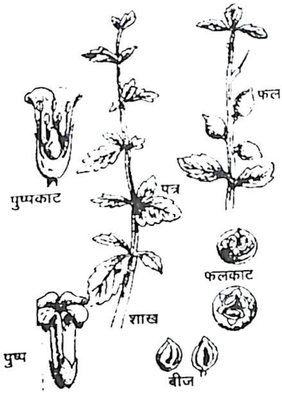
पूगः (पुं.), क्रमुकः (पुं.), गुवाकः (पुं.)
સોપારીનું ઝાડ
Betelnut Palm
(Latin) Araca Catechu
सुपारी (अमरकोशः 2-4- 168½)
(Note :- 'घोण्टा, 'खपुर' are not related to 'पूगः')

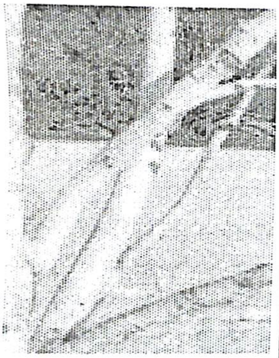
खर्जूरः (पुं.)
ખજૂરી
date tree
(Latin) Phoenix sylvestris Roxb
खजूर का पेड़
छुहारा (अमरकोशः 2-4- 169½)

केतकी
કેવડો
Screw Pine
(Latin) Pandanas Tectorius
केवडा (अमरकोशः 2-4- 169½)

कुम्भम् (नपुं.), उलूखलकम् (नपुं.),
कौशिकः (पुं.), गुग्गुलुः (पुं.), पुटः (पुं.)
ગૂગળનું ઝાડ
Indian Bedellium
(Latin) Commiphore Mukul
गूगल
(अमरकोशः 2-4- प्रक्षिप्त श्लोकः 7½)

भूर्जः (पुं.), चर्मी (पुं.),
मृदुत्वक् (मृदुत्वच्) (पुं.)
ભોજપત્ર
Jecquemon tree
(Latin) Betula Utilis
भोजवृक्ष

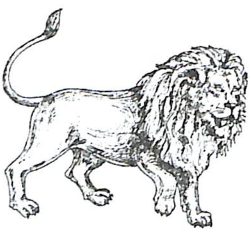
(अमरकोशः 2-4- 45½)

सप्तला (स्त्री.), चर्मकषा (स्त्री.),
विमला (स्त्री.), भूरिफेना (स्त्री.).
सातला (स्त्री.)
શીકાકાઈ, સાતલો, સાથેર
(Latin) Acacia Concinna
चीकाकाई

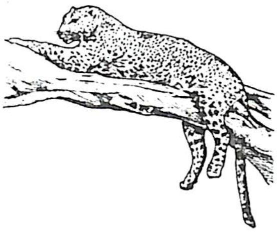
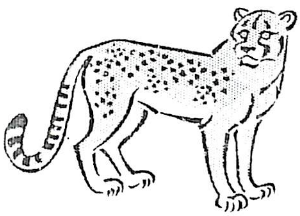
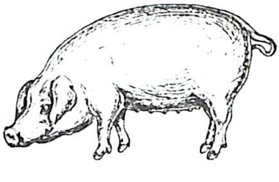
(अमरकोशः 2-4- 143)

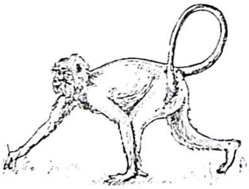
2.5. सिंहादिवर्गः

सिंहः (पुं.), मृगेन्द्र : (पुं.), पञ्चास्यः (पुं.),
हर्यक्षः (पुं.), केसरी (केसरिन् - पुं.),
हरि : (पुं.), कण्ठीरवः (पुं.),
मृगरिपुः (पु.), मृगदृष्टिः (पुं.),
मृगाशनः (पुं.),
पुण्डरीकः (पुं.),
पञ्चनखः (पुं.), मृगद्विष् (पुं.)
સિંહ,
Lion
सिंह

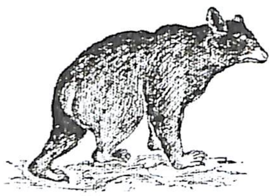
(अमरकोशः 2-5-½ प्राक्षिप्त श्लोकौ 8,9)

	शार्दूलः (पुं.), व्याघ्रः (पुं.) વાઘ tiger बाघ (अमरकोशः 2-5-¾ प्रक्षिप्त श्लोकौ 8,9)
	द्वीपी (द्वीपिन् पुं.) ચિત્તો Leapard चीता (अमरकोशः 2-5-¾)
	तरक्षुः (पुं.), मृगादनः (पुं.) તરસ hyena चीता या तेंदुआ बाघ (अमरकोशः 2-5-¾)
	वराह : (पुं.), सूकर : (पुं.), घृष्टिः (पुं.), कौलः (पुं.), पोत्री (पुं.), किर : (किरिः) (पुं.), दंष्ट्री (दंष्ट्रिन्) (पुं.), घोणी (घोणिन्) (पुं.), स्तब्धरोमा (स्तब्धरोमन्) (पुं.), क्रोडः (पुं.), भूदारः (पुं.) ડુક્કર Pig, hog सूअर (अमरकोशः 2-5-2)

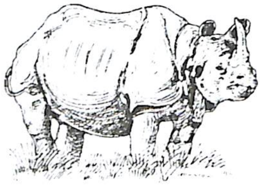

कपिः (पुं.), मर्कटः (पुं.), प्लवगः (पुं.),
प्लवङ्ग (पुं.), शाखामृगः (पुं.),
वलीमुखः (पुं.), वानरः (पुं.),
कीश : (पुं.), वनौकाः (वनौकस्-(पुं.)
વાંદરો
monkey
बंदर

(अमरकोशः 2-5-1¾)

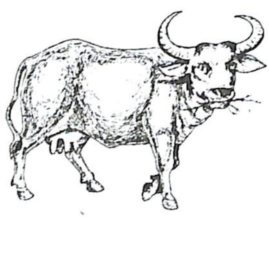

भल्कुकः (पुं.), ऋक्षः (पुं.),
अच्छभल्लः (पुं.),
भालूकः (भल्लूकः) (पुं.)
રીંછ
bear
भालू (अमरकोश 2-5-¾)

गण्डकः (पुं.), खडगः (पुं.),
खड्गी (खड्गिन्) (पुं.)
ગેંડો
Rhinoceros
गैंडा

(अमरकोशः 2-5-3½)

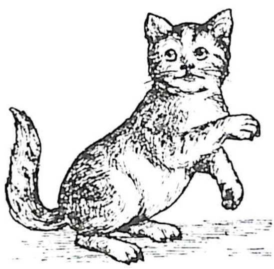
लुलापः (पुं.), महिषः (पुं.), वाह-द्विषत् (पुं.),
कासरः (पुं.), सैरिभः (पुं.)
પાડો
Buffalo
भैंसा

(अमरकोशः 2-5- 4)

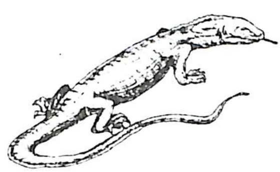
शिवा (स्त्री.), भूरिमायः (पुं.),
गोमायुः (पुं.), मृगधूर्तकः (पुं.),
सृगालः (शृगालः) (पुं.), फेरुः (पुं.),
फेरवः (पुं.), जम्बुकः (पुं.), क्रोष्टुः (पुं.)
શિયાળ
Jackal
गीदड़

(अमरकोशः 2-5- 2¾)

ओतुः (पुं.), बिडालः (पुं.), मार्जारः (पुं.),
वृषदंशकः (पुं.), आखुभुक् (पुं.)
બિલાડો
Cat (male)
बिलाव

(अमरकोशः 2-5- 5½)

गौधेरः (पुं.), गौधारः (पुं.),
गौधेयः (पुं.), गोधिका (स्त्री.), गोधा (स्त्री.)
ઘો, ચંદન-ઘો
igunana
गोह

(अमरकोशः 2-5- 6)

श्वावित् (श्वाविध्) (पुं.), शैल्यः (पुं.)
શાહુડી
Porcupine
साही, शल्यक

(अमरकोशः 2-5- 6½)

शलली (स्त्री.), शललम् (नपुं.), शलम् (नपुं.)
શાહુડીનાં પીંછા, શિશોળિયું
Quills of Porcupine
साही का कांटा

(अमरकोश: 2-5- 6½)

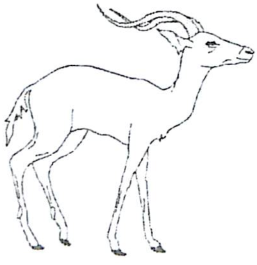
वातप्रमी (पुं.) वातमृगः
ઝડપી હરણ
Swift antelope
तेज गति वाला हिरन

(अमरकोश: 2-5- 6¾)

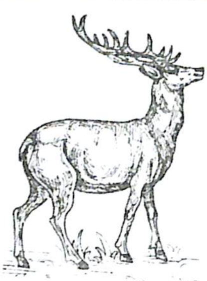

कोकः (पुं.), ईहामृगः (पुं.), वृकः (पुं.)
વરુ
wolf
भेड़िया

(अमरकोश: 2-5- 7)

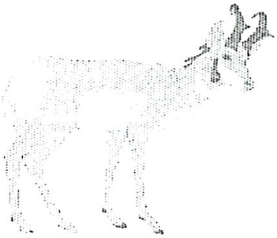

मृगः (पुं.), कुरङ्गः (पुं.), वातायुः (पुं.)
हरिणः (पुं.), अजिनयोनिः (पुं.)
મૃગ
deer
हिरन (अमरकोश: 2-5- 7 ¾)

कृष्णसारः
કાળિયાર, કાળિયર
Black buck, Antelope
काला हिरन, कालसार

(अमरकोश: 2-5- 10)

शम्बरः (पुं.), सृमरः

સાબર

Horned deer

साबर, साँभर, हिरन

(अमरकोशः 2-5- 10, 11)

गन्धर्वः (पुं.)

કસ્તૂરીમૃગ

musk-deer

कस्तूरी मृग

(अमरकोशः 2-5-11)

शरभः (पुं.)

શરભ, આઠ પગવાળું પ્રાણી

—

कल्पित प्राणी

(अमरकोशः 2-5-11)

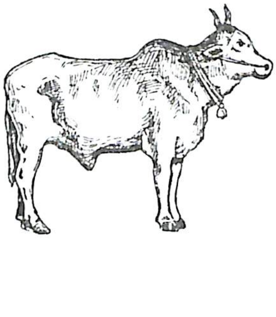

शशः (पुं.), शशकः (पुं.)

સસલું

rabbit

सस्सा (अमरकोशः 2-5- 11)

गवयः (पुं.)

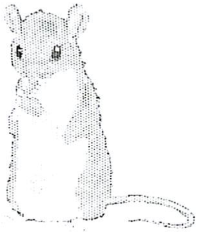
રોઝ

Kind of wild animal, a kin to horse

बैल की जाति

(अमरकोशः 2-5-11)

Note : Words of some animals are given in वैश्यादिवर्गः by Amarsinh)

अधोगन्ता (अधोगन्तृ (पुं.), खनकः (पुं.), वृकः (पुं.), पुंध्वजः (पुं.), उन्दुरुः (पुं.), उन्दुरुः (पुं.), मूषिकः (मूषकः) (पुं.), आखुः (पुं.)

ઉંદર, ઉંદરડો

mouse, rat

चूँहा, मूस (अमरकोशः 2-5-11¾)

गिरिका (स्त्री.), बालमूषिका (स्त्री.)

ઉંદરડી

Female rat

चूहिया, मूषा (अमरकोशः 2-5-11½)

छुछुन्दरी (स्त्री.), गन्धमुखी (स्त्री.), दीर्घतुण्डी (स्त्री.), दिवान्धिका (स्त्री.)

છછૂંદર

Mole, blind mouse

छुछुन्दरः

(अमरकोशः 2-5-12 **चौखम्बा आवृत्ति**)

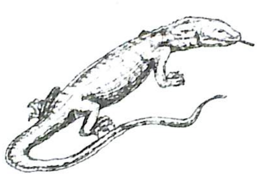
सरटः (पुं.), कृकलासः (पुं.)

સરડો, કાચંડો, કાચીંડો, કાંકીડો

Chameleon

गिरगिट

(अमरकोशः 2-5-11¾)

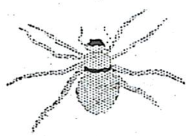

मुसली (स्त्री.), गृहगोधिका (स्त्री.)

ગરોળી, ગિલોડી

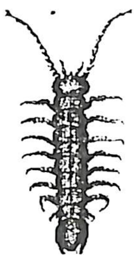
House - Lizard

छिपकली (अमरकोशः 2-5-12)

लूता (स्त्री.), तन्तुवायः (पुं.),
ऊर्णनाभः (पुं.), मर्कटकः (पुं.)
કરોળિયો
Spider
मकड़ी

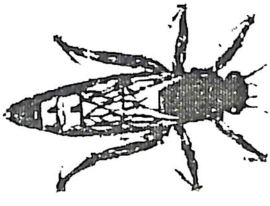
(अमरकोशः 2-5- 12½)

नीलङ्गुः (पुं.), क्रिमिः (पुं.),
कृमिः (पुं.) (अधिक शब्द)
કીડો, કરમ, ચરમ
Insect
कीड़ा, कीट (अमरकोशः 2-5- 12¾)

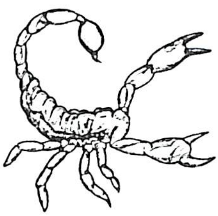

कर्णजलौका (स्त्री.), कर्णजलौकस् (स्त्री.),
शतपदी (स्त्री.)
કાનખજૂરો
Centipede (अमरकोशः 2-5- 13)

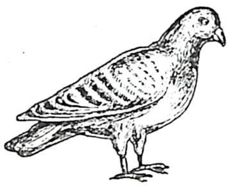
वृश्चिकः (पुं.), शुककीटः (पुं.)
ઊન ખાનારો કીડો
Caterpillar
ऊन खानेवाला कीड़ा

(अमरकोशः 2-5- 13¼)

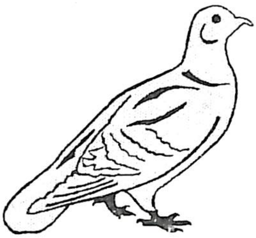
अलिः (पुं.), द्रोणः (पुं.), वृश्चिकः (पुं.)
વીંછી
Scorpion
बिच्छु

(अमरकोशः 2-5- 13½)

पारावतः (पुं.), कलरवः (पुं.), कपोतः (पुं.)
પારેવું, કબૂતર
Dove, Pigeon
कबूतर

(अमरकोशः 2-5- 13¾)

कपोतः (पुं.)
હોલો
Dove
पंडुक, टूटरुँ

(अमरकोशः 2-5- 13¾)

शशादनः (पुं.), पत्री (पत्रिन्) (पुं.),
श्येनः (पुं.)
બાજ, શકરો, સિચાણો
Halk
बाज़

(अमरकोशः 2-5- 14)

उलूकः (पुं.), वायसारातिः (पुं.), पेचकः (पुं.),
दिन्वान्धः (पुं.), कौशिकः (पुं.),
घूकः (पुं.), दिवाभीतः (पुं.), निशाटनः (पुं.)
ઘુવડ, ઘૂડ
Owl
उल्लू

(अमरकोशः 2-5- 14½)

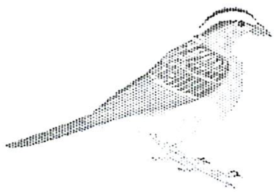
व्याघ्राटः (पुं.), भरद्वाजः (पुं.)

કાકાકૌવા

Kind of Parot, A skylark

काकाकौआ

(अमरकोशः 2-5- 14¾)

खञ्जरीटः (पुं.), खञ्जनः (पुं.)

ધોળી ચકલી, દિવાળીનો ઘોડો

wagtail

(अमरकोशः 2-5- 15)

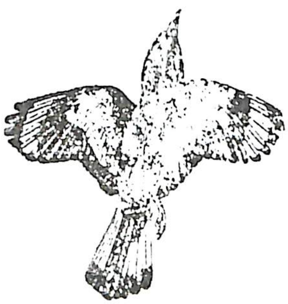
लोहपृष्ठः (पुं.), कङ्कः (पुं.)

કંગડો, લુહારિયું

heron

बगला

(अमरकोशः 2-5- 15¼)

चाषः (सः) (पुं.), किकीदिविः (पुं.)

ચાસ

blue jay

नीलकंठ पक्षी

(अमरकोशः 2-5- 15½)

कलिङ्गः (पुं.), भृङ्गः (पुं.), धूम्याटः (पुं.)

મસ્તકચૂડ

Forktailed Shrike

एक प्रकार का पक्षी

(अमरकोशः 2-5- 15¾)

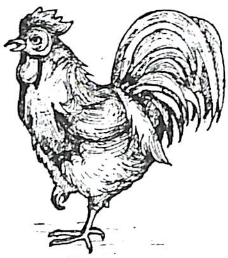
दार्वाघाटः (पुं.), शतपत्रकः (पुं.)
કાઠફોડો, લક્કડખોદ
Woodpecker
कठफोरवा

(अमरकोशः 2-5- 16)

सारङ्गः (शारङ्गः) (पुं.), तोककः (पुं.), चातकः (पुं.)
બપૈયો, ચાતક
पपीहा, चातक

(अमरकोशः 2-5- 16½)

कृकवाकुः (पुं.), ताम्रचूडः (पुं.), कुक्कुटः (पुं.), चरणायुधः (पुं.)
કૂકડો, મરઘો
gallinaceous foul, cock
मुर्गा (अमरकोशः 2-5- 17)

चटकः (पुं.), कलविङ्कः (पुं.)
ચકલો
Sparrow
चिड़िया
ગૌરૈયા
चटका

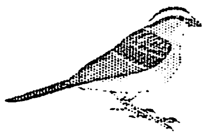
ચકલી
Female Sparrow
चिड़िया

चाटकैरः (पुं.)

ચકલીનું નર બચ્ચું

Male Offsipring of the sparrow

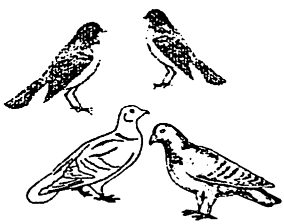

चटका (स्त्री.)

ચકલીનું માદા બચ્ચું

Female Offsipring of the sparrow

चिड़िया का बच्चा (अमरकोशः 2-5- 18)

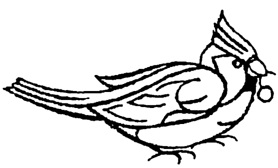
कर्करेटुः (पुं.) करेटुः (पुं.)

અવાજ કરતાં અપશુકનિયા મનાતા પક્ષી

Numidian Crane

आवाज़ करती चिड़ियाँ

(अमरकोशः 2-5- 18¼)

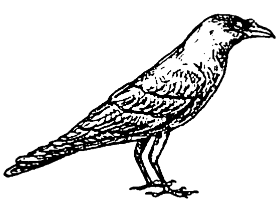

वनप्रियः (पुं.) परभृतः (पुं.) कोकिलः (पुं.) पिकः (पुं.)

કોયલ

Cuckoo

कोयल (अमरकोशः 2-5- 19)

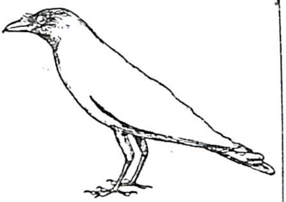

काकः (पुं.), करटः (पुं.), अरिष्टः (पुं.), बलिपुष्टः (पुं.), सकृत्प्रजः (पुं.), ध्वाङ्क्षः (पुं.), आत्मघोषः (पुं.), परभृत् (पुं.), बलिभुक् (पुं.), वायसः (पुं.), (अधिक शब्द) चिरंजीवी (पुं.), एकदृष्टिः (पुं.), मौकुलिः (पुं.)

કાગડો

Crow

कौआ (अमरकोशः 2-5- 20 प्रक्षिप्त श्लोकः 13)

द्रोणकाकः (पुं.), काकोलः (पुं.)
ધોળો કાગડો
white Crow
सफेद कौआ

(अमरकोशः 2-5- 20¼)

दात्यूहः (पुं.), कालकण्ठः (पुं.)
કાળો કાગડો, ગીરનો કાગડો
Black Crow
काला कौआ

(अमरकोशः 2-5- 20½)

दात्यूहः (पुं.)
બપૈયો
Pipiha
पपीहा

(अमरकोशः 2-5- 20½)

आतापी (आतापिन्) (पुं.), चिल्लः (पुं.)
સમળી, સમડી, સમળા
Kite
झींगुर

(अमरकोशः 2-5- 20¾)

दाक्षाय्यः (पुं.), गृध्रः (पुं.)
ગીધ
Vulture
गिद्ध

(अमरकोशः 2-5- 20¾)

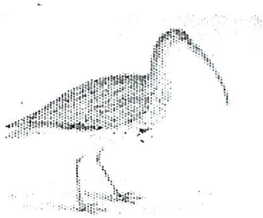
कीरः (पुं.), शुकः (पुं.)

પોપટ

Parrot

तोता

(अमरकोशः 2-5- 21)

क्रुङ् (क्रुञ्च्) (पुं.),

क्रौञ्चः (पुं.)

ક્રૌંચ, કૂંજડું

Curlew

जलकुक्कुटी, बगला, कुररी

(अमरकोशः 2-5- 21¼)

बकः (पुं.), कह्वः (पुं.)

બગલો

Crane

बगुला

(अमरकोशः 2-5- 21½)

पुष्कराह्वः (पुं.), सारसः

સારસ

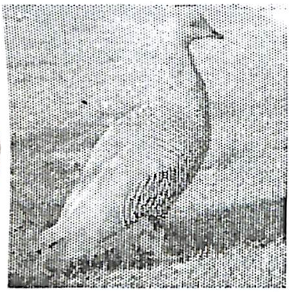
Indian Crane

सारस

लक्ष्मणा (स्त्री.), सारसी (स्त्री.)

(अमरकोशः 2-5- 21½)

(Note : All the synonyms of lotus can be the names of ' सारस ')

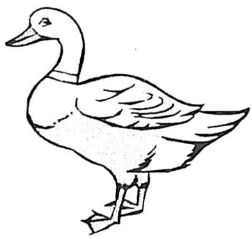
कोकः (पुं.), चक्रः (पुं.), चक्रवाकः (पुं.),
रथाङ्गाह्वयः (पुं.)

ચક્રવાક, ચક્રવો

ruddy goose

चक्रवाक

(अमरकोशः 2-5-22)

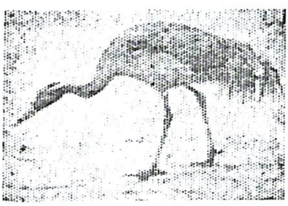
कादम्बः (पुं.), कलहंसः (पुं.)

બતક

duck

कलहंस

(अमरकोशः 2-5- 22¼)

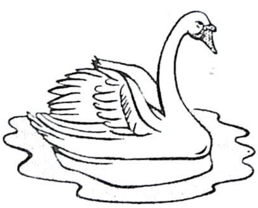
उत्क्रोशः (पुं.), कुररः (पुं.)

'કૂકર' - પાણીનું પંખી

crane

समुद्री उकाब, कौंच

(अमरकोशः 2-5- 22½)

हंसः (पुं.), श्वेतगरुत् (पुं.), चक्राङ्गः (पुं.),
मानसौकाः (मानसौकस्) (पुं.)

હંસ

goose

हंस (अमरकोशः 2-5-23)

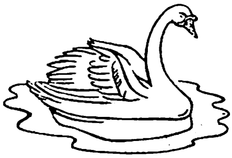

कुररः (पुं.), टिट्टिभः (पुं.)

ટીટોડો

टिटिहरी पक्षी

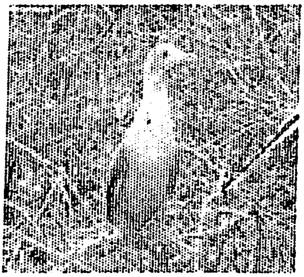
(अमरकोशः 2-5- 22½)

राजहंसः (पुं.)

રાતા રંગના ચાંચ અને પગવાળો હંસ

(अमरकोशः 2-5- 23½)

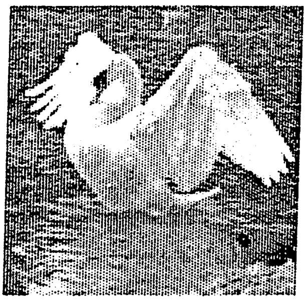
मल्लिकः (पुं.)

ચાંચ અને પગ મેલા હોય તે હંસ

one kind of goose with blue legs and blue beak

एक प्रकार का हंस जिसकी टांगे और चाँच भूरे रंग की होती हैं

(अमरकोशः 2-5- 23¾)

धार्तराष्ट्रः (पुं.)

કાળી ચાંચ અને કાળા પગવાળો હંસ

one kind of goose with black beak and black legs

एक प्रकार का हंस जिसकी टांगे और चाँच काली होती है ।

(अमरकोशः 2-5- 24)

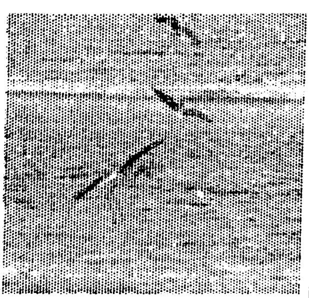
शरारिः (पुं.), आटिः (पुं.), आडिः (पुं.)

મછિયારો, કિલકિલા

a small crane

रामचीलिया

(अमरकोशः 2-5- 24¼)

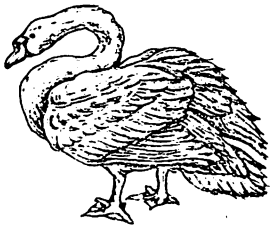
बलाका (पु.) (स्त्री.), विसकण्ठिका (स्त्री.)

જલકૂકડી

Female duck or goose

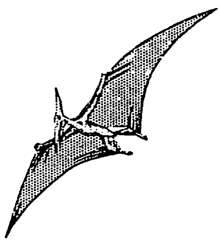
बंगुली या हंसी, मद्गु, एक जलचर पक्षी

(अमरकोशः 2-5- 24½)

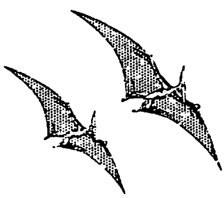
हंसी (स्त्री.), वरटा (स्त्री.)
હંસી, હંસલી, હંસણી
Female goose
हंसी

(अमरकोश: 2-5- 24¾)

जतुका (स्त्री.), अजिनपत्रा (स्त्री.)
ચામાચિડિયું, છીપ
bat
चमगादड़

(अमरकोश: 2-5- 25¼)

परोष्णी (स्त्री.), तैलपायिका (स्त्री.)
વડવાગોળ, વાગળ, વાગોળ
गादुर, चमगादड़

(अमरकोश: 2-5- 25½)

वर्वणा (स्त्री.), मक्षिका (स्त्री.), नीला (स्त्री.)
માખ
bee
मक्खी

(अमरकोश: 2-5- 25¾)

सरघा (स्त्री.), मधुमक्षिका (स्त्री.)
મધ-માખી
honey-bee
मधुमक्खी, शहद की मक्खी

(अमरकोश: 2-5- 26)

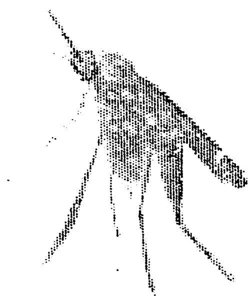
पतङ्गिका (स्त्री.), पुत्तिका (स्त्री.)

મધમાખીનો પ્રકાર

A kind of honey bee

मधुमक्खी की एक जात

(अमरकोशः 2-5- 26¼)

दंशः (पुं.), वनमक्षिका (स्त्री.)

જંગલી મચ્છર, ડાંસ

डांस, एक प्रकार की मक्खी

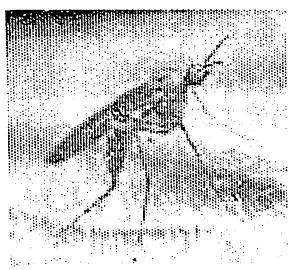
gnat

दंशी (स्त्री.)

ડાંસની જાત

डांस, की एक प्रकार की मक्खी

(अमरकोशः 2-5- 26½)

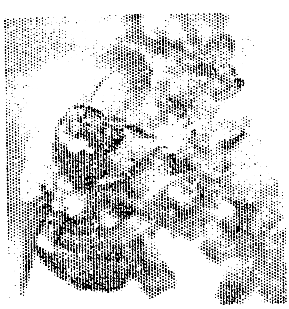
गन्धोली (स्त्री.), वरटः (पुं.), वरटा (स्त्री.)

કાંડર

one kind of bee

कांडर

(अमरकोशः 2-5- 27)

भृङ्गारी (स्त्री.), चीरुका (स्त्री.),

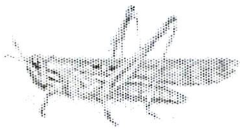
चीरी (स्त्री.), झिल्लिका (स्त्री.)

તમરાં

cricket

झींगुर, झिल्ली

(अमरकोशः 2-5- 27½)

पतङ्गः (पुं.), शलभः (पुं.)
તીડ, ટીડ, ટીડલું
grasshoper
टिड्डी

(अमरकोशः 2-5- 27¾)

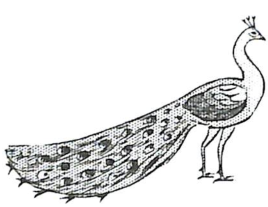
खद्योतः (पुं.), ज्योतिरिङ्गणः (पुं.)
આગિયો
Firefly
जूगनु

(अमरकोशः 2-5- 28)

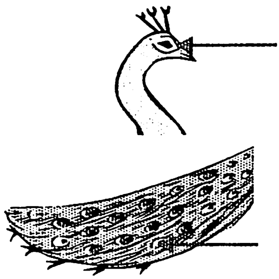
मधुव्रतः (पुं.), मधुकरः (पुं.), मधुलिह् (पुं.), भृङ्गः (पुं.), षट्पदः (पुं.), भ्रमरः (पुं.), अलिः (पुं.)
ભમરો
भौंरा

(अमरकोशः 2-5- 29)

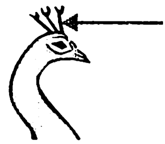

मयूरः (पुं.), बर्हिणः (पुं.), बर्ही (बर्हिन्) (पुं.), नीलकण्ठः (पुं.), भुजङ्गभुक् (पुं.), शिखावलः (पुं.), शिखी (पुं.), केकी (पुं.), मेघनादानुलासी (मेघनादानुलासिन्) (पुं.)
મોર, મોરલો, મયૂર
peacock
केका
મોરનો ટહુકો
Cry of peacock

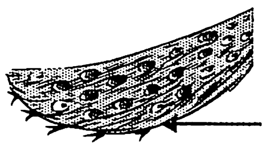
(अमरकोशः 2-5-30)

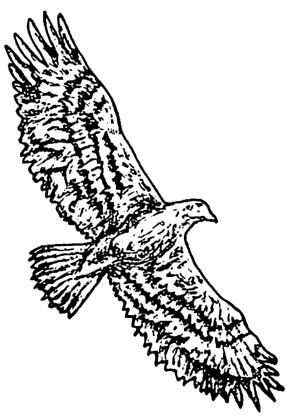
चन्द्रकः (पुं.), मेचकः (पुं.)
મોરપીંછનો ચાંદલો, ટીલડી
The eye of his tail
मोर की पूँछ की (पंख की)
आँख (चंदा)

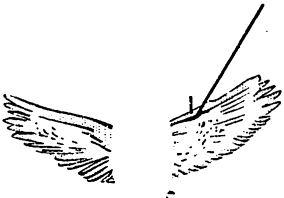
शिखा (पुं.), (स्त्री.), चूडा (स्त्री.)
કલગી
crest
चूडा, कलगी

शिखण्डः (पुं.), पिच्छम् (नपुं.), बर्हम् (नपुं.)
મોરપીંછ, મોરપિચ્છ, મોરપીંછ
tail
मोर का पूँछ का पर (अमरकोशः 2-5-31)

खगः (पुं.), विहङ्गः (पुं.), विहगः (पुं.),
विहङ्गमः (पुं.), (विहायाः) (पुं.), शकुन्तिः (पुं.),
पक्षी (पक्षिन्) (पुं.), शकुनिः (पुं.), शकुन्तः (पुं.),
शकुनः (पुं.), द्विजः (पुं.), पतत्री (पतत्रिन्)
पत्री (पत्रिन्) पतगः (पुं.), (पतन्) (पुं.),
पत्त्ररथः (पुं.), अण्डजः (पुं.), नगौकाः (पुं.),
वाजी (वाजिन् (पुं.), विकिरः (पुं.), विविष्किरः (पुं.),
विः (पुं.) पतत्रिः (पुं.), नीडोद्भवः (पुं.), गरुत्मान्
(पुं.), पित्सन् (पित्सत्) (पुं.), नभसङ्गमः (पुं.)
પક્ષી
bird
पक्षी (अमरकोशः 2-5- 32, 33½)

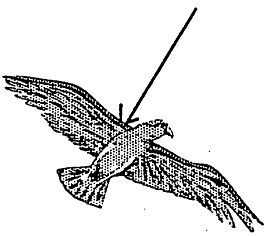

गरुत् (पुं.), पक्षः (पुं.), छदः (पुं.), पत्रम् (नपुं.), पत्त्रम् (नपुं.), तनूरुहम् (नपुं.)

પાંખ

wing

पंख (अमरकोशः 2-5- 36)

पक्षतिः (स्त्री.), पक्षमूलम् (नपुं.)

પાંખનું મૂળ

scoot of the wing

पंख का मूल

(अमरकोशः 2-5- 36¼)

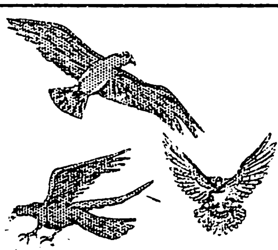

चञ्चुः (स्त्री), त्रोटिः (स्त्री)

ચાંચ

beak

चाँच (अमरकोशः 2-5- 36)

प्रडीनम् (नपुं.), उड्डीनम् (नपुं.), संडीनम् (नपुं.)

વિવિધ ઊડ પ્રબળ ઊડ, ઉંચી ઊડ, ત્રાંસી ઊડ

acts of flying

विविध तरह की उडान (अमरकोशः 2-5- 36½)

पेशी (स्त्री.), पेशी (पेशिन्) (पुं.),

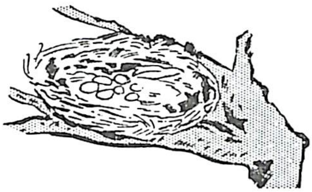
कोषः (कोशः) (पुं.) (नपुं.), अण्डम् (नपुं.)

ઈંડું

egg

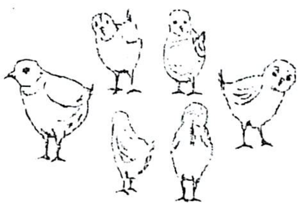
अंडा

(अमरकोशः 2-5- 36¾)

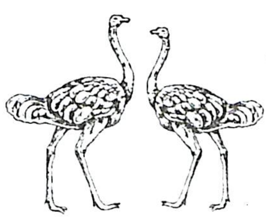
कुलायः (पुं.), नीडः (पुं.),
नीड (नपुं.)
માળો
nest
घोंसला

(अमरकोशः 2-5- 37)

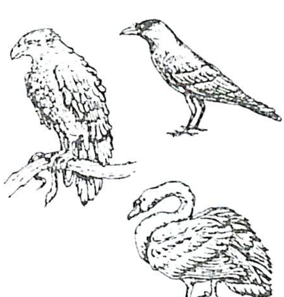
पोतः (पुं.), पाकः (पुं.), अर्भकः (पुं.),
डिम्भः (पुं.), पृथुकः (पुं.),
शावकः (पुं.),
शिशुः (पुं.)
પંખીનું બચ્ચું
Young one of the bird
पक्षी का बच्चा

(अमरकोशः 2-5- 37)

मिथुनम् (नपुं.), द्वन्द्वम् (नपुं.)
બે પંખીનું જોડું
couple of the bird
पक्षी का जोड़ा

(अमरकोशः 2-5- 37¾)

यूथम् (नपुं.)
સમૂહ, ટોળું, મેદની, સમાજ
a mulittude of birds
पक्षीओं का समूह

(अमरकोशः 2-5- 41)

समूहार्थ शब्द

समूह के शब्द

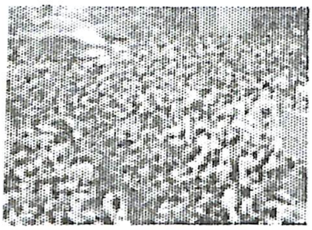
समूहः (पुं.), निवहः (पुं.), व्यूहः (पुं.), संदोहः (पुं.), विसरः (पुं.), व्रजः (पुं.), स्तोमः (पुं.), ओघः (पुं.), निकरः (पुं.), व्रातः (पुं.), वारः (पुं.), सङ्धानः (पुं.), सञ्चयः (पुं.), समुदायः (पुं.), समुदयः (पुं.), समवायः (पुं.), चयः (पुं.), गणः (पुं.)

સમૂહ, ટોળું, મેદની, સમાજ

a flock or multitude

समूह, टोली, मेदनी, समाज

(अमरकोशः 2-5- 39, 40)

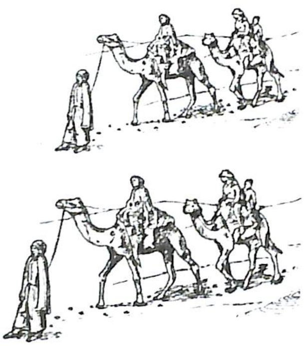
वर्गः (पुं.)

એક જાતના ચેતનોનો સમૂહ

A multitude of similar things

टोली, समान वस्तुओं का समूह, संग्रह

(अमरकोशः 2-5- 40¼)

सङ्घः (पुं.), सार्थः (पुं.)

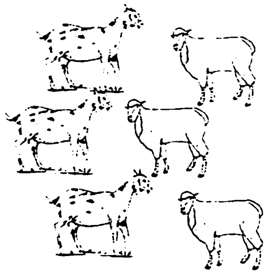
ચેતન પ્રાણીઓનો સંઘ, વણજાર, સોદાગરોની ટોળી, વ્યાપારીઓ સંઘ

mulittude of animals

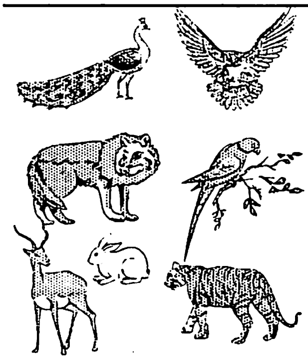
एक ही जाति के जानवरों का रेवड़

सौदागरों की टोली

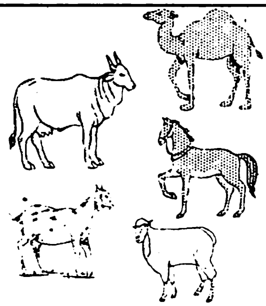
(अमरकोशः 2-5- 40½)

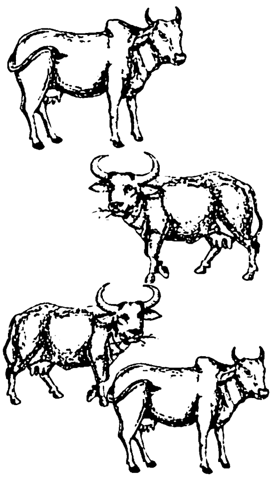
कुलम् (नपुं.)
સમાન-ગુણ લક્ષણ ધર્મવાળા ચેતન પ્રાણીઓનો સમૂહ
Multitude of homegeneous animals
एक जाति के चेतन प्राणियों का कुल
(अमरकोशः 2-5- 40¾)

यूथम् (नपुं.)
પશુ-પક્ષીઓનો સમૂહ
multitude of animals and birds
पशु पक्षियों का समूह
(अमरकोशः 2-5- 41)

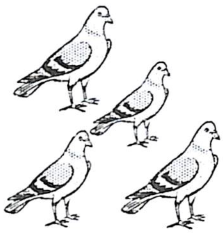
समजः (पुं.)
પશુઓનું ટોળું
multitude of animals
पशुओं की टोली
(अमरकोशः 2-5- 41½)

निकायः (पुं.)
સમાન-ગુણ લક્ષણ ધર્મવાળા ચેતન પ્રાણીઓનો સમૂહ
multitude of persons practising like duties
झुंड, ढेर,
संघटन, समूह
(अमरकोशः 2-5- 41 2/4)

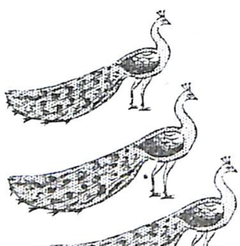
पुञ्जः (पुं.), राशिः (पुं.), उत्करः (पुं.),
कूटः (पुं.), कूटम् (नपुं.)
ઢગલો
A heap of grains etc
ढेर, पुंज, राशि (अमरकोश: 2-5- 42)

कापोतम् (नपुं.)
કબૂતરોનો સમૂહ
Flock of doves
कबूतरों का समूह

शौकम् (नपुं.)
પોપટનો સમૂહ
Flock of parrots
पोपट का समूह

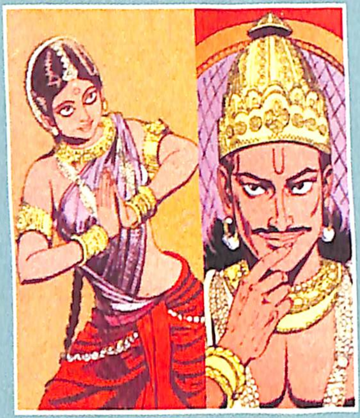
मायूरम् (नपुं.)
મોરનો સમૂહ
flock of peacocks
मोर का समूह
(आदि स्वर की वृद्धि करके पक्षियों के समूह के नाम बनते हैं ।)

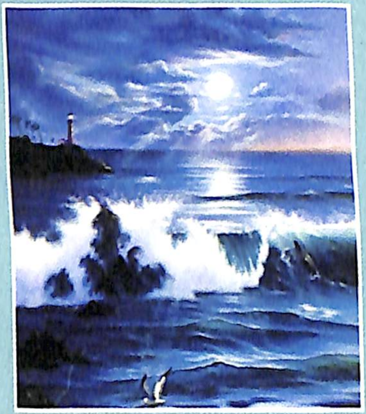

छेकाः (पुं.), गृह्यकाः (पुं.)
ઘરે પાળેલાં પશુઓ કે પક્ષીઓ
domesticated birds or beasts
पालतु पशुओं का या पक्षियों का समूह
(अमरकोश: 2-5- 43)

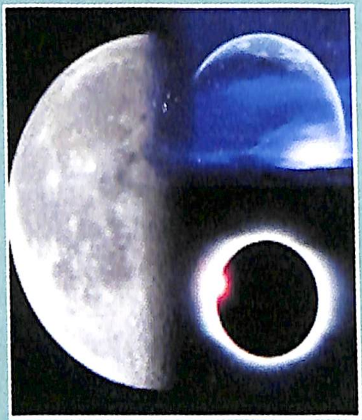

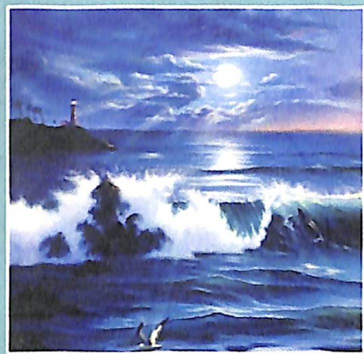
ISBN : 978-93-80294-47-6

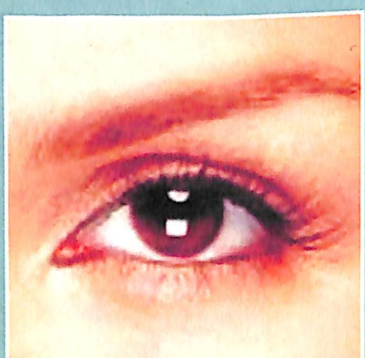
पार्श्व पब्लिकेशन : अहमदाबाद

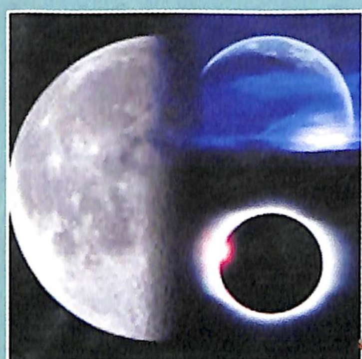

ISBN : 978-93-80294-47-6

9789380294476

पार्श्व पब्लिकेशन : अहमदाबाद